AYLIK KÜLTÜR SANAT DERGİSİ • YIL : 13 • EKİM 2003 • 3.000.000 TL. (KDV DAHİL)

insancıl

ISSN 1300-4158

2003/10

"Sonsuz yaşam
bizi arar mı
biz neyi arıyoruz"

Pelin

2003/10 Sayı: 156 **İNSANCIL** Aylık Kültür Sanat Dergisi ISSN 1300-4158

İnsancıl'a gönderilen ürünler geri verilmez

Sahibi ve Yazı İşleri Sorumlusu Berrin TAŞ
Genel Yayın Yönetmeni Cengiz GÜNDOĞDU
Kurum Yazmanı Şadiye GÜLE
Ofset Hazırlık Deniz SARAÇ

Kapak Tasarım Medet TURAN
Baskı ILICAK Matbaası
Dağıtım DOĞAN Dağıtım A.Ş

Yazı Kurulu
•İsmet ALICI, •Eylem CAN, •Servet ÇOLAK, •Cengiz GÜNDOĞDU, •Berrın TAŞ
Danışma Kurulu
•Doç.Dr.Medar ATICI (Galatasaray Üniversitesi), •Doç.Dr.Melih BAŞARAN *(Galatasaray Üniversitesi)*, •Prof.Dr.Sabrı BÜYÜKDÜVENCI *(Ankara Üniversitesi)*, •Prof.Dr.Ahmet CEVİZCİ *(Uludağ Üniversitesi)*, •Prof.Dr.Yasin CEYLAN *(Orta Doğu Teknık Üniversitesi)*, •Doç.Dr.Cengiz ÇAKMAK *(İstanbul Üniversitesi)*, •Doç.Dr.Yaşar Çoruhlu *(Mimar Sınan Üniversitesi)* •Prof.Dr.Zeynep DİREK *(Galatarasaray Üniversitesi)*, •Prof.Dr.Çiğdem DÜRÜŞKEN *(İstanbul Üniversitesi)*, •Prof. Dr.Ahmet İNAM *(Orta Doğu Teknik Üniversitesi)*, • Prof.Dr Sevgi İYİ *(Uludağ Üniversitesi)*, •Prof.Dr.Ömer Naci SOYKAN *(Mimar Sınan Universitesi)*, •Prof.Dr Harun TEPE *(Hacettepe Üniversitesi)*

İNSANCIL hakemli bir dergidir. Danışma Kurulu'nun onayladığı yazılarda bu durum belirtilmiştir

Adres: Küçükparmakkapı, İpek Sok. Zafer Han No.10 Beyoğlu-İstanbul Tel./Fax (0212) 249 80 19 E-mail: insancildergisi@hotmail.com
Atölye Adres: İstiklal Cad. Mustafa Katıp Çelebı Mah Tel Sk. No.20/4 Beyoğlu İstanbul

Yurtiçi yıllık abone bedeli: 36.000.000 TL
Yurtiçi ödemeler için
T İş Bankası Parmakkapı-Beyoğlu-Istanbul Hesap No. 1042 577792
Posta Çeki: 666043

Yurtdışı yıllık abone bedeli 70 Euro ya da 70 $
Yurtdışı ödemeler için
T İş Bankası Ataköy-Istanbul 1137 30100317 9305 (Euro Hesabı)

Ödemeler Berrin TAŞ adına yapılacaktır.

İÇİNDEKİLER

	İNSANCIL ATÖLYESİ GÜZ SEMİNERLERİ BAŞLIYOR	1
	TÜRKİYE NOTERLER BİRLİĞİ YÖNETİM KURULU'NA	
Nalan ÇELİK	CAM GÜZELİ (ŞİİR)	8
İlhan YÜCE	DÜZMECE UYGARLIĞIN SONU: BARBARLIK	9
Eylem HACIMURATOĞLU	GECEM (ŞİİR)	16
Kerim SAİD	MARKSİST MANİFESTO İÇİN	17
İnci AYDIN	PENGUENLER ADASI	19
Yi JANG'Hİ	KEDİ (KORE ŞİİRİ, ÇEV Anıl MERİÇELLİ- Eray CANBERK)	26
İsmet ALICI	RUS EDEBİYATININ GERÇEKÇİLİĞE YOL ALIŞINDA	
	ÜÇ BÜYÜK ELEŞTİRMEN: ÇERNİŞEVSKİ (II)	27
Eray VELİ	GECE (ŞİİR)	30
Coşkun BÜKTEL	REZALETİN "SON PERDESİ"	31
Hakan GÜGERCİNOĞLU	KUYU (ŞİİR)	32
Ali TAŞ	"AĞARAN DÜNYA"	33
Numan EKŞİOĞLU	AŞK BIKTI YALNIZLIKTAN (ŞİİR)	34
	BASINDAN...	35
Medet TURAN	KOCA ÇINAR (ŞİİR)	37
Rahime HENDEN	HİÇBİRİ (ŞİİR)	38
Nafia ALTINOK İREN	IŞIKLA YIKANAN İKİ KİŞİ (ÖYKÜ)	39
Dilek YILMAZ	KAYIP (ŞİİR)	41
Cengiz GÜNDOĞDU	YILDIZ GÜNCESİ	42

İNSANCIL ATÖLYESİ
GÜZ SEMİNERLERİ

13 Ekim Pazartesi günü başlıyor...

— FELSEFE
— EDEBİYAT
— ŞİİR ATÖLYESİ
— YAZARLIK
— ESTETİK
— HAYAT DERSLERİ
— TARİHSEL SÜREÇTE MÜZİK

Başvuru: İnsancıl, İstiklal Cd. Küçükparmakkapı,
İpek Sk. Zafer Han, No.10 K.1 Beyoğlu / İSTANBUL
Tel: 0212 249 80 19

TÜRKİYE NOTERLER BİRLİĞİ YÖNETİM KURULU'NA

ANKARA

Yönetim Kurulunuzdan hiçbirinizi kişi olarak tanımıyorum. Bir *İnsancıl* okuru olarak gazetelerden, Dergiye açtığınız davayı öğrenmem beni ateşledi. Bu haber doğru muydu, kişilik haklarına saldırı ve sövgü içeren yazıları yayımlamadığını bildiğim *İnsancıl* ne yapmıştı da siz bu davayı açmıştınız? *İnsancıl*'ı aradım, yazıyı yeniden okudum. Haber doğruydu, ama yazıda dava açmayı gerektirecek bir yan bulamıyordum. Bin bir çaba, özen, sıkıntı ve acılarla bugünlere getirtilen *İnsancıl* yaşatılmalıydı. Çünkü açtığınız bu davayı kazanmanız durumunda, bunun anlamı, belki derginin susması, yayın yaşamından çekilmesi demek olacaktı. Yazının içeriği ne olursa olsun hakkında açılan bir dava, çıktığı derginin çıkamaz hale gelip kapatılmasına yol açmalı mıydı. Bunları düşündüm, severek okuduğum, az geciktiğinde yoksa çıkmayacak mı diye korkuyla gazete vitrinlerindeki yerini aradığım *İnsancıl* için bir şeyler yapmalıyım dedim.

Ekte sunduğum imza metinleri bu düşünce ve çabanın ürünüdürler. Yalnız, sendikacıların imzaladığı, iki sayfalık, 12 imzadan oluşan metni 15 Ağustos 2003 günü ilk elden Birliği'nize ve *İnsancıl*'a faksladım. Ancak geçen sürede gördüm ki bu imza metni hem uzun hem de herkesin imzasına açık değildi. Herkes imzalayabilsin diye ikinci bir imza metni hazırlayıp üyesi olduğum KESK'in 23 Ağustos eylemi öncesi ve sırasında topladığım 19 sayfalık 281 imza ektedir. Kuşkusuz bu imzalar artırılabilir.

Bütün bu çabamın ve imzaların sizi ilgilendiren yönü şu: *İnsancıl*'a açtığınız davayı geri alarak düşünce ve basın özgürlüğünden yana olduğunuzun sözde kalmadığını göstermeniz. İçimden bir ses sizin bu davayı geri çekebileceğinizi söylüyor. Bu mektup Yönetim Kurulu'nuzun insanlardan oluştuğu, ortak bir duyarlığı buluşturulabilir bilinciyle yazıldı. Şunu biliniz ki, davanın seyri nasıl gelişirse gelişsin, *İnsancıl* yazar ve okurlarıyla sonuna dek direnecektir.

Bu inanç, duygu ve düşüncelerle Yönetim Kurulu'nuza sesleniyor, nasıl insandan umut kesilmezse, imzalardaki beklentiyi boşa çıkarmayacağınızı umuyor, saygı ve selamlarımı sunuyorum.

25.08.2003 / Ordu
Gazi BARAN

Ekleri:
1- 2 sayfa KESK'li üye ve sendikacıların imzaladığı metin (12 imza)
2- 19 sayfa Herkesin imzasına açık metin (281 imza)

Not: Bu mektup ile toplanan imzaların bir örneği *İnsancıl* Dergisi'ne de gönderilmiştir.

Bizler aşağıda imzası olanlar, tek amacının insani kültürel mücadele vermek olduğunu bildiğimiz, ülkemizin felsefe, edebiyat, kültür ve sanat alanında 14 yıldır varolma-kurumsallaşma mücadelesi veren *İnsancıl Dergisi*'ne, yayımladığı "*Noterler ve Edebiyat*" adlı, bir yazıdan dolayı toplam 17 milyar liralık ceza ve manevi tazminat davası açmanızı;

*Kendi gerekçeniz ne olursa olsun, temel insan hak ve özgürlüklerinden olan *düşünce ve basın özgürlüğünü* kısıtlama-engelleme çabası olarak algıladığımızı;

**İnsancıl*'a açılan bu davayı yalnız *İnsancıl*'ın susturulması çabası olarak değil bizlerin düşünme, okuma kültür ve sanatla uğraşma, felsefi bilgi edinme, sistemin karşısında kendimizi berkitme haklarımızın engellenmesi çabası olarak da gördüğümüzü;

*Başka şeyler bir yana sırf düşünce ve basın özgürlüğü adına yaşatılması gerektiğine inandığımı *İnsancıl Dergisi*'nin yanında olduğumuzu AÇIKLIYOR;

*Herkesin düşünce ve basın özgürlüğünden yana olduğunu açıkladığı bir ortamda, *İnsancıl*'a açtığınız davayı geri alarak, bunun ne denli yanında olduğunuzu somut olarak göstermenizi BEKLİYORUZ.

Adı soyadı	**Mesleği**	**Adı soyadı**	**Mesleği**
Yücenur İşcan	Memur-D.İ.E	Semra Özdemir	Hemşire
Erol Biçer	V.H.K.İ.-D.İ.E	Salih	Öğretmen
Ahmet Atiklik	Anketör-D.İ.E	Ethem İştar	Öğretmen
Gazi Baran	İstatistikçi-D.İ.E	Öznur Kırca	İşçi
Demet Erel	Anketör-D.İ.E.	Şahsenem Yaşar	Hemşire
Erhan Memiş	Öğretmen	Hicran Güler	Hemşire
Halil Bayramoğlu	Lab. Tekn.	Hüseyin Yeşilyurt	Memur
Coşkun Akın	Doktor (SES İl Baş.)	Gültekin Harınlı	Kamu Çalışanı
Kemal Sarı	Öğretmen	Onurcan Alver	Öğrenci
İbrahim Özkan	Öğretmen	Erdinç Şenel	FZT.
Abidin Gülek	Öğretmen	Cuma Akman	Tıb Sek.
İnan Daşdemir	Öğrenci	Coşkun Özbucak	Öğretmen
Sercan Erol	Öğrenci	H. Erdem Baş	Öğretmen
Okay Vural	Öğrenci	A. Yaşar Sönmez	Öğretmen
Ahmet Çetin	Öğretmen	Ahmet Süngü	Öğretmen
Ahmet İnanlı	Öğretmen	Hikmet Zorlu	Öğretmen
Gülseren Demir	Öğretmen	Kemal Nevruz	Öğretmen
Uygar Koymur	Öğretmen	Nuray Baş	Öğretmen
Kubilay Özdeniz	Öğretmen	Mahmut Simit	Öğretmen
Fikret Sarı	Öğretmen	Mahmut Yalçın	Öğretmen
Remziye Sarı	Hemşire	Ergün Yılmaz	Öğretmen
İlhan Demiral	Öğretmen	İbrahim Oğuzlu	Öğretmen
Halil Oral	Öğretmen	Hasan Koçak	Öğretmen
Ali Rıza Erman	Öğretmen	Aydın Torun	Öğretmen
İsmail Sağlam	Öğretmen	İsmet Akyol	Öğretmen
Şahin Tosun	Öğretmen	Asker Akyoz	Öğretmen
Nevzat Ocak	Öğretmen	İ. Rofa Altınkalem	Öğretmen
Yılmaz Verim	Öğretmen	Mehmet İslamoğlu	Öğretmen
Yasemin Arslanoğlu	Öğretmen	Ersin Gür	Öğretmen
Nevcihan Yolsal	Hemşire	Sinan Yazar	Öğretmen
Gülümser Alioğlu	Memur	Tuncay Uzun	Öğretmen
Deniz Alioğlu	Memur	Haşim Uslu	Öğretmen
Güray Akkaya	Memur	Gültekin Şimşek	Öğretmen

Mesih Evran	Memur
Mahmut Öztabur	Memur
Mehdi Güneş	Memur
Çerkez Aydemir	Öğretmen
M. Hanife Baza	Öğretmen
Sezair Çetin	Memur
Nusret Enan	Memur
Yılmaz Aydın	Memur
Kemal Kutbay	Memur
Tahsin Tavkoç	Teknisyen
Özcan Ateş	Memur
Şakgo Bozkan	Öğretmen
Şerafettin Yılmaz	Memur
Erdoğan Özçelik	Memur
Yahya Kemal İş	Öğretmen
Ahmet Kesfi	Memur
H. Serap Öztürk	Öğretmen
Ataman Yılmaz	Öğretmen
Serkan Karabacak	Öğretmen
Muharrem Pehlevan	Öğretmen
Ali Rıza Abay	Memur
İlhami Gümüş	Öğretmen
Selami Keçelioğlu	Öğretmen
Hikmet Turhan	Öğretmen
Hamido Turah	Ev Hanımı
Fatma Başaran	Öğretmen
Şeref Bolat	Memur
Şükrü Şen	Memur
Emine Albayrak	Memur
Orhan Karakaya	Memur
Mustafa Akman	Memur
Hüseyin Çalışkan	Çevre Sağ. Tek.
Yalçın Solgun	Memur
Musa Güler	Memur
Mete Çelik	Öğretmen
Ali Ayaz	Memur
Yılmaz Güneş	Öğretmen
Mahperi Çam	Hemşire
Hamdi Kılıç	Memur
Mesut Yılmaz	İşçi
Musa Cavaş	Memur
Erdem Eren	Öğretmen
Zeki Vural	Öğretmen
Levent Demirci	Memur
Feride Korkmaz	Öğrenci
Mehmet Erkan	Mühendis
Cengiz Günay	Öğretmen
Abdulkadir Uyan	Öğretmen
Cengiz Ehsar	Öğretmen
Faruk Ercan	Öğretmen
Ersin Şakar	Öğretmen
Welat Kaya	Öğretmen
Osman Özyurt	Teknisyen
Elif Aslan	Öğretmen
Cengiz Günaydın	Öğretmen
Selim Gedik	Memur
Halil Önen	Öğretmen
Selami Aliydı	Öğretmen
Ahmet Görmez	Öğretmen
Sedat Durmuş	Öğretmen
Ümit Kurt	Sağlıkçı
Sadık Türk	Sağlıkçı
Uraz Akgün	Memur
Metin Erol	Eğitimci
Hayati Bozek	Öğretmen
Mehmet Odabaş	Öğretmen
Selami Evecen	Eğitimci
Kemal Erdoğan	Öğretmen
İsmail Tutoğlu	Öğretmen
Erdem Avcı	Mühendis
A. Suat Şayan	Öğretmen
Yusuf Kutlay	Memur
Hüseyin Gükalp	Memur
Zeki Azrak	Memur
Abdullah Yüksel	Memur
Murat Kubilay	Memur
Bahzat Samlı	Tekniker
Mustafa Yıldız	Öğretmen
Sıdık Yılda	Öğretmen
Bengisu Akan	Öğrenci
Neşat Sayman	Öğretmen
Muzaffer Kora	S. Me.
Cemalettin Yurdakul	Öğretmen
Gizem Yurdakul	Öğrenci
Deniz Berberoğlu	Öğretmen
Ahu Berberoğlu	Öğretmen
Özlem Menteş	Öğretmen
Hüseyin Uygur	Öğretmen
Muzaffer Çırık	Öğretmen
Züleyha Çırık	Öğretmen
Önder Akülkü	Öğretmen
Serdar Görsal	Öğretmen
Mehmet Yayla	Öğretmen
Güngör Akbal	Öğrenci
Engil Akyol	Öğrenci
Haydar Baran	Gazeteci
Serhat Korkutan	Öğrenci
Menderes Yıldız	Memur

Hasan Toprak	Sosyal Çalışmacı
A. Ekber Pamukçu	Memur
Gürkan Düzköylü	Memur
Müssel Sönmez	Memur
İhsan Babaoğlu	Öğretmen
Süleyman Yılmaz	Öğretmen
Resul Gerilakan	Öğretmen
Murat Işık	Sendikacı
Abdul Özcan	Memur
İbrahim Kol	Bekçi
Bilal Akcelep	Kamu Çalışanı
Hasan Turanlı	Kamu Çalışanı
Enver Bulut	Kamu Çalışanı
Ayfer Sarul Alakuş	Kamu Çalışanı
Hüsamettin Köse	Memur
Ali Şaşmaz	Memur
M. Akif Ünlü	Memur
Orhan Aydın	Memur
Atilla Teoman	Memur
Mustafa Demir	BES Memur
Ercan Ölmez	BES Memur
Soner Muratoğlu	BES Memur
Musa Kılıç	BES Memur
Mahmut Tahmaz	BES Memur
İbrahim Ergiles	BES Memur
Hüseyin Çağlar	BES Memur
Nihal Özgüven	BES Memur
Aslı Ayar Dönmez	BES Memur
Maide Taş	BES Memur
Hatun Karabulut	Memur
Uğur Özsayar	Memur
Neşe Özboyacı	İşsiz
Nihat	Memur
Mustafa Ayar	BES
Nurettin Albaş	BES
Muhammet Evin	Memur
Hüsrev Selim Konat	Memur
Döndü Taka	BES, Gen. Sekreteri
Recai Sanır	Memur
Mehmet Saruhan	Memur
Hüsnü Karakoyun	Memur
Bedrettin Batur	Memur
Sıdık Karagülle	Memur
Necmi Erdoğan	Memur
Halim Demir	Memur
Kıyasettin Aslan	Memur
Sıdık Alacalı	Memur
Latif Gönül	Memur
S. İsmail Harmancı	Memur
Elveda Demirtaş	BES Memur
Uğur Konanç	Şb. Başk.
Yavuz Karabulut	BES
İbrahim Tulgar	BES
Zehra Pişkin	BES
Hamit Ural	Kamu
İmam Güyülter	Kamu
Veli Solgun	Kamu
Tunçbilek Yolal	Kamu
Durmuş Güzeldağ	Kamu
Güva Arnutu	Kamu
Aynur Gönültaş	Kamu
Metin Aksoy	Kamu
Aysel Aksu	Kamu
Zehra Aksu	Öğretmen
Hatice Özdemir	Memur
Gönül Özkaplan	İşçi
Mertan Taş	Memur
Şahin Elkaan	Memur
Neşet Göçmen	Memur
Aziz Sucu	Memur
Sabri Çiçek	Memur
Baki Işıktaş	Memur
Sertaç Erdoğan	Memur
Fevzi Leblebici	Emekli
Aziz Çetin	Memur
Ali Gül	Memur
Ferit Yılmaz	Memur
Nusret Oktay	Memur
Merih Akgon	Memur
Hasan Karaharı	Memur
Ayten Keleş	Memur
Cihan Daştan	Memur
İbrahim Galp	Memur
Bayram Durak	Memur
Ahmet Has	Memur
Bircan Dönmez	Memur
Ayşe Kartal	Memur
Ayşe Şimşek	Memur
Ömer Yetimoğlu	Memur
Ö. Faruk Yanık	Anastezi Tek.
Veysel Kara	Memur
Orhan Kalemcioğlu	Rönt. Tek.
Kemal Saraç	Öğretmen
Hüsnü Murat Aydın	Öğretmen
A. Kemal Yılmaz	Öğretmen
M. Mustafa Dağdelen	Öğretmen
Lütfiye Karataş	Öğretmen
Cihan Öztürk	Memur

Nazan Evli	Ev Hanımı	Türker Atan	Memur
Hakkı Çakır	Memur	Kenan Çelik	Memur
S. Aydınlı	Öğretmen	Emine	Memur
Gülhan Aydoğan	Öğretmen	Saltanat Satılmış	Memur
Zeynep Özbent	Öğretmen	Naciye Akkaya	Siyasetçi
Necla Baldede	Öğretmen	Gülis Kılıç	DES
M. Nafiz Köy	Öğretmen	Mehmet Yaşar	Memur
Kibriye Er	Hemşire	Yıldırım Bayrak	Memur
Rıza Toplu	Öğretmen		

TÜRKİYE NOTERLER BİRLİĞİ YÖNETİM KURULU'NA

ANKARA

12 ve 21 Ağustos 2003 tarihli *Evrensel* gazetelerinin haberlerine göre; *İnsancıl* Dergisi'ne "*Noterler ve Edebiyat*" yazısından dolayı davalar açmışsınız.

Sözü edilen yazıyı ve yanıtını tekrar tekrar okuyup, tartıştıklan sonra şu kanıya vardıK: Yazı, kişilik haklarına saldırı ve hakaret içermemektedir. Bundan dolayı 7-10 milyar liralık davalar açmak, temel insan hak ve özgürlüklerinin başlıcası olan düşünce ve basın özgürlüğünü kısıtlama çabasıdır.

Eleştirmen B. Sadık Albayrak, yazısında duygu ve düşüncelerini açıklamakta, kimsenin kişilik haklarına saldırı ve hakarette bulunmamakta, eleştiri oklarını anamalcı sisteme yani kapitalizme yönlendirmektedir.

İnsancıl Dergisi'ne açtığınız davaları geri alarak, düşünce ve basın özgürlüğünden yana olduğumuzu göstermenizi bekliyor, düşünce ve basın özgürlüğünün savunucuları ve yandaşları olarak; insani kültür mücadelesinde yaşamsal öneme sahip bir okul olarak düşündüğümüz *İnsancıl* Dergisi'nin sürekli yanında olduğumuzu belirtiyoruz.

HATAY / 25 AĞUSTOS 2003

Adı soyadı	**Mesleği**
Cuma Oruç	Tüccar
Zübeyde Oruç	İşsiz
Orhan Cabir	Eczacı
Şükran Ağa	Avukat
Pelin Yatkın	Esnaf
Hayreddin Tarşuşlu	Esnaf
Salim Diyap	İşsiz
Hülya Rencüzoğulları	SMMM
Zihni Berrak	Eğitimci
Adnan Eryılmaz	Avukat
Timur Rencüzoğulları	Eczacı
Seher Oruç	Ev İşçisi
Yıldız Aslan	Ev İşçisi
Zerka Şahutoğulları	Eğitimci

DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜNE SALDIRIYI DURDURUN!

Noterler Birliği, *İnsancıl* Dergisi'ne biri 7, diğeri 10 milyar olmak üzere iki tazminat davası açmıştır. Bunların yanında bir de ceza davası açılmıştır. Gerekçe, *İnsancıl* Dergisi'nin Mayıs 2003 sayısında yayınlanan "*Noterler ve Edebiyat*" adlı eleştiri yazısıdır.

Noterler Birliği'nin *İnsancıl* Dergisi'ne açtığı davaların düşünce özgürlüğünü zedelediğini düşünüyoruz. Çünkü, düşünce özgürlüğü yalnız kendi kendine düşünmek değildir. Düşündüğünü çeşitli araçlarla topluma açıklamayı da kapsar. Aşağıda imzası olan bizler bu saldırının durdurulmasını öneriyoruz

Adı soyadı	**Mesleği**
Önder Babat	Öğrenci
Çiğdem Söylemez	Öğrenci
Özlem Çelik	Öğrenci
Nurdan Kankur	Öğretmen
Tamer Tekin	İşsiz
Volkan Abak	Öğrenci
Mehmet Yeşiltepe	Mühendis
Fehmi Kılıç	Yayıncı
Evrim Akkılıç	İşçi
Zeynep Duman	İşletmeci
Serkan Yağmur	Öğrenci
Deniz Dikici	Öğrenci
Hakan Altın	Öğrenci
Serkan Bulgur	İşçi
M. Özgür Candan	Mühendis
Erdoğa Yeliz	İşsiz
Zeki Ceylan	İşsiz
F. Tayyar Kılıç	İşçi
Belgin Altın	Ev Hanımı
Ayşe Kılıç	İşçi
Süleyman Kaya	İşçi
İsmail Kaya	Tekstil
Cevahir Altınkaya	Öğretmen
Özlem Talu	Öğretmen
Şaziye Köse	Öğretmen
Çiçek Akbaba	Öğretmen
Cengiz Toprak	Öğretmen
Feleknaz Toprak	Öğretmen
Emin Ekinci	Öğretmen
Yeşim Şamiloğlu	Öğretmen
Çiğdem İstanbullu	Öğretmen
Havva Karakaş	Öğrenci
Saval İstanbullu	M. Temsilcisi
Siyami Erdem	Emekli Öğretmen
Sami	Emekli Öğretmen
Ali Rıza Köse	Emekli Öğretmen
Habib Çınar	Öğretmen
Hasan Kutuoğlu	Öğretmen
Nurten Mercan	Öğretmen
Semra Gökçe	Öğretmen
Kenan Tan	Öğretmen
Bilal Yeşilöz	Öğretmen
Adı soyadı	**Mesleği**
Müşerref Çakar	Öğretmen
Bülent Çelebi	Öğretmen
Hıdır Saltık	Öğretmen
Enver Çevik	Öğretmen
F. Tekin Düz	Öğretmen
Coşkun Altınkaya	Müh.
Güngör Yolcu	Öğretmen
Mahmutcan Akbaba	Öğretmen
Aydın Parıltı	Gazeteci
Gıyasettin Karahan	Öğretmen
M. Fehim Işık	Öğretmen
Kemal Yüksel	Öğretmen
Hüseyin Kaya	Öğretmen
Sabahattin Kaya	Öğretmen
Hüseyin Kayan	(Aruzköy Öğretmen)
Hasan Bayrak	Eczacı
Cemil Hamimli	
Nurgül Yılmaz	Sendikacı

Not: Kimi ad ve soyadlar zor okunduğu için, olabilecek yanlışlardan ötürü özür dileriz.

BAŞSAĞLIĞI

İnsanın güzel... eşitlikçi bir dünyada yaşaması için mücadele eden yazar,

DURSUN AKÇAM'ı

yitirdik. İnsanlığın başı sağ olsun...

İnsancıl

CAM GÜZELİ

Nalan ÇELİK

Pelin'e

Susamış bir yaz günbatımında,
İki kez camgüzelini gördüm.
Biri sen...
Uçuk pembe,
bedenini sıkan gömleğinle,
Diğeri çocukluğumun bahçesinde...
Narin, güneşe sevdalı,
kırılgan dalları.
Meltem esintisiyle dökülen,
beş parmaklı pembe çiçeği.
Sabahları sayardım,
dört, üç, iki...
Bilmezdim,
Camgüzelinin, camın dışında değil,
gerisinde olması gerektiğini.
Gelen geçen komşular...
Kavrulan yapraklarına,
büyüyen gövdesine,
dar gelen saksısına aldırmadan,
kırıyorlardı dallarını...
Kendilerinin olmayandan,
kendilerinin olmasını düşledikleri,
güzel çiçekleri için.
Camgüzeli kavruldu, kırıldı, büyüdü.
Ağlayan bulut acıyla gözledi.
Camın gerisine koyamazdı,
yağmur olup gelemezdi.
Mevsim, susamış yaz...
Rüzgara, fırtınaya alışık
ağlayan bulut...
Korkuyordu, daralan saksıdan,
en çok da güzden...
Susamış bir yaz günbatımında,
gördüğüm iki cam güzeli,
bir güz günbatımında...
Terkettiler beni.

DÜZMECE UYGARLIĞIN SONU: BARBARLIK

İlhan YÜCE

Sorular?... Sorular?...

Bilimsel teknolojik buluş ve ilerlemeler, insan oğlunun yararına mı, yoksa zararına mı olmaktadır?

"İnsan uygarlığının" yarattığı bilim, teknoloji ve silahlar, bunları en yoğun olarak elinde bulunduran bir devleti , dünya egemeni yapacak düzeye gelmiş midir?

Günümüzün en üstün teknoloji ve silahlarına sahip tek bir güç tüm dünyayı avucunun içine alıp , insanlığın başına despot kesilebilir, buna güç yettirebilir mi?

Tek bir güç, tüm dünya insanlığını köleleştirebilir ve bunu sürdürebilir mi?

Bu durumda, ulusal düzeyde silahlanmalar anlamını "tamamen" yitirmeyecek midir? Emperyalizm, böylesi temel çelişkilerini de, uluslara zorla silah satışı dayatarak mı aşacaktır? Yoksa buna bile gerek görmeksizin; *"Bana şu nedenle, şu denli borcun var, şöyle ödeyeceksin"* mi diyecektir yalnızca? Ya da; *"Bana her yıl şu denli şundan, bu denli bundan göndereceksin"* diye "dost ve müttefiklerine" salma mı salacaktır ? Yoksa Deli Dumrul gibi bir köprü yapıp, geçenden yirmi, geçmeyenden kırk dolar mı alacaktır? Yoksa artık kuru kuruya bir köprü yapma zahmetine bile katlanmayacak mıdır?

Güneş balçıkla sıvanabilir, ya da yalancının mumu yatsıya değin değil, sabahlara değin yanabilir mi?

İnsanoğlunun , "uygarlık" olarak tanımlanan yaklaşık on bin yıllık yakın geçmişini hele günümüz "Batı uygarlığı" kavramını, tüm yönleriyle sorgulamasının günü gelmemiş midir, yoksa buna artık fırsat kalmamakta mıdır?

İnsanın yarattığı bilim ve teknoloji , insanın insanı sömürüsünün başladığından bu yana insanın karşısına hiç bugünkü denli dikilmemiştir.

İnsanoğluna "uygarlık" diye belletilen insanın düzmece (sahte) "uygarlığı" , gelip barbarlığa dayanmıştır.

"İlkel" İnsan , "Uygar" İnsan!

İlkel insanın kullandığı en eski taş balta iki milyon yıl öncesine tarihlenmektedir. Yabanıl (vahşi) yaşamın ortasındaki ilkel insan taş baltayı, kendini savunmak ve beslenmesini sağlamak için geliştirmiş, biçimlendirmiş, cilalamış, keskinleştirip yetkinleştirmiştir. Daha konuşma yetisi bile gelişmemiş ilkel insan, taş baltayı, karşısındakinin kafasına indirmek için bulmamıştır.

İlkel insan, ateşi, kimi tarihçilere göre sekiz yüz bin, kimilerine göre ise bir buçuk milyon yıldan beri kullanmakta, denetlemektedir. Ateşin yakıcılığını kavrayan ilkel insan, onu, karşısındaki insanları yakmada kullanmayı hiçbir zaman aklına getirmemiş, yüz binlerce yıl, ondan yalnızca etini, yemeğini pişirmede yararlanmıştır. İlkel insanın yapmayı bile düşünmediği kötülükleri, "uygar" çağların "uygar" insanı, yüzyıllar boyunca birbirine yapmaktan çekinmeyecek, insan insanı, uygarlığın "yükseldiği!" oranda artan bir yoğunlukta yakıp, yıkıp, yok edecektir.

Ok ve yayın bulunuşu, tarımsal üretimin ilk izleri ve hayvanların evcilleştirilmesi, günümüzden on, on beş bin yıl öncesine uzanmaktadır. İlkel insanın doğal mağaralardan çıkıp kendine konutlar yapması, küçük yerleşim birimleri oluşturması ve ilk kentleri kurması, en çok on bin yıl öncesine dayanmaktadır. İşte bu aşamada ortaya çıkan kölecilikle insanın insanı sömürüsü başlayacak, insan insanın amansız düşmanı kılınacaktır. O dönemin köle sahiplerinden, feodal dönemin toprak beylerine, oradan da günümüz kapitalist emperyalist dünyasının tekelci patronlarına değin uzanan süreçte egemen güçler, egemenliklerini sürdürmek için insanı insana düşman edecek, insanı insana kırdıracaklardır.

Genetik araştırmalar, insanların genetik yapılarının %99.9 oranında birbirlerinin aynı, yalnızca %0.1 (binde bir) oranında farklı olduğunu ortaya koymaktadır. Binde birlik bu farklılığa karşın egemen güçler, insanı insana düşman etmek için, onun önüne bir dizi gerekçeler yığabilmişler, birbirine kin duyan, şiddetle örülü bir insanlık yaratabilmişlerdir. Beyaz derili, kara deriliye, Kızılderiliye; şu dili konuşan, öteki dili konuşana; şu dinden olan, öteki dinden olana; şu ulustan olan, öteki uluslara düşman kılınabilmiştir.

Türdeşlerini kitleler halinde çoluk çocuk yok etmek, "düşman" diye bellediklerinin kökünü kazımak, başka hiçbir canlı türünün tarihinde değil, "ilkel" insanın tarihinde de değil, yalnızca "uygar" insanın tarihinde görülen bir durumdur.

İnsanın insanı sömürüsüyle başlayan süreçte, ilkel insanın bulup yetkinleştirdiği taş balta, ok ve yay, "uygar" denilen çağda ateşli silahlara dönüşecek, tü-

fek olup, top olup, füze olup, atom bombası olup, savaş uçaklarıyla gökyüzünden, insanların en kalabalık olduğu yerlere, kentlere, insanların üstüne yağdırılacaktır. Uluslararası tekelci egemen güçlerin, dünyanın her yanındaki yardakçıları, yalakaları, yalamaları, kemik düşkünleri, aylığa bağlanmış ya da gönüllü köleleri; gazeteci kılığında, TV programcısı kılığında, insan kılığında; insanları kitleler halinde yok eden bu amansız silahların marifetlerini, teknik özelliklerini, kaç metre kalınlıktaki betonu delebildiğini, yerin kaç metre altına etki edebildiğini, "uygar" insanoğluna ballandıra ballandıra anlatacaklardır. Uluslararası haydutların, kuzu postuna bürünmüş kurtların, insan eti yiyenlerin yardakçıları, yalakaları, yalamaları; tüm insanlığı kandırmak için yirmi dört saat görev başında, birbirleriyle yarışmaktadırlar. Doğru karalanmakta, güzel kötülenmekte, iyi ve yararlı, kötü ve zararlı diye belletilmekte, buna karşılık da; eğri, çirkin, zararlı her türden pislik allanıp pullanmakta ve insana dayatılmaktadır.

İlkel mağara insanının; mağarasına, eşine, yavrusuna et götürmesi mi, yoksa, her şeyin makinelere yaptırıldığı ve üretimin en yüksek düzeyine ulaştığı günümüz uygar insanının; evine ekmek götürmesi mi daha güçtür? İlkel insanın, mağarasına götüreceği eti, uygar insanın ekmeğinden daha kolay elde edebilmiş olduğu söylenebilir. Öyleyse insan; bolluk içinde yokluk çekmek, açlık çekmek, acılar çekmek ve gözyaşı dökmek için mi uygarlaştı?

İnsanın insanı sömürüsünün başlamasıyla insan uygarlığı, diyebiliriz ki, başladığı sırada bitmiştir. Bugün insanlığın geldiği yer, "uygarlık" olarak tanımlansa da, insanın insanlığına yaraşır bir durum değildir. "Uygarlık" ise, hiç değildir.

İnsanoğlu arabalar üretmiştir, çamaşır makineleri, bulaşık makineleri, soğutucular, TV'ler, bilgisayarlar üretmiş, stoklar dolmuştur. Buğday, mercimek, mısır, tereyağı, süt, peynir, sucuk, salam ve daha yüzlerce çeşit besin maddesi üretilmiş, tüketim malları dağlar gibi yığılmıştır. İnsan, tarihinin en yüksek üretim düzeyine ulaşmıştır. Ancak bu üretim bolluğunu yaratanlar şimdi, tam da bu "bolluk nedeniyle" (!), kapitalizmin insan karşıtı kuralları gereği, bolluk içinde yokluğu, yoksulluğu ve acıyı yaşayacaklardır.

Bolluk içinde yokluk çekmek, dağlar gibi yığılmış besin maddeleri karşısında açlıktan kırılmak, tüm canlılar içinde yalnızca "uygar" insana özgü bir durumdur.

Bunun adına "uygarlık" demek, en büyük kandırmacadır.

Emperyalist ABD

Dünya sanayi ve ticaretini elinde bulunduran en büyük beş yüz şirketin yaklaşık iki yüz ellisi ABD şirketidir. Uluslararası dev tekeller listesinin ilk beşi –biri ABD/Hollanda ortaklığı olmak üzere- ABD'lidir. Uluslararası tekellerin gücü, uluslararası siyasetin üstündedir. Bu tekellerin çıkarları, insanlığın çıkarlarından önce gelmektedir. Dünyanın her yanında insanoğlunun çektiği acılar, döktüğü gözyaşları ve yaşadığı savaşlar, yalnızca bu tekellerin çıkarları içindir. Bugünün Bush'ları, Blair'leri ve başkaları, uluslararası bu tekellerin çıkarlarının takipçileri ve memurları konumundadırlar.

Tüm dünyanın gözleri önünde Irak'ı işgal etmek için altı ay boyunca Körfez'e yığınak yapan emperyalist ABD, bu ülkeye kuzeyden de saldırabilmek için Türkiye'den izin ister. Ama Türkiye Cumhuriyeti, işi savsaklamaktadır. ABD'ye giden Dışişleri Bakanı Yaşar Yakış ve Devlet Bakanı Ali Babacan, Başkan Bush'la görüşürler. Tarihimizde yine kara bir sayfa olarak yer alacak bu konuşmada Başkan Bush, 21. yüzyılın başlarındaki ABD saldırganlığını, Hitlerci bir biçimde ortaya koyar:

"Bush – Beyler, ABD topraklarında yapacağınız bir şey yok, Ülkenize gidin ve bu tezkereyi Meclis'inizden geçirin.

Yakış – Birtakım zorluklarımız var. Uğrayacağımız zarar gerçekten büyük. Biz iki müttefik ülkeyiz, bizi anlayacağınızı düşünüyoruz.

Bush – Hiçbir müttefik beni sizin kadar uğraştırmadı.

Yakış – Türkiye aynı zamanda AB süreci içinde. Oradan değişik sesler geliyor.

Bush – AB mi kaldı? Alın işte üçe böldüm.

Yakış – Türkiye demokratik bir ülke. Uluslararası hukuk kurallarına da hep uydu. Bu operasyonla ilgili BM'nin takınacağı tavır da önemli.

Bush – 21. yüzyılda Birleşmiş Milletler gerekli mi değil mi, ona bakıyorum. Arkadaşlarımız bunu araştırıyorlar." (1)

Bu tarihi konuşma, 21. yüzyıl başındaki ABD saldırganlığını belgelerken, bu emperyalist güç karşısında ülkemizin ne denli bağımlı duruma getirilmiş olduğunu da gözler önüne sermektedir.

"Afrikalılar Çalışacak, Amerikalılar Yiyecek!"

Emperyalist güç karşısında yöneticilerimiz bu durumdadır da, sıradan vatandaşlarımız nasıldır? Yüzyıllardır. ensesinde boza pişirenleri bıkmadan usanmadan iktidara taşıyan, onları orada tutmak için didişen, kendini aldatanları baş köşeye oturtan, kendisini aç bırakanları omuzlarda dolaştıran, aldatılmış o sevgili insanlarımız ne durumdadır?

Yıllar önce; sağcı, ülkücü. milliyetçi dinci özelliklerdeki bir arkadaşla tartışmalarımızı anımsıyorum. Emperyalizmin, uluslararası tekeller aracılığıyla tüm dünyayı sömürdüğü, GBÜ'lerde (Geri Bıraktırılmış Ülkeler) sağcı yapılanmayı açıkca desteklediği doğrultusundaki sözlerime bu arkadaş çok kızar; sömürünün, insanlığın bir kuralı olduğunu, değiştirilemeyeceğini söyleyerek, *"Aç gözünü sen de sömür"* der ve sözünü; *"Afrikalılar çalışacak, Amerikalılar yiye-*

cek" diye bitirirdi öfkeyle. Burada kullandığı "Afrikalılar" tanımlaması, emperyalizmin sömürdüğü dünya insanlığı için söyleniyordu. Sokakta karşılaştığımızda bile bu arkadaş, saptadığı bu toplumbilimsel "gerçeği!"; *"Afrikalılar çalışacak, Amerikalılar yiyecek! Bu böyle"* diye böbürlenerek söyleyip geçer, böylece benim tezlerimi "çürütmüş" (!) olurdu. Umutsuzca sorduğum; *"Sen Amerikalı mısın yoksa?"* sorusu da, bu milliyetçi, mukaddesatçı arkadaşa vız gelip tırıs gidiyordu.

Denebilir ki, insan, kendi varlığına, kendi öz çıkarlarına, kendi geleceğine hiç bu denli yabancılaşmamıştır.

Ancak yukarıdaki bu örnek, günümüzden yirmi beş otuz yıl öncesinin örneğidir. Bunca yıl sonra bu gün aynı kişinin düşünce dizgesinde acaba evrimsel bir kıpırdanıştan söz edilebilir mi? Bu soruyu, toplumumuzun bugün ABD'ye karşı tutumu üzerine yine bir gözlemimle karşılayayım. ABD'ye 11 Eylül 2001'de, insanlık tarihinin en büyük terörist saldırısı yapıldığında, halkımızın çok büyük bölümünün; *"Bu onlara ders olsun!"* yolunda görüş bildirdiğini saptayacaktım.

Yazılı basın, TV dizileri, TV filmleri, sinema filmleri, siyasetçiler, yorumcular, sözde sanatçılar ve daha sürü sepet propagandacıların, her cins ve türden ABD yalakalarının, ABD uzantısı iletişim araçlarıyla günün yirmi dört saati ABD propagandası yapmalarına karşın bu çaba ters tepmekte değil midir? Yalancının kandilinin yağı bir gün tükenmeyecek midir? Yalan yalan üstüne atılarak oluşturulan düğüm bir gün bir yerinden çözülüvermeyecek midir? Gerçek; inatçıdır, sabırlıdır, bekler. ABD hakkındaki tüm gerçeklerin kendisinden gizlendiği, cehalete tutsak kılınmış dünya insanlığının bir gün, işte o gerçekle tanışmayacağını kim söyleyebilir? ABD yalakaları mı?

Düzmece Uygarlıktan Barbarlık Çağına

İnsanlık tarihindeki her devlet, dönemin bilim ve teknolojisini, kendi varlığının sürdürülmesi yolunda kullanagelmiştir. Ancak silahlanma alanında ne denli yararlanılırsa yararlanılsın, bilim ve teknolojideki yenilikler, 20. yüzyıla değin hiçbir devlete, tüm dünyaya egemen olma olanağı sağlayacak düzeye ulaşmamıştır. 20. yüzyıldaki bilimsel teknolojik gelişmeler ise, önde gelen sömürgeci ve emperyalist devletlere bu olanağı sağlayacak düzeydedir.

İnsanlık tarihinin gördüğü en kanlı, en büyük iki savaş, insanın sözde "uygarlığının" en yüksek aşamasına çıktığı 20. yüzyılda yaşanmıştır. Asya ve Afrika'dan Amerika'ya, elinde bulundurduğu topraklarda güneşin hiç batmadığı sömürgeci Britanya İmparatorluğu, İkinci Paylaşım Savaşı'ndan sonra dünya egemenliğini, emperyalist ABD'ye kaptıracaktır.

İki dünya savaşı da, öteki savaşlar gibi, tam bir paylaşım savaşıdır. Ama insanın insanı sömürüsünün sürmesi için, insanın insanı kandırmasının da sürmesi gerekir. Kandırma, aldatma ve çarpıtma, bu iki savaşın daha adında başlar ve "paylaşım" sözcüğü kullanılmaz. Bu iki korkunç savaş, Birinci ve İkinci Dünya Savaşı olarak adlandırılır. Daha sonra emperyalizmin yalan makineleri durmadan işleyecek ve "İkinci Dünya Savaşı", insanlarımızın beyinlerinde şöyle tortulaşacaktır: Almanya'nın başına geçen yarı deli Hitler, Mussolini'nin İtalya'sını da yanına alarak dünyayı ele geçirmeye girişti. Avrupa, Afrika ve Asya'nın bir bölümünü altı yıl kana buladıktan sonra, ABD'nin de katılması ve Japonya'nın Hiroşima ile Nagasaki kentlerine atom bombası atmasıyla bu büyük savaş sona erdirilebildi!

ABD egemenliğindeki toplumlara İkinci Paylaşım Savaşı kabaca işte böyle belletilir. Okullarda çocuklara verilen "bilgi!" bu doğrultudadır. Oysa İkinci Paylaşım Savaşı üzerine yutturulan bu "bilgiler", 20. yüzyılın en büyük yalanları, en büyük çarpıtmalarıdır. Dünyayı aralarında paylaşmış Batılı sömürgeci devletlerin yanında, birliğini ve sanayileşmesini geç tamamlayan Almanya'nın iki büyük savaşa soyunmasının nedeni, dünya pastasından pay alma isteğidir. Birinci savaşta uğradığı ağır yenilgi ve ortaya çıkan yeni tarihsel koşullar, pay kapma isteğinin yanına, ülke içinde yükselen sosyalist gelişmeyi bastırma ve Sovyetler Birliği'ni yok etme düşlerini de katmıştır. Alman toplumunu bu "göreve" inandırabilmek için Alman ırkçılığı yüceltilmiş, gerçekleştirilen Yahudi soykırımı da buna malzeme edilmiştir.

Hitler yarı deli ya da ruh hastası bir kişi değildir. Onun yaptıklarını ve yapmak istediklerini, sömürgeci emperyalist öteki "uygar" Batılı devletler, dünyanın her yanında yapmışlar, bugün de yapagelmektedirler. Bunun yanında, hasta ruhlu dedikleri Hitler'i Almanya'nın başına getirenler, Alman sanayicileri ile ABD sermayesidir.

Barış yanlısı görünen ABD, Hitler Almanya'sının Sosyalist Sovyetler Birliği'ni çökertmesini ummuş, Almanya'ya karşı açacağı İkinci Cephe'yi geciktirdikçe geciktirmiş, beklentisinin tersine, Sovyet topraklarında Alman orduları çökertilip geriletilince, 6 haziran 1944'te Normandiya'ya çıkarma yaparak İkinci Cephe'yi açmak zorunda kalmıştır. Bu cephe açıldığı sıralarda bile Alman tümenlerinin üçte ikisi Sovyet cephesinde savaşmaktaydı.

Emperyalist ABD, yeni bulduğu atom bombasını 6 ve 9 Ağustos 1945'te, üç gün arayla Hiroşima ve Nagasaki'ye attığı sırada, İtalya'nın Başkenti Roma'ya on dört ay önce girilmiş. Almanya üç ay önce teslim olmuş, Mussolini ve Hitler öleli (28 ve 30 Nisan 1945) üç ayı geçmiş, kısacası Avrupa'da savaş çoktan bitmiştir. Savaşın Uzakdoğu'daki ayağı Japonya ise teslim olmanın yollarını aramaktadır. Öyleyse ABD, bitmiş savaşa karşın bu korkunç silahı, hem de ilkinin sonuçlarını görerek, üç gün sonra ikin-

ci kez insanlar üstünde neden kullanmıştır?

ABD bu korkunç insan kıyımını, dünyanın en büyük gücü olduğunu kanıtlamak için yapmıştır.

Hiroşima ve Nagasaki'de patlama anında ölen 150 bin insan, ABD'nin dünya egemenliği ilanı uğruna ölmüştür. İnsanlık suçu işleyen eli kanlı ABD; bir elinde zeytin dalı, omzunda barış güvercini, sözde özgürlükçü, adaletli, demokrat yeni bir güç olarak kendini insanlığa yutturabilmiştir.

6 ve 9 Ağustos 1945'te patlatılan iki atom bombasıyla ABD tüm uluslara en büyük güç olduğunu duyurmuş, dünyaya gözdağı vermiştir. Ancak karşısındaki Sosyalist Sovyetler Birliği'nin varlığı nedeniyle, zaman zaman yüzüne demokrat bir maske takmış, birçok yerde emperyalist savaşlar çıkarsa da, dünya egemenliğine açıkça girişememiştir. 1990'lı yılların başında, Sovyetler Birliği'nin çökertilmesiyledir ki, dünyayı tek başına ele geçirme tasarımlarını gerçekleştirmeye koyulmuştur. 11 Eylül 2001 saldırısını gerekçe göstererek yoksul Afgan halkının üstüne çullanan ABD, bir yıl sonra da, 20 Mart 2003'te, Ortadoğu petrollerinin ortasındaki Irak'a çullanmış, ABD emperyalizmine açıkça "hayır" deyip direnen Saddam Hüseyin rejimini yıkıp Irak'a çöreklenmiştir.

Hitler'in yolunda yürüyen Bush, böylece "barbarızm" çağını başlatmıştır.

Üretim Canavarları Bunalımda

Dünya ekonomisinin, ticaretinin, siyasetinin iplerini ellerinde tutan uluslararası tekeller, tüm insanlığı, üretim ve tüketim nesnesine dönüştürmüşlerdir. Üretim ve tüketim canavarı ABD, dünya nüfusunun %4.7'sine sahip olmasına karşın, 2002 yılında dünyada üretilen mal ve hizmetler karşılığı elde edilen gelirin yaklaşık üçte birini tek başına elde etmiştir. ABD, dünyada tüketilen enerji kaynaklarının, tek başına %30'unu tüketmektedir. Dünya nüfusunun %4.7'sine sahip ABD, dünyadaki tüm askeri harcamaların %50'sini yapmaktadır. Ulusal gelirden kişi başına düşen payın yaklaşık 35 bin dolar olduğu ve hemen her kişiye bir arabanın düştüğü ABD'de insanlar, en uzak yerlere bile, oluk gibi benzin yakan özel arabalarıyla tek başlarına gitmekte, zevk için saatlerce araba kullanmaktadırlar.

1970'lerden beri ortalama %3'ler dolayında büyüyen ABD ekonomisinin, 2000'li yıllara girildiğinde duraklamaya başladığı görülür. 2001 yılı, tüm emperyalist Batı'da, 1980'lerden bu yana, kapasiteden en düşük yararlanma yılıdır. ABD ekonomisi 2003'ün ilk dört aylık döneminde %2,4'lük bir büyüme beklentisine karşın, ancak %1,6 büyümüştür. Dünya üretiminin %23'üne sahip AB ülkelerinde durum bundan farksızdır. 2002 yılı sonlarında Japon Merkez Bankası, Japon ekonomisinin dibe vurduğunu ve toparlanabilmesi için hiç de umutlu olunmadığını açıklamıştır. Emperyalist Batı'da özel sektörün dev tekellerinin birçoğu iflas ederken, bir bölümü devletin doğrudan desteğiyle ayakta durabilmektedir. Tekeller devletin sosyal harcamalarını da yutmakta, halk için harcanacak paralar, bu canavarların kasalarına akıtılmakta, gerek GBÜ, gerekse Batı ülkelerindeki devletlerin sosyal nitelikleri tamamen yok olmaktadır.

ABD enerji devi Enron 2001 sonunda iflas etmiştir. ABD'nin Boeing şirketi 30 bin çalışanını işten çıkarmıştır. US Airway ve Continental şirketleri 21 bin çalışanını işten çıkarmıştır. Güvenilirliğiyle tanınan ve dünyanın önde gelen havayolu şirketlerinden İsviçreli ünlü Swissair iflas etmiştir. Belçika havayolu şirketi Sabena iflas etmiştir.

Uluslararası Çalışma Örgütü ILO'nun yayımladığı *Dünya İstihdam Raporu 2001*'e göre, 6 milyarlık dünya nüfusunun çalışma yaşındaki 3 milyarının üçte biri, ya işsizdir ya da eksik istihdamlı işlerde çalıştıklarından ek iş aramaktadır. (2) Emperyalist ülkelerde, üretim fazlasından kaynaklanan bunalım nedeniyle ortaya çıkan işsizliğin oranı ise, çalışabilir nüfusun %10'una dayanmıştır. Almanya'da 4.7 milyonu kayıtlı olmak üzere, yaklaşık 9 milyon işsiz vardır.

Kapitalizmin alışılmış üretim fazlası bunalım dönemlerinde büyük balık küçük balığı yutarken, günümüzde dev tekeller artık birbirlerini yutmaya başlamışlardır. Son yıllarda İtalyan Fiat'ın %20 hissesi, ABD'li dünya devi General Motors'un eline geçmiştir. 2002'de ağır bir bunalıma giren Fiat'ı iflastan kurtarmak için İtalyan Hükümeti çeşitli önlemler düşünmektedir. General Motors, piyasada hisseleri düşen Fiat'ın tamamını ölmüş eşek fiyatına ele geçirebilir. Fiat'ın geleceğine ilişkin olasılıklardan biri de, zarar eden bu kuruluşun devletçe satın alınması (3), sözde "devletleştirilmesi", "millileştirilmesi!"dir. Bu, bizde de olmakta, özel sektörün zarar eden şirketi, hem de "kazık fiyatlarla" devlete satılırken, devletin kâr eden kuruluşları "yok pahasına" özel sektöre satılmakta, halk da bu sivri zekalı alışverişle ülkenin kalkınacağını ummaktadır.

"1997-98'de Güneydoğu Asya'yı vuran ekonomik krizin en çok etkilediği ülkelerden biri Güney Kore oldu. Batılı büyük devletlere rakip olma düşleri kuran bu önemli 'Asya Kaplanı', birkaç ay içinde süt dökmüş kediye döndü. 1990-97 arasında ortalama %7.2 olan ekonomik büyüme, 1998'de yüzde eksi 6.7'ye düşmüştü." (4) Böylece 1997'de IMF'nin avucuna düşen Güney Kore'nin dev bankaları, ünlü otomobil firmaları (Hyundai ve Daweo), özel ve kamu kuruluşları bir bir ABD, Japon ve Alman patronların eline geçecekti. Kore Telekom, Pohang Demir-Çelik (POSCO) ve Kore Elektrik Şirketi (KEPCO) parçalanarak satıldılar, yani bizdeki anlamı yumuşatılmış tanımlamasıyla; "özelleştirildiler!" 1997'de 500 bin olan resmi işsiz sayısı 1999'da 1.5 milyona yükseliyordu. IMF'nin boyunduruğuna daha 1997'de giren ülkenin

bu kuruluşa borcu 2000 yılında 120 milyar dolara fırlayıverecekti.

Bugün ulusal gelirden bir ABD yurttaşına günde ortalama 100 dolarlık pay düşerken, dünya nüfusunun yarısı, günde 2 dolardan daha az bir gelirle yaşamaya çalışmaktadır. Afganistan'da ulusal gelirinden bir Afganlının payına günde ortalama yalnızca 44 sent düşmektedir. (5) Üstelik emperyalist ABD'nin tek kutuplu talanı daha yeni başlamaktadır ve bu soygun katlanarak büyüyecektir.

Kapitalizm: Yık ve Yeniden Yapl

Kapitalizmin iki bunalım dönemi arasındaki; ekonomik canlanma, refah, aşırı üretim ve yeniden bunalım olarak yaşanagelen devresel bunalımları, günümüz emperyalist ülkeleri ve onların bağlaşıklarında devresel olmaktan çıkmış, kalıcılaşmıştır.

Emperyalist Batı'da tüketim malları, dağlar gibi yığılmaktadır. Üretilen pazar malları, üretildiği hızla satın alınıp tüketilememektedir. Fabrikalar, üretim kapasitelerinin çok altında çalışmakta, üretimi kısmakta, işçilerinin bir bölümünü sokağa atmaktadırlar.

Yoksul ülkelerin yoksul insanlarının muzunu, kivisini, kahvesini, kakaosunu, demirini, bakırını, "bor"unu, petrolünü, üçe alıp, otuz üçe, hatta yüz otuz üçe satmak, emperyalizme yetmemektedir artık. Emperyalist sömürünün bu olağan akışı, emperyalist ABD'nin emperyalist çarkını döndürmeye yetmez olmuştur.

Öyleyse bir yerlerin, en uygun bir ülkenin yakılıp yıkılması, yerle bir edilmesi, böylece işlerin açılması, bu arada, bir taşla birden çok da kuş vurulması gerekmektedir. İşgal edilen Bağdat'taki devlet binalarının talancılarca talan edilmesine, ardından da ateşe verilip yakılmasına günlerce göz yumulmasının başka bir açıklaması olabilir mi?

Kapitalizm bu değil midir zaten? İkinci Paylaşım Savaşı'ndan sonra yerle bir olmuş Almanya'nın hızla gelişip boy atmasında, "işlerin açılmasında", yapılacak çok "iş" olmasında, böylece bu ülkenin hızla gelişmesinde, insanın insanlığıyla bağdaşmayan bu korkunç çelişkinin payı yadsınabilir mi?

Hemen her kişiye bir otomobilin düştüğü ABD'nin 2001 yılı petrol üretimi 353 milyon ton, tüketimi ise 395 milyon tondur. Bu tüketim; Japonya, Çin, Almanya, Rusya, Fransa, Hindistan ve Güney Kore'nin bir yılda tükettiği petrole eşittir. (6) Bu tüketime göre ABD'nin kendi topraklarındaki petrol yataklarının ömrü yalnızca 8-12 yıl olarak hesaplanmaktadır. Tüketim canavarı ABD'nin topraklarında petrol tükenmiştir. İnsanlık için yaşamsal değerdeki bu en önemli enerji kaynağını emperyalist ABD, petrol ve otomobil şirketlerinin çıkarları uğruna hovardaca tüketmiştir. Yeryüzündeki petrol yataklarının %65'i İslam ülkelerinin topraklarındadır. 262 milyar varillik petrol yataklarıyla Suudi Arabistan, tüm dünya petrolünün dörtte birine sahiptir. Irak topraklarında 112 milyar varillik yataklarla dünya petrollerinin %10'u yatmaktadır ve işgalci emperyalist ABD, bu petrolün, kendisine 50 yıl yeteceğini hesaplamaktadır.

ABD, 11 Eylül'ü gerekçe göstererek yoksul Afganistan'a çöreklenmiştir. Şimdi saldırı için en uygun yer, Ortadoğu petrollerinin ortasındaki Irak'tır. Petrolü kaliteli, yüzeye yakın, çıkarma maliyeti düşüktür. Saddam Hüseyin de zaten bir "diktatör"dür! Elinde hep mavzerle dolaşmakta, sık sık havaya ateş etmektedir! Bu, "uygar" dünyaya yakışan bir davranış değildir!

Bundan sonra sıra Suriye, İran, Suudi Arabistan ("dost ve müttefik" olsa da) ve başkalarına gelecektir. Bu tehditler, saldırgan ABD'nin en yetkili ağızlarınca yapılacaktır da.

İşte emperyalist ABD'nin Irak'a saldırısının nedenleri ve "gerekçeleri!" bunlardır. Dünyanın her yanındaki ABD borazanı durumuna gelmiş iletişim araçlarından ABD yalakaları, bunun tam da böyle olduğunu, utanmadan, sıkılmadan, kızarıp bozarmadan söyleyeceklerdir.

Takım Elbiseli Bir Adam ve Eli Mavzerli Bir Adam!..

ABD ahtapotunun ülkemizdeki kolları durumuna gelmiş TV'lerimizde Irak lideri Saddam Hüseyin, sürekli elinde bir mavzerle havaya ateş ederken gösterilmiştir. Oysa emperyalist ABD'nin Irak'a açtığı savaş göstermiştir ki, Saddam Hüseyin'in elinde işte bu mavzerinden başka bir silahı yoktur. Buna karşın, en gelişmiş kimyasal, nükleer ve "kitle imha silahlarıyla"(!) donanmış, dünyaya meydan okuyan emperyalist ABD'nin Başkanı Bush ise hep takım elbiseler içinde, "uygar" dünyanın "uygar" Başkan'ı olarak gösterilmiştir. İnsanlık tarihinin en korkunç silahlarını elinde bulunduran kişi; çevreye her zaman gülücükler yağdırırken gösterilen, tepeden tırnağa silahlı Bush, oğlu Bush'tur, Saddam Hüseyin değil.

Kuzu postuna bürünmüş "uygar" Bush, Irak'ın güneyine 110 savaş gemisi, 1800 savaş uçağı, 400 tank ve 300-400 bin kişilik bir ordu yığıyor. Irak'ın işgali için Güney Cephesi hazırdır. Ama kuzeyden de bir cephe açılıp, ABD askerleri Türk ordusu ile Bağdat'a yürürse iş daha garanti olacaktır. Öyleyse gelsin Türkiye'ye yeni dayatmalar. 255 savaş uçağı, 65 helikopter ve 62 bin ABD askerinin, tankıyla, topuyla, tüfeğiyle Türkiye topraklarına girmesi ve Türk ordusunun yabancı bir ülkenin topraklarına geçmesine izin verecek olan ünlü tezkere TBMM'ye getirilir. Bu, öylesine alelacele getirilir ki; ABD'nin BM'den çıkartmaya çabaladığı savaş kararını bile etkileyebilecektir. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer de, o sıralar henüz Başbakan olamamış bulunan Recep Tayyip Erdoğan da; BM onayı olmaksızın Türkiye'nin böyle bir savaşa taraf olamayacağını, bunun Mec-

lis'e bile getirilmeyeceğini söylemişlerdir. Bir hafta önce Trabzon'da konuşan Recep Tayyip Erdoğan, BM'nin kararı olmadan bu konuyu Meclis'e getirmeyeceğini "kesin bir dille" açıklamıştır.

"Amerikan Karşıtı Bir Yüzyıl Doğuyor"

Emperyalist ABD'nin Irak'ı işgali tüm dünyada geniş katılımlı protestolarla karşılanmıştır. Kahire'den Londra'ya, Cakarta'dan Roma'ya, Madrid'e, milyonlarca insan, ABD'yi protesto için yürümüştür. Endonezya'da bir yürüyüşte 800 bin insan, Kahire'de 500 bin insan ABD'yi protesto için sokaklara dökülmüştür. Savaşın ikinci gününde Almanya'nın 250 kent ve kasabasında on binlerce insanın katıldığı yürüyüşler yapılmıştır. ABD ve İngiltere'deki protestocular, George Bush ve Tony Blair'ın savaş suçlusu olarak yargılanmasını istemişlerdir. Kanada Başbakanı Jean Chretien de, ABD'yi, Irak'ta *"rejim değişikliği"* çağrısı yaptığı için kınayarak; *"Rejimleri değiştirmeye başlarsan nerede duracaksın? Bir sonraki kim olacak? Bana listeyi ver"* diye haykırmıştır.

Protestoların savaş süresince yoğunlaştığı ülkelerin başında ABD gelmektedir. *"ABD'li olmaktan utanç duyuyorum"* yazılı pankartlarla yürüyen ABD yurttaşları, *"ABD'yi ABD'den kurtarın"* sloganları atmışlardır. *International Herald Tribune*'ün 3 Mart 2003 tarihli sayısında yazan Thomas L. Friedman, ABD'nin yirmi eyaletini dolaştığını ve buralarda halkın %95'inin, Irak bunalımının savaş çıkmadan çözümlenmesinden yana olduğunu saptadığını yazmıştır. (7)

11 Eylül terör saldırılarının en büyük hedefi olan ve ünlü ikiz kulelerin yerle bir edilmesiyle üç bine yakın insanını yitiren New York'ta yapılan bir araştırma, halkın %75'inin savaşa karşı olduğunu göstermiştir. ABD'nin Irak'ta bir savaşa girip girmemesini görüşmek üzere 13 Mart 2003'te toplanan New York Belediye Meclisi, 17'ye karşı 31 oyla savaşa karşı çıkmıştır. *Cumhuriyet*'e New York'tan yazan Zülal Kalkandelen, burada savaş karşıtı gençlerden bir bölümünün, üzerinde *"Uluslararası Katil"* yazan ve yüzünde kanlar bulunan George W. Bush fotoğraflı tişörtlerle dolaştığını, daha önceki savaşa katılmış olan ABD'li gazilerin de, *"Gaziler Irak Savaşına Karşı"* adlı bir platform oluşturarak Beyaz Saray'a yürüdüğünü yazmaktadır.

ABD'de terörle savaşımdan sorumlu en üst düzey yetkilisi Rand Beers, Irak'a karşı girişilen haksız savaş nedeniyle istifa etmiştir. ABD'nin Moğolistan Büyükelçiliğindeki iki numaralı diplomatı Mary Wright istifa etmiştir. ABD'li bir başka istihbarat uzmanı James Bomford, Başkan Bush başta olmak üzere ABD'li yetkililerin *"Irak konusunda söylediği yalanlardan dolayı utanç duyduğunu"* söylemiştir. Aynı günlerde, ABD'nin Atina Büyükelçiliği'nde ikinci adam olarak görev yapan siyasi müsteşar John Brady Kiesling; *"Hayatımda Amerikan kamuoyunun hiç bu denli yanlış ve çarpıtılmış haberle bilgilendirildiğini görmemiştim"* (8) diyerek istifa etmiştir.

Hükümetinin Irak'a saldırısını protesto eden bir başka ABD'li de John Brown, Dışişleri Bakanı Colin Powell'a gönderdiği mektubunda, *"Bush'un Irak'a yönelik savaş planlarını vicdanen desteklemiyorum" dedikten sonra şu önemli saptamayı yapar: "Amerikan Karşıtı bir yüzyıl doğuyor."* (9)

Bu yazılanların hiçbir öneminin olmadığı, bu protestoların Irak'ın işgalini önleyemediği. *"sokakların yürümekle aşınmayacağı!"* söylenebilir. Evet, "çoban"lığıyla övünen birisi yıllar önce böyle bir söz etmiştir. Ancak bu görüş, toplumbilim yasalarına aykırıdır. Eğer toplumbilimleri diye bildiğimiz yasalar da aşılmadıysa!

Saldırganın Şakşakçıları

Emperyalist ABD'nin Irak'ı işgali tüm dünyada protesto edilirken, bir başka deyişle, Hıristiyan ABD'nin, Müslüman Irak'ı işgali, Hıristiyan aleminde bile milyonlarca insanın katılımıyla protesto edilirken, İslam ülkelerinin yöneticileri ne yapıyordu? Arap ülkelerindeki halkların ABD'yi protesto etmelerine karşın, yöneticiler, bir araya gelip de, ABD'nin Irak'ı işgalini kınayan ortak bir açıklama yapmak yüreklliğini bile gösterememişlerdir. Birisi çıkıp da; *"Ey saldırgan! Binlerce kilometre öteden gelip de Irak'ta ne arıyorsun?"* diyememiştir. Oysa Bağdat'ın Firdevs Meydanı'ndaki Saddam Hüseyin heykelini çevreleyen 22 büyük sütun, 22 Arap İslam ülkesinin simgesi olarak dikilmişti. Ortadaki Saddam Hüseyin heykeli 9 Nisan 2003'te yıkılırken, birçok Arap ülkesi bunu sessizce izlemenin ötesinde, ellerini ovuşturarak izliyorlardı. Hem de sıranın, Suriye'ye, İran'a, Suudi Arabistan'a geleceğinin açık açık söylemesine karşın.

Emperyalist saldırının 20 Mart 2003 Perşembe günü saat 04.31'de başlamasından sonra, bir bayrammış gibi takım elbise giyerek program yapan, geçmişinde yolsuzluk nedeniyle hakkında dava açılmış ünlü TV gazetecisi, Kuzey Irak'taki muhabiriyle konuşurken ona; *"Oooh! Nihayet başladı deyip, oradaki insanlar sokaklara döküldüler mi?"* diye coşkuyla soruyordu. Kimi gazetelerimizse, *"Tam Gaz Bağdat"* diye başlık atıyor, saldırganı alkışlıyorlardı.

Bu arada küçük bir çarpıtma da, saldırının başlangıç saati olan, sıfır dört "otuz bir" (!) üzerinde yapılıyordu. Koskoca Bush, saldırı saati olarak, bula bula, sıfır dört "otuz bir"i mi bulmuştu? İşte bu olamazdı! Çoluk çocuk var, aile vardı! Bu çirkinlik hemen düzeltilmeliydi. Amerika'dan daha Amerikancı ünlü TV gazetecimiz, yetkisini kullanarak, saldırı saatini insanlarımıza "otuz iki" diye değiştirerek duyurdu. Yanındaki bayan sunucu, parmağını sallayarak, *"otuz bir"* diye uyardı. Ünlü gazetecimiz; *"Tamam,*

otuz bir!" diye düzeltti sırıtarak. ABD'nin Irak'a saldırı saati olan *"04.31"* başka kanallarda da *"otuz iki"* olarak *"düzeltiyordu!"*

Nereleriyle düşündükleri belli ABD şakşakçıları görev başındaydılar. Yine ünlü bir gazeteci, savaştan sonra; "Türk ordusu Bağdat'a ABD ordusuyla birlikte girseydi, Türkiye şimdi el üstünde tutulurdu" yolu bir deha yumurtlayacaktı!

Çok ünlü iki TV gazetecimiz de, hazırladıkları çanak sorularla ABD Savunma Bakan Yardımcısı Paul Wolfowitz'in Türkiye'ye hakaretler ve tehditler yağdırmasını sağlamak için, üşenmeden Türkiye'den kalkıp Washington'a gidiyorlardı. İşgalci Wolfowitz Türkiye'ye hakaretler yağdırırken; *"Haklısınız Sayın Wolfowitz. Türkiye'de bunları biz de çok söyledik ama dinletemedik"* der gibi, ağzının içine bakıyorlardı saygıyla.

Bir savaş yorumcusu da, Irak'ın işgalinden sonra Saddam Hüseyin için; *"Sen yoksul bir ülkenin başındasın. Kendini ne sanıyor, neyine güveniyorsun da, dünyanın süper gücüne kafa tutuyorsun? Saddam, bir maceraperesttir"* yolunda açıklamalar yumurtluyordu.

Bu ve benzer konuşmaların yanında, ABD saldırganlığına yüreklice karşı çıkan insanlarımız da vardır. Danıştay'ın kuruluşunun 135. yıldönümü nedeniyle düzenlenen törende konuşan Danıştay Başkanı Nuri Alan; *"Dünyanın en güçlü ülkesi, binlerce kilometre ötesindeki bir ülkeye acımasızca saldırmış, Irak'ı günlerce bombalamış, yüzlerce günahsız insanın ölümüne neden olmuştur"* (10) sözleriyle ABD saldırganlığını eleştirdikten sonra, 2. Paylaşım Savaşı'nın ardından Nazi savaş suçlularının Nürnberg'de yargılandıklarını anımsatmıştır.

"Git Lloyd George'a Söyle!.."

Bir ülkeye saldıran saldırgan çok güçlü ise, ülke savunulmayacak mıdır? Savaş yorumcusunun yukarıda söylediklerinden; *"Sen süper güçsün. Biz seninle başa çıkamayız. Gir ülkemize, istediğine yap!"* anlamı çıkmakta değil midir?

Emperyalizm tüm dünyayı kendi açık pazarı durumuna getirmeyi düşlemekte, ulusal üretimleri IMF aracılığıyla çökertmeye çabalamaktadır. *"Küreselleşen dünyada artık ulusallığın modası geçti"* diyenler, emperyalizmin şakşakçılarıdır. Oysa ulusal çıkarlarımızı savunmak ve her alanda üretimimizi yükseltmek; hem emperyalizme direnmek, hem de onun alanını daraltmak anlamına gelmekte değil midir?

Sayın Cengiz Gündoğdu, *İnsancıl*'ın Mayıs 2003 sayısındaki *Yıldız Güncesi*'nin 25 Mart Salı tarihli yazısında, *"Mustafa Kemal sağ olsaydı ne yapardı?"* sorusuna dört dörtlük bir yorum getirdikten sonra, yazısını şöyle bitirir: *"Aslında İslamcı yazarların 'Mustafa Kemal gelirse n'apar?' diye sormaları anlamsızdır. Nutuk'u okusunlar yeter."* (11)

Mustafa Kemal'in, emperyalist saldırıya karşı ve bu saldırganın gücü ne olursa olsun; *"Ödeve atılmak için, içinde bulunacağın ortamın olanak ve koşullarını düşünmeyeceksin"* dediği Söylev'i kimse okumamakta mıdır? Yoksa Söylev'in o ünlü bölümünde dendiği gibi; *"bütün dünyada benzeri görülmedik bir yenginin (zaferin) temsilcisi"* olan emperyalist düşman, ülkemizin bütün kalelerine girmiş, bütün tersanelerini ele geçirmiş, bütün ordularımızı dağıtmış ve yurdumuzun her köşesine girmiş midir?

"Bütün bu durumlardan daha acı ve daha korkunç olmak üzere, yurdun içinde yönetim başında bulunanlar aymazlık ve sapkınlık ve üstelik hayınlık içinde bulunabilirler. Dahası, yönetim başında bulunan böyleleri, kişisel çıkarlarını, yurduna yerleşmiş olan dış düşmanların siyasal erekleriyle birleştirebilirler." (12)

En umutsuz koşullarda bile, *"İçinde bulunacağın ortamın olanak ve koşullarını düşünmeyeceksin"* diyen, bağımsızlığa *"Ya bağımsızlık, ya ölüm!"* diyecek denli önem veren Mustafa Kemal'in Söylev'inin önemini vurguladıktan sonra, onun, İngiltere Başbakanı için söylediği sözü anımsatalım. 1920'li yıllar. Britanya İmparatorluğu diye anılan İngiltere'nin, ABD'den önceki "süper güç" olduğu yıllardır. Anadolu, başta bu süper güç olmak üzere, Fransa'nın, İtalya'nın, Yunanistan'ın işgali altındadır. Vecihi Timuroğlu, *Yazınımızdan Portreler* adlı kitabında Kurtuluş Savaşı'nın ardından ordularının başında İzmir'e giren Mustafa Kemal'in, Britanya İmparatorluğu'nun İzmir'deki işgalci Donanma Komutanı'nı çağırarak şöyle dediğini yazar:

"Git Lloyd George'a söyle! Britanya'ya yüz kere, bin kere savaş ilan ediyorum." (13)

Bugün ülkemizde, işgalci ve talancı Bush çetesine bunu söyleyebilecek bir yiğit var mıdır?

Ama insanlık tarihi; insanın insanı sömürüsüne karşı, saldırgana karşı, emperyaliste karşı, insanlığın yanında, haklının yanında yer almanın tarihidir. Düzmece (sahte) kabadayılık tarihi değildir.

Yararlanılan Kaynaklar :

(1) Cumhuriyet, 25 Şubat 2003.
(2) Cumhuriyet, 27 Ocak 2002.
(3) Özlem Yüzak, Cumhuriyet, 16 Ekim 2002.
(4) Evrensel, 25 Temmuz 2001.
(5) Cumhuriyet, 22 Ekim 2001.
(6) Orhan Bursalı, Cumhuriyet. 23 Şubat 2003.
(7) Cumhuriyet, 10 Mart 2002.
(8) Cumhuriyet, 1 Mart 2003.
(9) Cumhuriyet, 12 Mart 2003.
(10) Cumhuriyet, 11 Mayıs 2003.
(11) Cengiz Gündoğdu, *Yıldız Güncesi*, İnsancıl, Sayı: 151 Mayıs 2003.
(12) Gazi Mustafa Kemal Atatürk, *Söylev I, II*, Yay. Haz. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Çağdaş Yay, 4.B. Mayıs 1979.
(13) Vecihi Timuroğlu, *Yazınımızdan Portreler*, Başak Yayınları 1991.

GECEM

Eylem HACIMURATOĞLU

Benim için değil
Kuşların bu çılgın çağrısı
Uçmak için kanatlarım yok benim
Kanatlı dizelerim var

Benim için değil
Sabahın bu sonsuz daveti
Gecenin müziğini yudum yudum içerim
Salkım salkım gecemden damıtırım şarabımı
Koyu, kekremsi şiirim bundandır
Gecedir özsuyu,

Şafak ve günbatımı kıyasıya çekişir bende
Günbatımı müjdedir geceye
Şafak geceye ağıt
Günbatımını severim, geceyi muştular
Şafağı severim, ölümlerin en güzelidir
Gecenin ölümü şafak ellidir,
yokoluşun türküsü

Gece söyler, şafak dinler
"ölümüm senin elinden olsun, alev yüzlüm
karanlığımı yırtarken güneş, erirken yıldızlarım
yaramdan sızar alacakaranlığın
yokluğumun adı sensin alev yüzlüm"

Gecem bir düğün dernek allı pullu
Bir cenaze alayı gecem,
Yıldızlar çeker arabasını
Ey bağım, bahçem, bolluğum!
Memeleri efsun damlatan siyah kadınım
Kana kana doyur beni altın tasınla
Şiirle, aşkla ve yıldız tozuyla...

MARKSİST MANİFESTO İÇİN

Kerim SAİD

Bugün dünyanın üzerinde bir hayalet dolaşıyor. Bu hayaletin adı Marksizm... Egemen güçlerin eylemlerini rasyonalize etmek için çalışan ideologlar bugün de Marksizme başvuruyor. Onun dünya ölçeğindeki yaygın etkisini ve dünyaya dönük dilini kendi çalışmalarında ölçü olarak alıyor. Marksizm tarihine dönük incelemeler bugünün egemenlerine yeterli bilgi ve deneyim birikimi veriyor. Onun teorik işleminin özünü ya silmeye ya da pragmatik bir araca dönüştürmeye çalışıyor. Batıdaki kürsülerde pek de iyi niyetli olmayan incelemeler Marksizmi akademik alanda boğmak ve onun devrimci özünü anlamsızlaştırmak istiyor. Ancak yine de Marksizm hayaleti her gün rüyalarına giriyor. Onun kendilerine karşı olan güçlerin bayraklarına yazılmasından korkuyor.

Dünya tasavvurları bugün daha fazla faal hale gelmiştir. Geçmişte bu tür tasavvurlar belli bölgelerin politikleşmesiyle dünyanın geri kalanını sarması ölçüsünde anlam kazanıyordu. Kolektif mücadelenin yükseldiği yerlerde yaşayanların kolektif dünya tasavvurları egemenlerin dünya tasarımlarını parçalıyordu. Kolektif dünya tasavvurları dünyayı kendilerine doğru daraltıyordu. Bu durum doğal olarak Marksizmin 'Dünya'sını da dönüştürüyordu. Her politik dönemde bir Kopernik devrimi gerçekleşiyordu. Dünyanın kendisinin eksen olduğu hareket düzleminde döndüğünü düşünenler bu sanrılarından bir süre vazgeçmek zorunda kalıyordu.

Kapitalizmin tarih sahnesine çıkmasıyla yaşanan dönüşümler geçmişin politik yönelimlerini savunmacı bir hatta çekti. Bu savunmacı hat ya kendi kitlesel dayanaklarıyla ya da tarihsel çıkış noktalarıyla hareket ediyordu. Fransız Devrimi ve Sanayi Devrimine dönük bakış bu iki ayrı hat üzerinden biçimlendi. Azınlık da olsa iktidarın belli güçlerin eline geçmesini talep edenlerle, iktidarın çoğunluğun eline geçmesini isteyenler farklı düzlemlerde hareket etti.

Kapitalizmin koşulladığı süreç işçi sınıfını yani kendi mezar kazıcısını yarattı. Bu iddia tümüyle politik nitelikteydi. Azınlıkçılar iktidarın kendi lehlerine değişmesini isteyenler işçi sınıfının oluşumundaki devrimci kolektif niteliği önemsemedi. Onlar genel ve soyut idealler, değerler ve hayaller adına konuştu. Çoğunlukçular, iktidar mücadelesinin toplumsal genişlik bağlamında verilmesi gerektiğini savundular. Onlar için çoğunluğun ihtiyaçları, niyetleri ve talepleri önemliydi. Bunlar Monarşiye karşı verilen demokrasi mücadelesinde önemli mevziler elde ettiler. Bu mücadelenin yükselen dalgasına bindiler. Diğer taraftan bu dinamiklerle birlikte gelişen ve saf anlamda devrimi savunan bir başka eğilim ortaya çıktı. Bunlar kapitalizmin ilerlemesine paralel türeyen milliyetçi ve dini hareketlerdi. Genelde geçmişe has ve bir toprak üzerinde meşruiyet bulan dinamiklerdi. Kitlelerle temas kurdukça toplumsal meselelere yakınlaştı ve sosyalist oldu, ya da tarihsel dinamiklerle ilişkiler kurup komünist oldular. Ortaklaşma idealini kendi dinsel mezhepleri ve ulusal değerleri ile kaynaştırdılar. Bu tip yönelimler işçi sınıfı ile kayıtlı olarak ilişki kurdular.

Marx ve Marksizm bu dönemde tüm bu yönelimlere belli bir mesafede durdu ve onları devrimci bir hatta çekmeye çalıştı. Sosyalistleri idealist, komünistleri apolitik hatta anti-politik, devrimcileri ise ütopyacı bularak eleştirdi. Kapitalizmin politik gerçekte neden olduğu dönüşümleri temel alan Marx bu dinamikleri kolektivize etmek için uğraştı. Teorik mücadelesini bu bağlamda verdi. Tüm derdi, kapitalizmin politik planda neden olduğu değişimlere yine politik düzlemde cevap üretebilmek, üretenlerin öneri ve yaklaşımlarını ortaklaştırmaktı. Bugünden bakıldığında Saint-Simon'dan, Robert Owen'dan, Proudhon'dan, Babeul'den ve Bakunin'den izler taşımasının nedeni budur. Aslında burada kritik sorun Marx'ın teorik ve pratik faaliyetinin yine kendisinin konusu yapılmasıdır. Engels bu tür bir çalışmayı Marksizmin etki alanının güçlendirmek için yapmak zorunda kalmıştır. Benzer bir çalışma devrim sonrasında, özellikle Stalin döneminde Sovyet Marksizmi biçiminde yapılmıştır.

Marx, politik düzlemde işleyen teorik ve pratik faaliyetleri ayrıştırmak ve devrimci öğeleri ortaklaştırmak için uğraşmıştır. Sosyalizm, komünizm ve devrimcilik bağlamında gelişen hareketleri dikine kesen devrimci bir hat çizmeye çalışmıştır. Marx sonrasında sosyalist mücadele bu sefer Marx'la ya da Marx'a rağmen devam etmiştir. Benzer bir durum diğer hareketler için de geçerlidir. Her hareket kendi ideolojik çerçevesi içinde, Marksizmi yeniden tanımlamıştır. (Temel Demirer'in önem verdiği kardeşlik ve dayanışma gibi değerlerle tanımlanan bir tür sosyalizm anlayışı Marksizmi bu düzlemde ele almıştır. Başkaları farklı kriterleri öne çıkartmıştır.)

Bugün de bence bir durum hâlâ geçerlidir. Marksizmin bu tip temel yönelimlerin tarihsel toplumsal hareket planı dahilinde tanımlanması doğal-

dır. Doğal karşılanmaması gerekense, söz konusu hareketlerin apolitizm ve anti-politizm kuyusuna düştüklerinde Marksizmi de aynı kuyunun dibine çekmeye çalışmalarıdır. (Demirer bu açıdan şiirsel ve hayalci dünyasında Marksizmi boğmak istememektedir. Geleceğe dönük naif kurgularına ve ütopyalarına onu mahkum etmektedir.) Kuyunun dibinden görülenlerle oluşturulan dünya çok küçük ve basittir. Böylesi bir dünya kurgusuyla hareket edilecek olursa politikanın karmaşık ve kaotik gerçeğinde kaybolunur. Oysa Marksizm öncelikle böylesi dünya kurgularını parçalamalıdır.

'Marksizm Öldü' saldırısına karşı verilen cevaplar bu tarihsel-toplumsal hareketlerin Marksizm algılamaları için büyük bir sorundur. Onlar, geçmişteki fiili teorik ve pratik faaliyetleri bugünkü ideolojik bütünlüklerine tamamlamak zorundadırlar. Kendi ideolojik ve politik yönelimleri bağlamında Marksizm tarihini belli bir bütünlüğe kavuşturmak zorunda hissetmektedirler. Bu noktada bazıları Yaşar Nuri Öztürk'ün Kuran'a Dönüş çağrısı gibi öz kaynaklara geri dönme zorunluluğu duyar. *Manifesto* bu konuda en meşhur kaynaktır. İncil'den sonra dünyada en çok okunmuş kitap olan *Manifesto* böylesi bir bütünleme çalışması için elzemdir. Dinin (özellikle İslam'ın) politikleşerek var olduğunu ve birer politik parti olan tarikatların ve mezheplerin kolektif çalışmalarını redederek İslam'ı Kuran özelinde bütünlemeye çalışan Yaşar Nuri gibi bunlar da Marx ve *Manifesto* sonrası politik tüm yönelemleri, partileri, siyasetleri ve kırılmaları reddeder. Küreselleşme iddiası, bir ideolojik saldırı örneği olarak dünya ölçeğinde sürer. Bazıları küreselleşme saldırısına karşı Marksizmin dünya ölçeğinde bütünlenmesi gerektiğini düşünür. Siyonizm ve Hristiyanlığın ortak saldırısı olarak görülen küreselleşmeye karşı benzer bir dini motife sahip Marksizm formları çıkartılmaya bile çalışılır. Şiici ve Ali Şeriatici Marksizm tasarıları yapanlar bile vardır. (Büyük bir heyecanla Ali Şeriati'nin Suriye'deki mezarını ziyaret eden Ömer Laçiner bu bölgeye ait bir tür demokrasici sosyalizm hayalini diri tutmaya çalışmaktadır.)

Küreselleşme olarak nitelenen sürecin neden olduğu özgün dönüşümler ve değişimlerden bahsetmek gerekir. Bu özgünlüğün politik niteliği Marksistler için birincil önemdedir. Politikadaki değişimler Marksizmin somut pratik alanını verir. Bakıldığında en temel eser olarak *Kapital* bile eksikli ve zaaflıdır. Bu özelliği (teori içi) politik nitelekte olmasıdır. Marksistlere düşen ise ekonomi bilimindeki gelişmeler uyarınca eksikliklerin giderilmesi için çalışmak değil, yaşanan somut gelişmelerin politik düzlemdeki teorik karşılıklarını dönüştürmektir. (Ünlü bir Marksist ekonomist olan Ernest Mandel, 70'li yıllarda kaleme aldığı kitabında Avrupa'nın ABD'ye karşı nasıl güçlendiğini ve bunun ne kadar önemli olduğunu anlatmıştır. Avrupacı Mandel'e ABD'ci Sweezy ve Magdoff düşer Habermas'ın bugün her iki ülkeye sıcak bakması şaşırtıcı değildir.) Maksistlerin görevi ekonomi, sosyoloji, tarih gibi bilimsel disiplinleri, ilgili alanlardaki teorik gelişmeler uyarınca bütünlemek, güçlendirmek ve kurtarmak değildir. Bu tip çalışmaların önemli olması bile ilgili disiplinlerin genel teori içinde politik bir öneme sahip olduğu dönemlerle ilgilidir. Marx, antropolojideki gelişmeleri komünistlerin hayallerini dönüştürmek için kullanır. Benzer bir durum sosyoloji ve sosyalistler arasındaki ilişkide de vardır Devrimcilere dönük teorik çalışmalarında ise devlet ve demokrasi meselesi öne çıkar. Bu tip çalışmalar, bir yandan dost güçlerin düşünsel gücünü çekiştirmek diğer yandan düşman güçleri teorik düzlemde parçalamak ve etkisizleştirmek için yapılır.

Küreselleşme işleri zorlaştırmaktadır. O, egemenlere ait bilginin evrensel ve dünyevi olduğu inancını yayar. Marx gibi bir şahsın kişisel tasavvurları bugünü karşılayamaz ona göre. Artık dünya çok farklıdır. Bilim onların bir silahıdır; felsefe onlardan sorulur; demokrasi, özgürlük ve adalet onların kontrolündedir. Bilgi denilen malumat yığını ile dünyayı anlamak ve dönüştürmek artık çok kolaydır. Tarih ve toplum anlaşılmak isteniyorsa artık Marksizm gibi geri kafalılığa ihtiyaç yoktur. Tekniğin ve onun sunduğu imkanların gelişimlere inananlar dar kalıpçı söylemlerden özgürlük alanına sıçramalıdır.

Bu tip değerlendirmeler, Marksizmin her dönem savaşan teorisini ve politikasını görmeyenleri köşeye sıkıştırır. Onlar ideolojik, bilimsel ya da felsefi bütünlük anlayışlarından biriyle tanımlanmış Marksizmin peşine düşer. Bu pusulasız kaptanlar Marksizm dışı isimlere sarılır. (Demirer Marx'tan uzaklaşmaktan korkmamak gerektiğini telkin etmektedir. O galiba Lenin'in şu sözünü bilmez: *"Pre-Marksist-Marksizm öncesi- sosyalizm yenilmiştir. Bugün ise bu sosyalizm mücadelesini Marksizm içinde vermektedir. Bunun adı revizyonizmdir* Marx'ı es geçen, onu görmeyen ve ondan uzaklaşan sosyalizm mücadelesinin devrimciliğinden söz edilemez. Marx ve Marksizm, sosyalizm, komünizm ve devrim'ciliğin gerçek devrimci güç olabilmesinin ön koşuludur.)

Demirer'in 'Marksizm'i şiir, edebiyat ve oraya ait hayal dünyası tükenmediği ölçüde yaşayacaktır. Oysa Marksizm, yazdığı şiirle Şiiri ve Edebiyatı, geleceğe dönük somut gerçekçi kurguları ile hayalleri; yaptığı teori ile genel teorik süreci; uyguladığı pratikle genel pratik süreci devrimcileştirdikçe yaşar. Bugün de bu niteliğe sahip bir Marksizm yeniden üretilmek zorundadır. Marksistleri uyaran bir manifesto aciliyetini bu açıdan korumaktadır. Marksizm hayaleti küreselleşmecileri ve onların solcularını hâlâ korkuturken bu gereklidir.

PENGUENLER ADASI*

İnci AYDIN

Bilindiği gibi Güney Kutbu'nda yaşayan, perde ayaklı, kısa kanatlı deniz kuşlarına penguen denmektedir. Penguen adı, eskiden Kuzey yarımkürede yaşayan dalıcı martıgillerden Alcalara verilmekteydi. Alcaların soyunun tükenmesiyle penguen adı, Güney Kutbu'nda yaşayan kuşlara miras kalmıştır.

Anatole France'ın kaleme aldığı *Penguenler Adası* adlı eser, penguenlerden yola çıkarak tüm insanlık tarihini anlatmaktadır. Paytak yürüyüşleri, şiş göbekleriyle soğuk bir bölgenin sevimli canlıları olan penguenler, nasıl sevimsizleşip birbirlerine düşman kesildiler sorusundan yola çıkar yazar. Bu yol çetindir.

Anatole France, 1844 yılında Paris'te bir kitapçının oğlu olarak dünyaya gelmiştir. Kütüphanecilik, yayınevi asistanlığı, arşivcilik, öğretmenlik gibi değişik işler yapmıştır. Parnasse okulu şairleri arasında yer almış, 1896 yılında Fransız Akademisi'ne seçilmiştir. Seçildiği akademiyi eleştirmekten çekinmez. Eserinin başında, Fransız Akademisi'ne nasıl girildiğinin yanıtını verir. Yazar, akademisyenler ve eleştirmenlerle alay eder. Burada müzik eleştirmenleri sağır, resim eleştirmenleri kördür.

"Dreyfus Olayı" başladığında Emile Zola'nın en yakın destekçisi olmuştur. Onun hazırladığı bildiriye imzayı atan ilk kişidir. Ömrünün son yıllarında Fransız Komünist Partisi'ne üye olmuştur. 1924 yılında hayata gözlerini yummuştur.

Eser, Aziz Mael'in tanıtılmasıyla başlar.

"Aziz Mael'in Kutsal Görevi"

Mael soylu bir aileden gelmektedir. Bir manastırda eğitim görmüştür. Eğitim gördüğü manastıra başrahip olmuştur. Mael erdemden erdeme koşmaktadır. Yaşamının üçte ikisinin tamamlandığını düşündüğü anda Tanrı'dan işaret gelir.

Mael, denizde yüzen, taştan yapılmış bir yalak görür. Yalağın tarihçesini anımsar. (Colombanlı büyük Aziz Guiree, yanında İskoçya ve İrlandalı birçok din adamı Arnorique'i kutsamaya buna benzer bir yalakla gitmişlerdir.) Breton Adaları ve diğer kıyılarda dinden habersiz yaşayan budunları inanca getirecektir. Bu yalağın, Tanrı'dan ona gönderilen bir işaret olduğunu anlar. Manastır yönetimini başka bir rahibe devreder. Yanına gereken şeyleri (bir ekmek, bir kap su, İncil) alır, Hoedic Adası'na varır. Bu adada yaşayanlar büyük bir incir ağacına tapmaktadır. Güzel bir incir ağacına duyarlı olanlar, görünmeyen güzelliğe de duyarlı olacaklardır. Hristiyan misyoner hepsini Hristiyan yapar. Onlara İncil'i öğretir. Mael, altmışa yakın adayı inanca getirir. Otuz sekiz yıl boyunca iç bölgelerde yaşayan budunları inanca getirmek için uğraşır durur. Yüz on sekiz kilise, yetmiş dört manastır yaptırır.

Doksan yedi yaşındadır artık. Bıraktığı kilisede karışıklıklar çıkmıştır. Din kardeşleri Paskalya Yortusu'nun kutlanacağı gün konusunda tartışmışlardır. Bazıları Roma, bazıları Yunan takvimine uyulması gerektiğini söyler. Karşı adadaki manastırın rahibeleriyle Mael'in rahipleri ilişkiye girmeye başlamıştır. Mael'e göre kadın, ustaca hazırlanmış bir tuzaktır. Tekrar kilisenin başına geçer. Gökbilim ve kronoloji hesaplarıyla takvimi düzeltir. Rahiplerle ilişkiye giren rahibeleri de ilahiler eşliğinde kayıklara bindirip uğurlar. Mael, kadınların kendilerini değil, yaptıkları yanlışlıkları aşağılamak gerektiği inancındadır.

Keşişlere bir uyarıda bulunur: *"Dümende kimse yoksa, gemiyi sudaki kayalar yönetir."*

Mael, kilisesinin düzenini henüz sağlamıştır ki, ilk inanca getirdiği Hoedic Adası halkının paganlığa geri döndüğü haberi gelir. Granit yalakla yola çıkacakken keşiş Samson ona bir öneride bulunur. Öneri yavaş giden yalağa yelken takmak üzerinedir. Aristoteles'in *Poetika* adlı eserinde "Peripeti" olarak adlandırılan baht dönüşü bu noktada gerçekleşir. Samson'un (Mael'e göre şeytanın) önerisine uyması, onu bambaşka bir adaya, Penguenler Adası'na götürecektir.

Tanrı'nın yolladığı yalağa yelken takmanın, Tanrı'yı küçük görmek olabileceği konusunda çelişkiye düşer. Ancak yitirecek zaman yoktur. Samson'un (şeytanın) sözlerine kulak asması "Acele işe şeytan karışır" sözünü anımsatır. Brötanya'nın en ünlü azizi Mael yola çıkar.

Yelkenli yalak güneybatıya sürüklenir. İrlanda kıyılarını geçtikten sonra aşağıya yönelir. Tekne, açık denizlere sürüklenir. Mael'in çabaları boşunadır. Yelkeni çıkartamaz. *" Üç kez yirmi dört saat süren geceden sonra..."* Mael bir kıyı görür. Günün hesaplanması Sümer motifidir. Bir kent görünür, buzdan sarayı, kırağıdan kemerleri ve dikilitaşlarıyla. Yirmi kez teknenin içi suyla dolar. İncil, okyanu-

sa düşüp gözden yiter. Birden kopan fırtına taş tekneyi havaya kaldırıp kurtarır. Bu arada suya düşen İncil'i, beyaz bir ayı Mael'e uzatır. *"Selam sana!"* sözüyle onu selamlar. Ayılar konuşmaktadır.

"Penguenlerin Vaftiz Edilişi"

Mael hiçbir canlıya zarar vermek istemez. Bu nedenle kaya çatlakları arasından yolduğu yosun yapraklarını çiğneyerek açlığını bastırır. Anatole France, nedensel ilişkileri sağlam kurmuştur. Mael'in, adadaki penguenleri insan sanması buna en güzel örnektir.

1. Kutup buzlarının parlaklığı yaşlı adamın gözlerini kamaştırmıştır.

2. Göz kapakları şişmiştir. Buna karşın zayıf ışığı algılar.

3. Dalga sesleri, sağır kulaklarına zayıf sesler ulaştırmaktadır.

4. Mael doksan yedi yaşındadır.

Böyle bir durumda (Mael'in duyuları sağlam çalışmamaktadır) yanılgı kaçınılmazdır. Yazar bunun hazırlığını yapmaktadır.

Penguenlere Seslenış

"Ey bu adanın yerlileri! Boyunuz küçük de olsa, balıkçı veya denizci topluluğundan çok, bilge bir topluluğun senatosu gibi görünüyorsunuz. (Penguenler, smokinli insanlar gibidir.) *Ciddi ve dingin oluşunuzla Vatikan'da görüşme yapan kardinaller meclisine veya Akropol merdivenlerinde tartışan Atinalı düşünürlere benziyorsunuz. Kuşkusuz, onların ne dehasına, ne de bilimine sahipsiniz; ama Tanrı'nın gözünde belki onlardan daha değerlisiniz. Sizlerin sade ve iyi insanlar olduğunu görüyorum. Adanızı dolaşırken ne bir cinayet, ne de bir kıyım, ne de direklere asılı insan kelleleri gördüm. Bir sanatla uğraştığınızı görmedim, madenleri tanımıyorsunuz. Fakat yürekleriniz saf ve elleriniz temiz. Gerçekler kafanıza daha kolay girebilir."*

Gerçekte Mael, eğitilmemiş insanların dine daha çabuk inanacaklarını bilmektedir. "Bilen" insanı yönlendirmek, cahili yönlendirmekten daha zordur. Mael'in uzun bir söylev çektiği, insan sandığı topluluk, baharda kayalara dizilip güneşlenen penguenlerdir. İnsandan kaçmazlar. Onu tanımazlar. Onun vahşetini görmemişlerdir henüz. Mael'in geldiği yerde belli ki, kıyımlar yapılmıştır. Çünkü Mael, *"Direklere asılı insan kellelerinden"* söz eder.

Penguenlerin seslerinin güzelliği ise, çiftleşme mevsiminde bulunmalarındandır. Benimseyiş, yeniden doğuş, aydınlanma anlamına gelen vaftizi açıklar. Sonra penguenleri vaftiz eder. Tören, üç gün üç gece sürer.

"Cennette Bir Toplantı"

Cennette azizler arasında bir tartışma başlar. Bazıları penguenlerin vaftiz edilebileceğini düşünürken ötekiler, penguenlerin vaftiz edilemeyeceği kanısındadır. Tanrı hakem konumunda tartışmayı yönlendirmeye çalışır. Başarısız olur bazen.

Görüşler şunlardır:

-Vaftiz hiçbir kayıt veya koşula bakılmaksızın yapılan kutsamadır. Penguenlerin vaftizi geçerlidir.

-Vaftiz, Adem'in ilk günahını temizlemektir. Oysa penguenler ilk günahı işlememişlerdir. Vaftiz geçersizdir.

Tanrı şöyle bir açıklama getirir: *"Eğer kurtuluş yolunda niyet, yöntemden daha önemli olsaydı, dinlerin sonu gelirdi."*

-Şimdi soru Penguenlerin yönteme uygun olarak vaftiz edilip edilmediğidir.

-Penguenler vaftiz edildi ama yumurtaları değil. Yapılan yanlış bir kuşak sonra bitecek.

Tanrı, kendisine eleştirel bakmaktadır: *"Her ne kadar değişmez olduğum söyleniyorsa da, giderek daha yumuşak oluyorum. Bu özyapı değişimim Eski ve Yeni Ahit kitaplarını okuyanların gözünden kaçmamıştır."*

İskederiyeli Azize Catherine Tanıtılır Cennette

Elli din adamını mat etmiştir. Kutsal kitaplar kadar, Platon'un felsefesini de okumuştur. Konuşma sanatını iyi bilmektedir. Boynunda ateşten bir tekerlekle gezer. Bu tekerleğin parçaları ona dünyada işkence edenleri yok etmiştir. Önerisi; penguenlere bir insan kafası ve küçük ruh bağışlanmasıdır. Aziz Augustin karşı çıkar. Bu sırada Tanrı araya girer. Tartışanları azarlar: *"Konuyu dağıtıyoruz.... Konumuz penguenler."* Penguenlere verilecek ruhun boyutları konusunda akademik tartışmalar başlar.Tanrı yine uyarır: *"Burasını yeryüzündeki Vatikan sinodları veya meclislere benzetmeyin."* Karar verilir. Penguenler, insana dönüştürülecektir.

Mael, Tanrı adına seslenir: *"İnsana dönüşün."* Penguenler insan görüntüsüne bürünür. Alınları genişler, kafaları yuvarlaklaşır. Kısık gözleri açılır. Gagaları ağza dönüşür. Ağızdan söz çıkar. Boyunları kısa ve kalın olur.

Penguenleri, rehberden yoksun bırakmamak için cüppesinin pamuğundan yaptığı ipi, adadaki bir kayaya bağlar. Diğer ucu da teknesine. Adayı sürükleyerek dokuz gün sonunda Brötanya kıyılarına varır. İnsanlık tarihi başlar.

ESKİ ÇAĞ

Bu bölümde ağırlıklı olarak "ahlakın kökeni" ve "mülkiyetin kökeni" işlenir. J'ean Darc da, Pembekız ile simgeleştirilerek karşımıza çıkar. Olağanüstü olayların, efsanelerin temelinde yatan, tanrısal esin değildir. Erktir.

Penguenler, insana dönüşmüştür. Üstlerinde kalan tüy tabakaları da dökülmeye başlamıştır. Yvern keşişlerinden Magis, Mael'in isteği üzerine adaya giysiler getirmiştir. Bölümün başında, Magis'in "çok dindar" olarak tanındığını belirtir yazar. Sanat eserinde hiçbir ayrıntı boş yere kullanılmaz. Keşişin aşırı dindarlığının vurgulanmasının nedeni bölüm sonunda anlaşılır. *"İbrahim'in sürüsüne katıldıklarından"* beri çıplak olduklarını anlamıştır penguenler. Magis, penguenlerin giydirilmesine karşı çıkar. *"Giysilerle dolaşmaya başladıklarında, ahlak yasalarına uymaları gerekecek ve bundan dolayı büyüklenecek, ikiyüzlü ve acımasız olacaklardır."* der.

Magis'in sözleri şöyle yorumlanabilir: ilkel dönemde insanlar, giysilerle dolaşmıyorlardı. Bu nedenle, ikiyüzlü ve acımasız değillerdi. Doğal yaşamlarından kopartılmamışlardı. İkiyüzlülük ve acımasızlığın temelinde örtünme yatar. Magis'e göre, insan temelde hayvandır. Ahlak yasaları, insanı, hayvandan farklı yaşamaya zorlar. Bu da insanda kibir yaratır. Her türlü ahlakın kökeni budur.

Plajda, gün ortasında insanlar arasında sevişen penguenleri gözlerler. Kimse onlara aldırmamaktadır. Giysiler, onları örttüğünde, düş gücü devreye girecektir. Dahası aşkı ve onun getirdiği acıları öğreneceklerdir. Mael, giysileri getirmese bile, bir süre sonra örtünme gereksinimi duyacaktır penguenler. Çünkü bir evrim geçirmişlerdir. Onları soğuktan koruyan tüyleri dökülmektedir. Kumsalda, erkek penguenlerin ilgilenmediği bir dişi penguen seçerler. Dişi penguen bir eliyle sırtını kaşımakta, öteki eliyle burnunu karıştırmaktadır. Omuzları dar, göğüsleri sarkık, beli kalın, bacakları kısadır. Magis, ona ayakkabı giydirir. Saçlarını ensesinde toplar. Çiçeklerden bir taç iliştirir başına. Kollarına altın bilezikler takar. Bel ve göğüs hizasını kumaşla sarıp örter. Oradan geçmekte olan erkek penguenler dişinin ardına takılır. Kısa bir süre içinde bir konvoy oluşur erkek penguenlerden. Magis bunu şöyle yorumlar: *"Penguenlerin bu kadına ilgi duyabilmeleri için, onun vücudunu gözleriyle görmelerini engelleyip düş güçlerini çalıştırmanız yeterli oldu."* Giysi, soyutlamayı sağlar. Örtünme, bu nedenle kadınlara çekicilik getirir.

Yazar, bölümün başında Magis'in çok dindar olduğuna değinmişti. Cüppeyi fırlatıp, dişi penguenin arkasından koşarken görürüz bölümün sonunda Magis'i. Zıtlıklar yan yanadır. Birbirini barındırır. Aşırı dindarlık ve şehvet düşkünlüğü çatışma halinde sunulur. Magis, sözleriyle kendisini ajite eder. Erkek penguenler konvoyunu yarıp dişi pengueni yakalar. Bir mağaranın içinde gözden yiter. Mael, getirilen giysileri dağıtır. Zevksiz ve kaba dikilmiştir bunlar. Tüm kadınlar giyinmeye başladığı için artık dikkat çekmez. Ensest ilişki, ahlakdışı sayılmaz. Toplumların içinde bulundukları koşullar ahlak yasalarını oluşturmaktadır. Sözgelimi Eskimolarda, gelen misafire, erkek eşini sunar. Misafir, kadınla birlikte olmazsa, üzülür. Burada da böyledir. Oğul, annesiyle yattıktan sonra, diğer sabah bunu aklına bile getirmez. Mısır firavunları soyları bozulmasın diye kız kardeşleriyle evlenmektedirler.

"Tarlaların Çitlenmesi ve Özel Mülkiyetin Doğuşu"

Kıyılar düzleşmiş, bitki örtüsü genişlemiştir. Hayvanların ve insanların rahatlıkla barınabileceği bir mekana dönüşmüştür. Kuzeyde kıyı derin bir haliç oluşturmuştur. Burası daha sonra dünyanın en büyük limanı olacaktır Clange vadisinde Mael, bir keşişle gezintidedir. Bir grup penguenin, ellerinde tırmık ve taşlarla, geçtiğini görür. Bağırış, çağrış vadide yankılanmaktadır. Mael, penguenlerin öncesini özler (Bu, romantik bakıştır) O dönemde sadece çiftleşirken bağırışları duyulmaktaydı. Şimdi, günaşırı kavga etmektedir penguenler.

Mael'in yanındaki keşişin adı Bulloch'tur Penguenistan'da ilk uygarlık hukukun yaratıcısı olarak görülmektedir. Şöyle der: *"...İnsanın doğasında geleceği düşünmek ve toplu davranmak vardır Özyapısı böyledir; mal ve mülk edinmeden geleceği düşünmek istemez "* Penguenlerin kavgalarının asıl nedeni, toprağın bölüşümü üzerinedir.

Paylaşım sırasındaki bazı sahneleri aktarır yazar. Biri yere düşenin burnunu dişleriyle koparmaya çalışır. Bir adam, bir kadının kafasını taşla ezmeye çalışır. Bulloch'a göre bunlar, yaratılmaya çalışılan hukukun öncesidir. Özel mülkiyetin temeli atılmaktadır. Uygarlığın ilkeleri, toplumun temelleri, yargı kuralları belirlenmektedir.

Peki nasıl yaparlar bunu? Tarlalarını çitle çevirerek.

J.J. Rousseau'ya göre, eğer herkes tarlasını çitle çeviren kişiye karşı çıksaydı, özel mülkiyet doğmazdı. Bulloch'a göre devlet düzeninin kaynağıdır bu. Yüzyıllar sonra, yargıçlar bu yapılanları uygulamaya koyacaklardır. "BU TARLA BENİM" cümlesiyle başlamıştır mülkiyet. Mülk konusunda ilk işgalcinin hukuku belirsiz ve temelsizdir.

İnsanlık tarihinin "şanlı" sayfaları o gün orada yaşanan cinayet ve gasplarla doludur. Ancak bunlar: "savaş" "fetih" adıyla geçer. Bu adlarla öğretilir insanlara. Peki nedir mülkiyetin kaynağı? Güçtür. Güçlü olan mülke el koyar. Bu nedenle ona soylu denir. Kargaşa sırasında, Greatauk adlı biri, bir çiftçiyi öldürmüştür. Bulloch, onu soylu hanedanın ilk kurucusu olarak görür. *"Efendi"* seslenişiyle onu kutlar.

Nüfus sayımı yapılır. Kamu giderlerinin karşılanması için vergi toplanmalıdır. Herkes gücü oranında vergi vermelidir. Alcalı büyükler (soylular) toplantıya çağrılır. Yaklaşık otuz kişidirler. Bu Penguenistan'ın ilk meclisini oluşturur. Surelle ve Clange vadilerinin toprak ağalarıdır gelenler. Ülkenin en soylusu Greatauk, en yüksek taşın üzerine oturur. En yüksek taş, en üst tabakayı en üst sınıfı temsil etmektedir. Bu toplumun kaymak tabakasını oluşturur Greatauklar.

Mael'in önerisi şudur: *"Yüz öküzü olan on öküz versin, on öküzü olan birini versin.*

Soylulardan biri söz alır. Böyle yapılırsa zenginin daha az zengin olacağını, oysa ki yoksulların zenginlerin varlığıyla yaşadığını söyler. Mael'in önerisi, soylulara göre ülkenin kaynaklarını kurutur, ülkeyi yoksulluğa iter. Servetine bakılmadan her vatandaştan bir miktar toplanırsa kamu giderleri karşılanacaktır. İnsanlara, yiyip içtikleri oranda vergi koyulması kararlaştırılır. Konuşmanın tunç tabletlere kazınması önerilir. Greatauk soylu olduğu için katkıda bulunmaz. Vergi vermeyi aşağılayıcı bulur. Bu tipik bir aristokrat tavrıdır. Beş yılda bir nüfus sayımı yapılmaya başlanır. Nüfus hızla artmaktadır. Nüfusun artışına paralel olarak yoksulluk da artmaktadır.

Kraken ile Pembekız

Kraken, bileği güçlü, zekası parlak bir adamdır. Zekasını insanlık için kullanmaz. Kendi bencil çıkarlarına hizmet eder zekası. İlerki bölümlerde karşımıza Alca Ejderhası olarak çıkacaktır. Penguenlerin gitmeye korktukları Gölgeler Kıyısı'nda yaşar. Kraken bu ıssız bölgede, ulaşılması zor bir mağaradadır. Bu mağaraya ormanda çalılıklarla örtülü ve yüz ayak uzunluğundaki bir yeraltı tüneliyle ulaşılabilir. Derin mağarasında, derin planlar kurmaktadır.

İlk giydirilen penguen (Pembekız) ile karşılaşır. Onu kendisine eş yapar. Pembekız, J'ean Darc olarak karşımıza çıkacaktır.

"Bir mit nasıl yaratılır?" sorusuna yanıt verir yazar.

Balıkçılık, tarım ve hayvancılıkla uğraşır Alca yerlileri. Emeklerinin karşılığı olarak da Brötanya'dan getirilen altını kullanırlar. Altın, alışverişte kolaylık da sağlamaktadır. Bir söylenti yayılır. Pembekız'ı bir ejderhanın kaçırmış olabileceğinden korkulur. Kraken ve Pembekız'dan uzun süre söz etmez yazar. En azından ejderhadan söz ederken adı geçmez. Ejderha mitinin, Kraken ve Pembekız'la ilişkili olabileceğini düşündürür böylece. Yazar bunu açıkça söylemez. Örgeyle hissettirir. Sözgelimi ejderha:

-Hayvanları, çocukları kaçırır.

-Başlığını çıkartıp bir kadını öper.

-Kraken'in eserde görünmemesi, mağarasında derin planlarla uğraşıyor olması, ejderhanın ortaya çıkmasıyla beraber, Kraken'in adının hiç geçmemesi, ejderhanın Kraken olabileceğini düşündürür.

Mael'e başvurur çaresiz halk. Mael, Tanrı'nın onları cezalandırmak için başlarına bir ejderha salabileceğini söyler. Şeytana tapanları da büyücülükle uğraşanları da ayıklamaya başlarlar. Ancak hâlâ sonuç alınamamıştır. Mael, ejderhaların tarihçesini araştırmaya devam eder. Hiç uyumayan bu yaratıklar, hazineleri korumakta kullanılırmış. Büyüyle yaşatılırlarmış. Sadece bakireler ve bakirler, ejderhayı yenebilmekteymiş.

Pembekız'a dönersek kocasına aşıktır. Ancak başka erkeklerle de birlikte olmaktadır. (Çoban Marcel, sığırtmaç Belmontln) Kraken bunu bilmez. Eşinin gizlerini araştırmaz. Çünkü o bir yiğittir. Eşini her geçen gün daha güzel, daha mutlu bulmaktadır. Genç kadının Kraken'e sevgisi, Kraken'de rahatsızlık yaratmaz, ona üzüntü vermez. Çünkü bu sevgi yalnızca onun üzerinde yoğunlaşmamıştır.

Sevgi tekilde kalırsa rahatsız edici olabilir. Tekilden tümele (insanlığa) giden sevginin sürekliliği vardır. Kalıcı olan da budur. Mülkiyet henüz insan ilişkilerine sıçramamıştır. Anımsarsak Kraken ve Pembekız, mağarada yaşamaktadır hâlâ. Yazar çokeşliliği savunmaz. Tam tersi, yaşamın anlamını tek bir kişiye yüklemenin (aile kurumu-evlilik) rahatsız edici yanlarını gösterir. Sevgi, insanlığın sevgisidir.

Bir gün sığırtmacın kollarında uyurken Pembekız gürültüyle uyanır. Mael'in keşişlerinden birinin sesini duyar. Ejderha'nın öldürülmesi için genç bir bakirenin yardımına gereksinme vardır. Halka bu duyurulmaktadır. Pembekız, Kraken'in artık ejderha olmayı güvenle sürdüremeyeceğini anlar. Alca yerlileri yüreklenmişlerdir artık. Pek çoğu, onun bir adam boyunda olduğunu görmüştür. İçlerinden en yiğidi onu tırmıkla yaralamıştır. Kraken, halkı saygısız bulur. Başta yaşadıkları korkuyu, üstlerinden nasıl attıklarına hayret eder. Korkunç suratına (taktığı maskeye) cesaretle bakabilmişlerdir.

Kutsal Bakire - J'ean Darc

Pembekız, erkeklerin tümünün aptal olduğunu düşünmektedir. (Şimdiye kadar karşılaştığı erkekler anımsanırsa, düşüncesinde pek de haksız olduğu varsayılamaz. Tabii, genelleme yapması yanlıştır.)

Pembekız, bir plan yapar. Bu plan gerçekleşirse, kocasını, kendisini kurtaracaktır. Hatta bir kahraman olacaktır.

Birinci aşama: Mael'e gidilir, *"Tanrı'nın ejderhayı yenmek için gönderdiği bakire benim"* der. Yazar

bununla, toplumda bakireliğe verilen değerle alay eder.

İkinci aşama: Ejderha maketi yapılır.

Üçüncü aşama: Pembekız'ın rahatça yakaladığı ejderha, Kraken'e götürülür. O da kılıcıyla ejderhanın boğazını keser. Çocuklar kurtulur. Onlar da artık kutsal sayılmaktadır.

Dördüncü aşama: Çocukları kurtardığı, ejderhayı öldürdüğü için Kraken'e her yıl 300 tavuk, 12 koyun, iki sığır, üç domuz, 1800 teneke buğday ve mevsim sebzesi verilmesi gerekir. Tanrısal esin bunu söyler.

Beşinci aşama: Çocuklar, Kraken'in hizmetine verilir.

Son aşama: Eğer bunlar yapılmazsa, adaya daha tehlikeli bir ejderhanın geleceği söylenir.

Böylece, sistemin yarattığı sorunların, yine sistemin adamlarınca çözülmesi, kurtarıcılık gibi sunulur. Sonuç olarak, Kraken, penguenlerin en zengini ve en güçlüsü olur.

Pembekız yine erkeklerle birlikte olmaya devam eder. Tüm halkın saygısını kazanır. Öldükten sonra azizelik katına erişir. Penguenistan'ın koruyucu azizesi olur. Kraken'in geriye bir erkek çocuğu kalır. O da babası gibi ejderha başlığıyla dolaştığı için ona Draco lakabı verilir. Draco, Penguenistan'da ilk krallık hanedanını kurar.

ORTAÇAĞ ve RÖNESANS

Kraken'in oğlu Draco'nun soyundan gelenler, halka korku salmaktadır. Başlarında ejderha başlığı taşırlar. Bu krallar, derebeyleri, prensler ve halklarıyla savaş halindedir. Mülkiyetin ortaya çıkışıyla birlikte mülkiyet savaşları başlamıştır. Bireysel ve küçük savaşlar, büyük ve örgütlü savaşlara dönüşür. Bölümde bilinen en eski kral Dindar Brian'dan söz edilir. Dinine bağlıdır. Bağışlayıcıdır. Bir kötü yanı vardır. Ün sarhoşudur. Kendinden iyi şarkı söyleyen pek çok kişiyi ölüme göndermiştir.

Paganlarca kovulan Yvern Manastırı keşişlerine sahip çıkmıştır. Bu keşişler arasında Oddoul, bilgi ve erdemiyle öne çıkar. Kraliçe ona aşık olur. Onunla birlikte olmak ister. Kraliçeyi reddeder Oddoul. Bunun utancını, iftira atarak örtmek ister kraliçe. Oddoul'un kendisine tecavüz etmek istediğini belirtir. Kral, bunu duyunca. Oddoul'un diri diri yakılmasını emreder.

Onu bir bayan hizmetçi kurtarır. Kadın Oddoul'u cüretinden dolayı sevdiğini söyler. Oddoul, tecavüz etmediğini söylediğinde, hizmetçi onu kapı dışarı eder. "Sevgi"nin içeriği değişmiştir. Kraliçe, iktidarı temsil eder. Tecavüzse simgesel olarak, iktidardakilerin egemenliğine yapılmış bir saldırıdır. Bir yanıyla monarşiye verilmek istenen zarardır.

Hizmetçi kendinde bir işçidir. Egemenleri sevmez. Onlara karşıdır. Ancak bu karşı çıkışı, bilinçli olmadığından, başka bir iktidarın (egemenin) yanında bulunarak sonuçlanır. Oddoul'u sevmiştir çünkü iktidara karşı çıkan bir güç olduğunu düşünmüştür.

Dindar Brian'ın soyu devam etmektedir. Kuzenleri başa geçmeye başlamıştır. Büyük Draco'yu tanırız. Eserde şöyle denir: *"Büyük komutanlar yenilgilerinin düzenli oluşundan belli olurlar "*

Ne yapmıştır Büyük Draco? Draco, Henüz yirmi yaşındayken yüz bin kadar köy, bucak, kent, kasaba, üniversite yakmıştır. Yakma eylemlerini kendi ülkesinde de sürdürmüştür. Şöyle der: *"Yangınsız bir savaş, hardalsız bir sosise benzer, tadı olmaz.*

Yenilgiler Penguenistan'ın onurunu yukarda tutmuştur. Onun zamanında "Azize Pembekız"ın "kutsal" emanetleri Alca adasına getirilmiştir. Çevreye bir manastır, bir de otel kurulmuştur. Hacıların akını başlamıştır. Bir mitin nasıl yaratıldığını önceki bölümlerde yazar göstermişti. Cahil halk, cinsel dürtülerini engelleme gereği duymayan, kurnaz Pembekız'ı azize ilan etmiştir. Ona bir tapınak yapılması, tapınağın etrafına manastır ve bir otelin inşa edilmesi, bugün de rastladığımız şeydir. Okulların yanına kırtasiye açılır. Açıkgöz olmuştur halk. Nereden ne kadar para kazanabileceğini bilir. Başka bir kral zamanında, tapınak yıkılır. Sonra tekrar restore edilir. Cesedin kalıntıları Katedral'e taşınır.

Bundan sonraki iki yüz yıl penguenler, kanlı bir anarşiye sürüklenir. Sanatları yok olur.

Kiliselere kapanan din adamları kendilerini öğrenime verirler. Kutsal yazıları kopya ederler. Ancak bir problem vardır. Parşomen kağıdı az bulunmaktadır. Bundan olsa gerek, din adamları, elyazması eski kitapları kazıyıp kutsal sözleri üzerlerine yazarlar. Böylece eski eserlerin çoğu ortadan kaybolur.

Sanat mı Önemlidir? Din mi?

İncil, el yazmalarının kazınarak yazılmasıyla yaygınlaşır. Şiir ve konuşma başyapıtları böylece yok olur. Penguen Ermold adlı keşiş, büyük bir imanla dört bin el yazması kitabı silerek dört bin kez Aziz Jean İncil'ini yazmıştır. Bu sırada penguenler ve foklar arasında Yüzyıl Savaşları başlar. Savaşı foklar kazanır. Bu karanlık çağda, bir tek şey hiç bozulmadan kalabilmiştir: Din duygusu.

Elbette din yaşatılacaktır. Halkı yönetmek için bundan daha iyi bir araç olamaz. Gözünün açılması istenmeyen halkı, kadere, savaşa, yıkıma inandırmak gerekır. Dahası bunların hepsinin bir yaratanın elinden çıktığına ve cennette mutlu olacağına. Bir de kilisenin bulduğu. çözüm önemlidir. Bu mutlu inanç birliğinin bozulmaması için, farklı düşünen pengueni ateşte yakarlar hemen. Ateş, ortaçağ karanlığını simgeler

Johannes Talpa

On iki ciltlik, Latince yazılmış *"De Gestis Pinguinorum"* eseri vardır. Talpa, manastıra on bir yaşında girmiş, bir daha çıkmamıştır. Savaş sırasında anılarını yazmaya devam eder. Tarihçidir. Manastır yıkılırken de yazmayı sürdürmüştür.

Sanat

Margaritone, ilkel dönem ressamları arasında önemlidir. Günümüze beş ya da altı tablosu kalmıştır. Orantısız ve acemicedir. Eserde Meryem ve kucağındaki bebek İsa'nın resmedildiği tablo şöyle geçer: *"Meryem ve çocuğunun yanaklarının kızarıklığını vermek için, yaşlı ustanın her yüze kondurduğu iki kırmızı daire o kadar mükemmel ki sanki pergelle çizilmişler."*

Esere dönük eleştirmenlerin sözleri şöyledir:

Sir James: Başın, bedenin üçte biri büyüklüğünde çizilmesinin nedeni, aklı ön plana çıkartmak, yanaklardaki kırmızı yuvarlaklar da cennetin güllerini yansıtmak amaçlıdır.

Mac Silly: Eseri üç saat seyrettikten sonra kendisini bir bebek gibi duyumsadığından söz eder. Öyle ki, hizmetçinin getirdiği çorbayı, kaşık kaşık kulağından içeri boşaltmıştır.

Sanat eseri, insanı etkilemelidir. Yukarıdaki cümlede, yanlış etkilenmeyi görürüz.

Arezzo

Çizdiği Meryem tablosu, üç boyutludur ve soluk alıyor gibidir. Margaritone, bu resimde Hristiyan sanatının sonunu görür. (Sanat, özgürlük ister. Dinin etkisi altında ancak sınırlı bir gelişme mümkündür. Din, dogmalar alanıdır. Bu alanda sanat gelişemez.)

Azizelerin, azizlerin, cinsel organları, iç gıcıklayan bölgelerinin resmedilmesini düşünür Margaritone. Dehşete kapılır. Dinsiz sanat olarak nitelendirir tabloyu. Arezzo'yu şeytana benzetir. Şeytandır bu sanatçı. Ürünü de şeytanın oyunudur, günahtır. Düşünde Rönesans ve Bologna okullarının gelişini haber alarak dehşet içinde ölür. Sanatları yok olur.

"Edebiyat: Marbode"

Marbode, 15.y.y. Penguen Edebiyatı'nın değerli bir yapıtını kaleme almıştır. Rahip Marbode'un cehenneme yaptığı yolculuk anlatılır. Dante'nin *"İlahi Komedya"*sına yakındır. Bir yanıyla da M.S.2 y.y.'da yaşamış, Samsatlı Lukianos'un eseriyle benzerlik gösterir. 1453 yılında, İstanbul'un, Osmanlıların eline geçtiği dönemde geçer olay.

Marbode, Corrigan Manastırı'nda, Virgilius'un dizelerini okumaktadır. O sırada yanına gelen iki rahibe ile söyleşirler. Rahibe Hilarie, Virgilius'un bir peygamber olduğunu düşünür. Platon bile yarışamaz onunla. Öte yandan rahibe Jacinthe. Virgilius'u şeytanların yardımıyla tansıklar yaşatan bir büyücü olarak görmektedir.

Rahibeler, Marbode'nin yanından uzaklaştıktan sonra, olağandışı bir şey olur Bir kasırga çıkar, Marbode'yi havaya kaldırır. Kasırga bittiğinde Marbode, kendisini selviler arasında bir vadide bulur. Buradan sonra mitolojide bir gezinti başlar. Styx ırmağına gider. Ölüler kıyısında üç kafalı Cerbere (Kerberos) köpeğini görür. Mersin ağacı ormanında aşka kurban gidenler, sızlanmaktadır. Barutlu tarlalar, savaşta ölen yiğitlere ayrılmıştır. Kırmızı ışıkta yüzen sevimli bir düzlüğe varır. Esin perileri. koro olmuştur. Düşünür ve ozanlar, ciddi birer yüzle konuşmaktadırlar. Kimler vardır orada? Homeros, Solon, Democritos, Pythogore. Hesiode, Orphee, Euripides, Sappho...Ardından bir ağaç gövdesine yaslanmış Virgilius'u görür.

Virgilius, ne peygamberdir ne de büyücü. Övgülerden hoşlanmaz. Tanrı'nın çağrısını kabul etmemiştir. Hakkı olmayan bir yeri kabul etmek istememiştir. Şöyle der ozan:

"Söylediklerime kendim bile fazla inanmadım. Yalnızca, düşünürler ve fizikçilerden öğrendiklerimle geleceği biraz kestirebildim." Euripides'in şu sözünü benimsemiştir: *"Dostlar arasında her şey ortaktır."* Felsefesi ölçülü olmaktır. İsteklerini denetim altında tutmaktan hoşlandığı için bunu yapmaktadır. Zevkten ve şehvetten korkmak, kaçmak, doğaya saygısızlıktır. Din adamlarına eleştirisini bu noktada yapar. Virgilius: *"Bu tutucu adamlarla ıssız bir yolda karşılaşmaktan korkarım.* Virgilius Romalıdır. Benimsenen felsefenin pratik yarar sağlaması gerekmektedir. Onun için ve Romalılar için. Felsefe bilgisi vardır Zenon'u Phthagore'yi, İskenderiye'li filozofları bilir. Bilgisiz insanın canavarlara kolayca inandığını söyler. (Ejderha-Pembekız) Ancak okumuş cahillerin varlığı ona üzüntü vermektedir.

Halk dili, uyak (edebiyattaki değişimler) ona keyif vermemiştir. Bunları yapay ve anlaşılmaz bulmuştur.

Ayda Belirtiler - Balıkların Kehaneti

Penguenistan'da bilgisizlik ve barbarlık egemendir. Aegidius Aucupis adlı bir rahip (ki bu Voltaire'dir) edebiyat ve bilim alanında çabalamaktadır. Matematik, müzik, tıp, astroloji konusunda bilgilidir. Fizik ve simya öğrenmektedir. Hayvanlar, bitkiler, madenler konusunda keşifler yapmaktadır. Öbür rahipler, hücresinde Yunanca kitaplar bulmuşlar, dili anlamadıklarından onu büyücülükle suçlamışlardır. Aegidius Aucupis. kaçarak kurtulmuştur. Bir gün, iki mersin balığının konuşmasını işitir Aucupis.

Birinci Balık: *"Uzun süredir ay yüzeyinde görünen ve sırtında odun taşıyan adamın denize düştüğü söyleniyor."*

İkinci Balık: *"Artık, ayın gümüş yüzeyinde, öpüşen iki aşık görünecekmiş."*

Bu konuşma bize, Fransız Devrimi'nin "eşitlik, adalet. özgürlük, kardeşlik" idealini anlatır. Birkaç yıl sonra Aegidius Aucupis ülkesine geri döner. İnsanlar, doğayla barışmışlardır. Safsata ve korkularını atmaktadırlar. İki mersin balığı, aydınlanmanın habercisidir. Geleceği görmüşlerdir.

Rönesans,Virgilius'un ülkesi İtalya'da başlamıştır. Aydınlanma İngiltere'de başlar. Fransa'ya, sonra da Almanya'ya sıçrar.

YENİÇAĞ-TRINCO (NAPOLYON)

"Bay ve Bayan Rouquin"

Bölümde, bu çiftin anlatıldığı paragraflar azdır. Yazarın bu başlık altında Rönesans hareketini anlatması boşuna değildir. Kurgunun bir parçasıdır. Aegidius Aucupis'in çağı özgür düşünce çağı olmuştur. Penguenistan'da savaşı Katolikler kazanmıştır ancak özgür düşünce insanların beynine çoktan girmiştir. Artık, inançlar, akıl süzgecinden geçirilmektedir. Bu durumda aziz ve azizeler büyük zarar görmüştür. Pembekız bir azize değildir artık. Ülkeyi haraca kesen bir ejderhanın dostudur. Septisizm(kuşkuculuk) yayılmaktadır. Kuşku, penguenlerin yaratılışına bile el atmıştır. *"Mael ve penguenlerin vaftizi söylencesi"* penguenlerin eskiden göçmen kuşlar olmalarından kaynaklıdır, der tarihçi Ovidius Capito.

Sonraki yüzyıl, kuşkuculuk keskinleşir. "Saf ırk" düşüncesi çürütülür. Irk, diğer insan ırklarına karşı nefreti körüklemektedir. *"Her budunun tarihi, yoksulluk. toplu kıyım, çılgınlıklar dizisidir."* yazılıdır *Ahlak Denemeleri* adlı kitapta. Denemeler, Montaigne'i düşündürür. Öncekiler, aklı, dinde temeli olmayan şeyleri ayıklamakta kullanmışlardır. Sonrakiler, akıl ve bilim yoluyla inançlardan geriye kalanı yok etmişlerdir.

Akılcı dinbilim, doğa felsefesini doğurmuştur. Bu çağın sonunda, kral idam edilir, cumhuriyet ilan edilir. Bu, 1789 Fransız İhtilali'dir. Penguenistan meclisi, kilisenin elindeki değerli metallere el koyar. Onların eritilmesine karar verir. Pembekız'ın emanet sandığı da yakılır. Halk bu sırada, alevin çevresinde coşkuyla türkü söylemektedir.

Bay ve Bayan Rouquin burada devreye girer. Yanan bez parçalarından bir kısmını alıp saklarlar, ileride bunlar üzerinden kâr sağlayabileceklerini düşünür Bayan Rouquin. Bölüm burada biter. Peki kimdir bu iki kişi? Coşku duygularımızla ilişkilidir. Kalıcı olan düşüncedir. Her duygu zıttını da beraberinde getirir. Halk, Pembekız'ın emanet sandığı yakılırken coşkuludur. Ancak nedenini bilmez. Olgusal yaşar. Evine döndüğünde coşkusu sönecektir. Belki yaptığından rahatsızlık bile duyacaktır. Geleneklerin terk edilmesi kolay değildir. İşte bu çift, halkın cahilliğinden yararlanarak, onları kandırmak ve bu şekilde kâr sağlamak isteyen, çıkarcı kesimi oluşturur.

"Trinco"

El koyulan kilisenin ve soyluların toprakları burjuvalara ve köylülere satılmaya başlanmıştır. Ama biraz yüksek fiyata... Mülkiyetin korunması için sert yasalar çıkarılır. Cumhuriyet, kendi yok edicisini içinde barındırmaktadır. Büyük savaşlar yürütebilmek için düzenli bir ordu kurulmuştur. Penguenler, ejderhadan daha acımasız bir diktatöre, kendi elleriyle teslim olurlar. Yarım yüzyıl sonra, orayı gezen bir mihracenin notlarına bakalım: Dünyadaki tek yarımada Penguenistan'da, pek çok Trinco heykeli vardır. Trinco'nun bu ününün kaynağı nedir peki? Savaş!

Otuz yıl içinde, dünyanın yarısını fethetmiştir Trinco. Sonunda, daha önce elde edilen yerler de elden çıkartılmıştır. Penguenistan daha yoksul, daha az nüfusla kalmıştır. Mihraceyi gezdiren asker buna karşın Trinco'ya hayrandır. Çünkü, Trinco onlara şan ve onur vermiştir. Şan, onur, vatan, millet, din kavramlarıyla kendi gerçeğini görebilmekten yoksun bir ulusu anlatır. Halk bu kavramlar çevresinde birleştirilir.

"Profesör Obnubile'in Yolculuğu"

Bir zaman sonra cumhuriyet kurulur. Başkan halk arasından seçilmektedir. O da halkın koyduğu yasalara uymaya zorunludur. Yeni devlete "kamu malı" anlamına gelen cumhuriyet (republik) denmesinin nedeni budur. Penguen demokrasisi, mali bir oligarşinin elindedir. Kamu harcamaları, ülkenin dış politikasının belirlenmesinde bu güç odağı etkindir.

Silahlanma, tüccarların, bankerlerin, zenginlerin işine gelmektedir. Bunlar, mallarını korumak, yeni pazarlar, sömürgeler bulabilmek için eli silah tutan adamlara, askerlere güvenmektedir. Orta sınıf, bu duruma katlanmaktadır. Aydın sınıf, büyük güçlerin silahsızlanmasını sağlamaya çalışır.

İşte Profesör, aydın sınıfın içinde yer almaktadır. Savaşın, uygarlığın gelişmesiyle yok olabileceğini düşünür. Ancak bunun için, en büyük demokrasiyi görmesi gerekmektedir. Yeni Atlantis'e (Amerika'ya) gider. Gigantopolis'e (Minniapolis'e) varır oradan. Onları sanayi ve ticaretle uğraştıkları için, savaşa gereksinimi olmayan bir halk olarak görür. Çünkü profesöre göre barış, ticaret ve endüstrinin gelişmesi için temeldir.

KORE ŞİİRİ

Yİ JANG'Hİ (1902 - 1928)

KEDİ

Bir kedinin çiçek tozu gibi yumuşak tüylerinde
Ilıman baharın mis gibi kokusu duyulur.

Bir kedinin altın çıngıraklara benzeyen gözlerinde
Çılgın baharın alevleri parıldar.

Bir kedinin kibarca kapanmış dudaklarında
Dingin baharın uyuklayan hâli yaşanır.

Bir kedinin sivri bıyıklarında
Yeşil baharın yaşamı dans eder.

Türkçesi: Anıl Meriçelli - Eray Canberk

Ancak, profesör, akademinin yaşamdan kopuk, teorik bilgisiyle bakmaktadır yaşama. Silah endüstrisinin, inşaat şirketlerinin savaş sonrası elde edecekleri kârı düşünemez.

Amerika'nın Gerçek Yüzü

Beyaz Saray'da milletvekillerinin oturumunu dinleyene kadar bu böyledir. Üçüncü dünya ülkeleri pazarlarının açılma savaşı konuşulmaktadır. Profesörün yanına yaklaşan bir çevirmen konuşulanları açıklar: *"Bir sanayi kolumuz ürettiğini satamaz olduğunda, yeni bir savaşla ona, yeni pazarlar bulmak gerekir."* Sözgelimi, Üçüncü Zelanda'ya şemsiye ve pantolon askısı satabilmek için halkın üçte ikisi öldürülmüştür.

Zengin uluslar fetih politikası uygulamaktadır. Fetih, barbarlıktır. Devletin çıkarları için barbarlık yapılabilir. Sözgelimi domuz tüccarı, başka bir cumhuriyetin sosis ve jambon satmasına dünya pazarında sinirlenir. Oylamayla, savaş açılması kabul edilir.

Savaş sekiz milyon dolara mal olacaktır. Ve bu paranın içinde insanlar da vardır. Kapitalizm acımasızdır. İnsan, bir nesneden farksızdır. Profesörün ideleri bir bir yeryüzüne iner. Ancak yeryüzünden de rahatsızdır. Gezegeni havaya uçurmayı düşünür. Bu da bir kaçıştır.

**Anatole France, Penguenler Adası, Fransızcadan çeviren: Bekir Karaoğlu, Cumhuriyet Dünya Klasikleri Dizisi, İstanbul, 2000.*

(Sürecek...)

Rus Edebiyatının Gerçekliğe Yol Alışında Üç Büyük Eleştirmen: Çernişevski (II)

İsmet ALICI

EVRENSEL DEVRİM ÖZLEMİ

1848'de ölür Belinski, otuz yedi yaşında. 1850'lerle birlikte, Rusya daha çeşitli değişikliklere doğru gidiyordu. Çeşitli düşünce akımları ortaya çıkıyordu. 1940'larda Panslavizm doğar. Bu tamamiyle Rus Milliyetçiliği'dir. Bunlar Çar'ın Avrupa'yı işgal etmesini ister. Artık liberaller daha etkindir Rusya'da. Herzen'in, Bakunin'in, Belinski'nin yazıları geniş kitlece okunuyor, militanlaşma yaşamının içinde artıyordu sürekli. Taner Timur şöyle belirtiyor. *"1850'lerde Rus toplumu önemli sonuçlara gebe bir evrime uğruyordu. O zamana kadar Rus aydınları sadece aristokrasi içinden çıkarken, 1850'lerden itibaren burjuvaziden, küçük burjuvaziden, hatta halk sınıfından da entellektüeller türemeye başlamıştı. 'Raznoçintski' denilen bu zümre ilericilik hevesleri beslediği durumlarda bile sık sık uzlaşmacı davranışlara giren asillere göre çok daha radikaldiler."*(15) Herzen'in sosyalist fikirlerinin, Bakurin'in anarşizminin, Belinski'nin estetik, tarih anlayışının devrimci kitlelerle buluşmaya başladığı yıllardır bu yıllar. Bu mayalanma tutmuştu artık, gençler üniversitelerde eylem yapıyor, çarlığı tedirgin ediyordu. Ne kadar aydınlardan bağımsız da olsalar Rusya'da yığınla köylü isyanı oluyordu. Rus aydınların temel sorunu, toprak köleliği sorunu yakıcı bir durum alıyordu. Toprak köleliğini çözmeden hiçbir sorunun çözülmeyeceği, artık açık seçik anlaşılmıştı. Sorunlar gitgide büyüyordu, ama idelojik önderlik aristokrasinin elinden yavaşça kayıyor, küçük burjuvazinin, halk insanlarının eline geçiyordu. Böylece mücadele daha köktenleşiyor, daha keskinleşiyordu. Süreç yeni bir tartışmaya doğru gidiyordu. Neydi bu tartışma, şunu iyi biliyoruz ki, bu dönemin senyörleri, serflerinin ölülerini bile satan korkunç tiplerdir. Çernişevski'nin halk içinde kamçılanması, çarlığın nasıl bir şiddet üzerinde durduğunu gösterir bize. Hele o süreçteki çoğu aydının Çar'ın Çernişevski'ye yaptığı zulmü ayakta alkışlaması, tek tük insanların dışında, genel aydın tipolojisini de gösterir bize. Bu sorunu ilk ortaya koyan Gogol'dur. Bunu sonradan Turgenyev iyi görecektir. *"Gogol, sansür dolayısıyla ülkesinden kaçıp yurtdışında kaleme aldığı bu eserinde (Ölü Canlar, İ.A.) bir de Rus geleneğine uygun, peygamberine bir çağrıda bulunur: 'Bize şu çok güçlü sözcüğü. ileri sözcüğünü söyleyecek kimse nerede? Doğamızın bütün derinliğini, bütün niteliklerini ve bütün güçlerini bilerek sihirli bir işaretle bizi daha üstün bir hayata yöneltecek insan nerede?'"*(16) Buradaki tartışma yeni bir lider arayışında. Yeni bir lider, yeni bir sınıf, yeni bir söylem arayışı aynı zamanda. İşte bu tartışmaların, çatışmaların olduğu süreçtir,1850'den sonraki süreç. Turgenyev bunu iyi görmüş derken, Turgenyev iki kitabında da buna cevap vermeye, (cevabı yetersizdir bence) bu sorunu açmaya çalışır. Bu kitaplardan biri, *Babalar ve Oğullar*'dır ötekisi *Öngün*'dür. *Öngün*'de Rusya'da böyle bir insanın mümkün olmayacağını söyler Turgenev. Ona göre bu toprak köleliğinin ve feodal yapının üzerinden böyle bir tip çıkamaz. *Öngün* romanının kahramanı bir Bulgar devrimcisidir. Bulgaristan'ı Osmanlı'dan kurtarmak ister. Arkadaşları Rustur. Sonradan yazdığı *Babalar ve Oğullar*'da ise yine bu sorunu tartışır Turgenev. Şimdilik, bu kitaplara ilişkin tartışmayı keselim. Ama burada temel tartışılanın önderlik, liderlik sorunu olduğunu unutmayalım. Çünkü demokratlarla, liberaller arasındaki ayrışma bu sorundan çıkıyor. Bu ayrışmada önemli rol oynayan kişi Dobrolyubov. Bu sorunu Dobrolyubov'da daha geniş alacağım.

Önce Rus eleştirmenlerinin ve edebiyatçılarının bir ortak özelliğinden daha söz edeyim. Onlar için tartışılan sorun yalnızca Rusya'yı ilgilendiren bir sorun değildir. Bütün insanlığı ilgilendiren evrensel bir sorundur Yani onlar sorunu tartıştıklarında Rusya'yla sınırlı tutmuyorlar. bütün insanlık için o sorunu tartışıyorlardır Ah koca Rusya, demelerinin arkasında, ah koca insanlık özlemi yatar. Rus marksistlerinin enternasyonele yönelmelerini bu mantıkla anlamak gerekir. Saptaması her ne kadar kesintisiz devrimse de yüreği dünya devrimi özlemiyle atmıştır. Troçki'yi de böyle görmek gerekir. Onlar, kendileriyle biçimlenen Rus ruhunu bütün dünyanın evrensel ruhu olarak görüyorlardı biraz da. Lenin'in, dönek Kautsky'i demesinin, Avrupa'da devrimlerin olmamasına hayal kırıklığı içinde bakmasının nedenini biraz da bu olgularla anlamak gerekir. Kendi öznel devrimci ruhları, nesnelliği kapsayan (bütün dünyadaki devrimcilerin bilincini) bir gerçek-

likti onlara göre. Bunun nedeni, Rusların her şeyi bir evrensel sorun olarak görüp evrensel bir kişilik yaratıyorlarmışcasına tartışmalarından ve yaşama geçirmelerinden gelir. Doğru olan tartışma şekli aslında budur. Biz de bugün her sorunu evrensel bir sorun gibi tartışmalıyız. Fakat yanılgıları, güçlü kişilikler yaratmış Rus edebiyatı tiplerini, dünyanın her yerinde varolan tipler diye görmelerinden gelir. Edebiyat öyle güçlüydü ki Rusya'da, insan sözün ve eylemin gücüyle, bütün dünyada devrimin yapılacağı sanısına kapılıyordu. Lenin ve Troçki'nin sanısı Rus devriminden sonra gerçekleşmedi. Rusya koca adanmışlıklar ülkesidir, bu adanmışlık nasıl bir devrim, nasıl bir insan sorusundan doğar. Bu adanma, kendini adama, Çernişevski'nin romanındaki Rahmetov'un ta kendisi değil midir. Rahmetov nasıl sahici bir tip olmaz ki Rusya'da. Her devrimci biraz Rahmetov'dur. Bu adama duygusu Rusya'da nasıl bir insan sorusuna doğru cevaptan gelir. Bu cevap, eleştiri ve edebiyat alanında cisimlenmişti. İşte bu yüzden Lenin ve Troçki bütün dünya devrimcilerinin böyle bir kültürle yaşadıkları sanısına kapıldılar. Bir Roza vardı, ama Polonyalıydı ve hamurunda az da olsa Rus kültürü vardı. Aslında bu adama duygusu, her devrimcide olması gereken duygudur. Kendi canlarına kıyarak hapishanelerimizde ölüme giden insanların en güzel yanları, insanda evrensel olan adanma duygusunu, sonuna kadar yaşatma duygusudur. Siz şunu diyeceksiniz, hemen, biliyorum, ama yaşam. Ben de diyeceğim ki size, adanma duygusunu ancak ve ancak yüklü bir şekilde yaşayanlar yeni bir yaşam yaratabilirler. Bu gerçekcilik, yaşama hakkını savunma, bu devrimcilerde, adama duygusuna daha geniş şekilde bakmayı ve yaşamı kutsamayı getirecektir. Bizim için önemli olan, onlarda var olan ya da Lenin'de... Çernişevski'de... Belinski'de var olan o adanma duygusunu geniş ve gerçekci bir şekilde yaşamımızda varedebilmek. Ancak bu şekilde onların yol arkadaşı, yoldaşları olabiliriz. Sanatın yaratmak zorunda olduğu evrensel (ortak duygu) insan olma duygusunu, böyle birlikte yaşayabiliriz. Geleceğin insani sanatını böyle yaratabiliriz. İşte bu adanma duygusudur. Belinski'de, Çernişevski'de, Dobrolyubov'da olan. Büyük sanatçıların Rusya'da çıkması bundan dolayıdır biraz da.

1848 dedikte, aklımıza ilk gelen tefeci, tüccar ve aristokrat olan iktidara yeni bir ortak gelmesidir. Bu ortak sanayi burjuvazisidir. 1848 devrimlerinden sanayi burjuvazisi iktidardaki yerini sağlamlaştırmış ve gericileşmeye başlamıştır. Bu gericileşme bütün Avrupa'ya yayılmıştır. Ama Rusya ve İskandinavya'da burjuvazi iktidarda değildir. Bakın Lukacs ne diyor "*Rus demokratik eleştiricisinin Avrupa'da estetik düşüncenin gelişmesinin tuttuğu özel yer, 1848 devrimleri bozgunun Rusya dışında her yerde ortaya çıkardığı değişiklikler açık seçik bilirsek anlaşılabilir. Kırklar, demokratik düşüncelerin hâlâ yayıldığı ve geliştiği bir dönemdir. Bu konuda Heinrich Heine'nin eleştirel denemelerinden söz etmek yeterlidir. 1848 devrimi yenilgisi bütün bu yönsemelere tam bir çöküş getirdi. Zamanı edebiyatının ve edebiyat eleştirisinin büyük ölümü, devrim korkusu içinde daha önceki devrimci düşüncelerine ihanet halinde bulunan ve bütün ülkelerde gericilerle uzlaşmış olan Almanya'da Hohenzollern'lerle, Fransa'da II Napolyon'la, İngiltere'de Victorian'larla önde gelen Avrupa burjuvazisinin yönettiği gerici yolu izler.*"(17) Şimdi artık, Çevnişevski ve Dobrolyubov'un Avrupa'da değişen koşullar üzerinden önemlerini daha iyi anlayabiliriz.

Gerçek... Yaşamdır

Nikolay Çernişevski 1828 doğumlu 1889'da ölüyor. 1845'le birlikte 1857'ye kadar Beinski'nin yazdığı, sorumlu olduğu Çağdaş dergisinde estetik üzerine yazılar yazıyor. 1857'den sonra dergi yönetimini Dobrolyubov'a veriyor, daha çok felsefe ve ekonomi politik çalışmak için. Kendisi bir papaz oğlu, bir papaz okulunda eğitim görüyor, sonra Tarih ve Filoloji fakültesine giriyor. Fakültedeki, bütün yasaklı kitapları okuyor. Belinski'nin, Herzen'in düşüncelerinden etkileniyor. Edebiyat öğretmenliği yaptığı okuldan ayrılarak Petersburg'a yerleşiyor.

1845'le 1857 yılları arasında yazdığı yazılarla liberalleri ve soyluları eleştiriyor. Evi kısa sürede devrimcilerin buluşma yeri oluyor. Artık liberalerle, demokratlar arasında usul usul bir ayrışma başlıyor. 1862 yılında yetersiz kanıtlara rağmen tutuklanıyor. Tek kanıt Herzen'in Çernişevski'ye yazdığı mektup. Çar bütün mahkemelerini yakından izliyor. Gerici basın onun tutuklanışı ile bayram yapıyor. Savcılık ikinci, üçüncü derecedeki kanıtlarla, sahte tutanaklarla Çernişevski'ye 14 yıl kürek cezası veriyor. Devrimci örgütlerle ilişkisi var mı, yok mu bu tam olarak bilinmiyor hiçbir zaman. Ama çoğu önemli devrimci makalenin, onun elinden çıktığı söyleniyor. Tutukluluk sürecinde *Nasıl Yapmalı*'yı yazıyor, hem de kırk günde. Sürgün yerinde ise rapor alıyor, böylece yazı yazıyor. Yaşadığı yıllarda çok önemli ve efsaneleşen birisi. Marx'ın arkadaşı. Herman Lopatin onu sürgünde kaçırmaya girişiyor. Çernişevski'nin arkadaşı, Polonyalı Subaylar Derneği'nin sorumlusu, Zigmund Sierakowski, Paris Komünü'nde başkomutan olarak savaşıyor yiğitce ölüyor. *Nasıl Yapmalı, Çağdaş* dergisinde iki sayı yayınlanıyor, bütün sansür önlemlerini aşarak. Nekrassov, aldığı nüshaları polise veriyor, nüshalar sansür kurulundan geçiyor. Polis onları geri veriyor. Ama o, Petersburg'un işlek caddesi Neva'da dal-

gınlığından dolayı, bir yerde unutuyor. Sonra *Polis* gazetesinde ilan vererek nüshaları arıyor. Bir genç nüshaları ona teslim ediyor. Böylece, *Nasıl Yapmalı* her Rus gencinin, devrimcisinin okuduğu, tartıştığı bir roman oluyor. Böyle de bir hikayesi var. *Nasıl Yapmalı*'nın.

Çernişevski'nin estetiği yaşamla başlar. İşte bu noktada, Çernişevski yüksek bir sesle gerçek bu der. Gerçek yaşamdır. Yaşamı kutsadığı an Çernişevski artık yeni bir alana giriyordur. Bu büyük bir yadsımadır, sistemin değer yargılarının bütününü. Emek yaratan insanların ortaya koyduğu değerlerin oluşturduğu estetik, onun ve arkadaşlarının savunduğu değerler dünyası budur. Bu, çalışmayı, emeği kutsamadır. Libarellerin, gericilerin onlara bağırmasının arkasında bu nedenler vardır. Çünkü, onlar, tamamiyle sistemin değer yargılarını redederler.

Fransız maddeciliği denince, militan maddeciliği anlamak gerekir. Öteki dünyayı değil, bu dünyayı önemser maddeciler. Onlar, güzel, insani bir dünya ancak ve ancak bu dünyada kurulur demişlerdir. Bu anlamda, ne kadar ütopik de olsalar, eylemi ve emeği önemsemişlerdir. Bunların eylemi ve emeği önemsemeleri, Fransa'da kültürel bir doku yaratmıştır. Öncelikle Çernişevski, Fransız militan maddecilerin bu yanından etkilenmiştir. Bu etkinin kendisi, Feuerbach'ın felsefesinden kalkarak, yetkin bir estetik yaratmasını sağlamıştır. Kendisi ne kadar şöyle söylese de, "*yazarın kendi adına yeni bir şey ileri sürdüğü bir savı yoktu; yapmak istediği Feuerbach'ın estetiğe uygulanmış düşüncelerini yorumlamaktan başka bir şey değildir*"(18) bu alçakgönüllü, ama Çernişevski'nin kendini çok geri çektiği bir açıklama. Haksız davranıyor Çernişevski kendine. Emekçi insanların eylemlilikleri ve Feuerbach felsefesinin üzerinden kalkarak böyle bir estetik oluşturmak kolay değildir. Ama neden, Çernişevski böyle bir estetiği yaratmanın zorunluğunu sürekli yaşadı dedikte şu gerçekle karşılaşırız. "*Rus toplum düşüncesinin, zamanın olayları karşısında çevresinde dolaştığı ana sorun, köleliğin kaldırılması sorunuydu. Herkes köleliğin son saatinin gelmiş olduğunu biliyordu. İlerici kamptaki düşün ayrılıkların bu konuda çok keskindi bu ayrılıklara yalnızca kurtuluş yöntemiyle ilgiliydi. Liberalizmin ve demokrasinin ilk kez birbirinden ayrı kamplara ayrılışı bu sorun konusunda olmuştur. Demokratlar, Rusya'nın feodal tarımsal yapısında, hem ekonomik hem de toplumsal alanda köktenci bir değişim istiyordu. Bu istekler, otokrasiyle devamlı uzlaşmalara giren ve kendileri de ülkenin tarımsal yapısında ilerici bir değişim arzu ettikleri halde feodal toprak sahipleriyle, bürokrasi ve otokrasiyle herhangi bir çatışmadan kaçınma yolları arayan kor-kak liberallerle kesin bir biçimde ayırıyordu onları. Elliler boyunca bu politik bölünme felsefeden edebiyata kadar ideolojik her alana yansıyordu*"(19) İşte onun estetiğinin militanlığı, gerçekciliği bu noktada başlar. O Feuerbach'ın felsefesinin geliştirerek, bir savaşın estetiği yaratmıştır. Gerçekci estetiğini gelişimine katkıda bulunmuştur.

Şimdi biz sahte gerçeklik dedikte, üretilen eserin, nesneliği karşılamadığını söylüyoruzdur. Biz yani *İnsancıl*'dakiler. Bunu, bugün bizim dememiz, estetiği gerçekci alana çekme mücadelesidir. Nesnelliği doğru algılayan kişi, ona uygun eylemlilikler içinde olacaktır. Bu nesnellikle doğru ilişkiye girmektir. Bilimsel sosyalizm dediğimiz, ya da bilimsel yöntem dediğimiz olgunun bilimliği burdan gelir. Bu eylemliğinin kendisi, bilincin nesnelliğe kendini uydurmasıdır, bunun üzerinden gerçekci davranmasıdır. Şimdi bu gerçekçilik savaşımı bizimle başlamış değildir. Ya da nesnelliği karşılamayan sahte gerçekliğe karşı savaşımı bizden önce Belinski, Çernişevski, Dobrolyubov başlatmışlardır. Bu anlamda, biz onların izleyicisiyiz. Burjuva edebiyatı bize saldırmıyor, yalnızca gerçekçi estetiğin kazanımlarına saldırıyor. Bakalım Çernişevski bu sahte gerçekliğe karşı ne diyor. "*Yalnız gerçeklik insana sürekli bir haz verir, yalnız gerçekliği temel alan arzuların ciddi bir anlamı vardır; yalnız gerçekliğin uyandırdığı umutlarda ve gene yalnız gerçekliğin sunduğu koşul ve güçlerin sunduğu koşul ve güçlerin yardımıyle başarı sağlanabilir*" (20) Ve Lenin, şöyle devam eder. "*Yeni 'gerçekcilik' kavramı buydu işte. Çernişevski bu kavramını çağının düşünürleri tarafından deneyüstü felsefenin bulanık telmihlerinden yola çıkılarak işlenip ortaya konduğunu söylerken Feuerbach'ı düşünmektedir. Ve Feuerbachçı, gerçeklik kavramını dosdoğru bir şekilde açıklamıştır. Çernişevski, duyarlılığın ya da gerçekliğin hakikate özdeş olduğunu, yani gerçek anlamda nesneyi sadece ve sadece duyumun verdiğini söyler Feuerbach. Spekülatif felsefe ise, nesnelerin tasarımlarının -ki bu tasarımlar sadece duyulur deneyle temellenir- nesnelerin gerçek doğalarına denk düşmediğini ve dolayısıyla da bu tasarımların, saf düşüncenin yardımıyle -yani duyulur deneye dayanmayan bir düşüncenin yardımıyledoğrulanması gerektiğini ileri sürüyordu.*" (21) İşte Çernişevski'nin estetiği buradan başlar. O saf düşüncenin oluşturduğu, böyle bir şey varsa!, ona karşı çıkar. Düşlerin ve imgelemin nesneliği karşılayan, o sahiciliği karşılamasını ister. Ona göre tasarımlarımızın niteliğini bozan imgesel öğeden arıtıp kurtarmakla yükümlüdür estetik. İşte bu sahte imgesel, düşsel, yapıntı alanına karşı çıkar Çernişevski. *İnsancıl*'ın da yaptığı budur aslında. Ne diyordu Dobrolyubov. "*Estetik eleştiri, duygulu. içli*

genç kızlara ait bir şey olup çıktı. Kendilerini saf sanata adamış kişiler böylesi bayanlarla konuşmalardan pek çok incelikli şey kapabilir"(22) Bu sahte cennetlere karşı çıkan Belinski, Çernişevski ve Dobrolyubov'la aynı paralelikte buluşmanın onurunu yaşıyordur *İnsancıl*.

Şimdi Çernişevski'de yaşam kavramı iki anlamda gelişir. Bunun bir yanı dış dünyanın çeşitliliğine uzanır. Öte yanı ise yaratıcı insanın bilinçli eylemliğidir. Bu bilinçli eylemlilik, güçlü dostluk yaratma anlayışına uzanır. Bu anlamda entellektüel gelişim güçlü dostluklar üzerinden olur, der. Ona göre, böyle bir entellektüel gelişim sağlanırsa, halk bu entellektüellerin peşinden gidecektir. Plehanov, Rahmetov'u değerlendirirken onu çilekeş diye belirlemesi, buradan gelir. Yaratıcı eylemin üzerinden şekillenecek dostluğun, ötekiler üzerindeki etkisi dünyanın değişebileceği inancını oluşturur. Hani bizde derler ya, "*Sen iyiysen kitle peşinden gelir.*" Böyle bir etik anlayışla bakar Çernişevski, Dobrolyubov'da bu anlayış daha gelişmiştir. Bu anlamda Çernişevski, aydınların kurmuş olduğu bu dostluklar içindeki eylemliğini, daha çok önemser. Kitle halk eylemliklerinin değeri onda biraz daha geridedir. Ama bütün bu söylediklerinin hepsi. çalışan bilinçle koşturan insanı önemsemesinden gelir. Çernişevski'ye göre güze,l nesnel bir olgudur. Direkt yaşamın içindedir. Ona göre köylü kadınların yüzünün canlılığı çalışma kültüründen gelir. Asil kadınların yüzlerinin solgun olması çalışma yeteneğinin olmamasından gelir. Ancak normal koşullarda yaşayan (yani çalışma ve doğayla ilişki içinde bulunan) insanların ideali, insanın gerçek doğasıyla uyum halindedir. Şöyle der, "*Halkın gözünde güzel yaşam. yaşanılması gereken yaşam bol yemek yemek ile iyi bir evde oturmak ve deliksiz bir uyku çekmektir. Öte yandan, köylünün gözünde yaşam kavramı oldum olası işe bağlıdır Onun için insan çalışmadan yaşayamaz, yoksa yaşam sıkıcı, çekilmez bir hal alır. (...) Modern güzellik ise bambaşkadır. Kibarlar alemine bağlı kuşakların soyları el işleri yapmaksız yaşamışlardır. Elbette çalışmasız bir yaşam kanın vücutta en kuytu yerlere kadar yürümesini köstekler, kol ve bacak kaslarının kuşaktan kuşağa gitgide zayıflamasına. kemiklerin incelerek el ve ayakların küçülmesine yol açar (...) Solgunluk, dermansızlık ve hastalığın sosyete insanlar için bir başka anlamı daha vardır. Köylüler rahatlık ve dinlenme ararlar· maddi ihtiyaç ve bedeni yorgunluk nedir bilmeyen, ama aylaklıktan ve her türlü maddi tatsızlıktan canları sıkılan yetişkin sınıfın insanları ise taşkın coşkular, tutkular ve hareketler isterler. Çünkü boş ve tekdüzeli yaşayışları ancak bunlarla çeşitlilik ve çekicilik kazanacaktır.(...) Aşırı coşkular, yıkıcı tutkular kişiyi yıpratır.*

GECE

Siren sesleri yankılanıyor
Alacalı renkler yükleniyor
Dağlar nehirler taşınıyor ezaevlerine
Yıldızlar şehir ışıklarına boğulurken
Bir sokak lambası yanarken
Arka mahallede

Eray VELİ

Bir güzel kadının solgunluk ve halsizliği onun gün görmüş ve dem sürmüş olduğunu gösterdiğine göre, insan, nasıl olur da bu solgunluk ve halsizliğin büyüsüne kapılmaz?"(23) Bütün bunları söyledikten sonra şöyle bir sonuca varır Çernişevski, Aristokrat yaşam, yapay bir yaşamın yapay bir ürünüdür. İşte Çernişevski'nin yaşama dayalı estetiği budur. Aynı zamanda Çernişevski şöyle der, saf güzellik adına yaratan bir sanatçı, tam bir insan olamayacak, bir yanları kırpılmış, eksik bir insan olacaktır.

Çernişevski, Dobrolyubov, 1848'den sonra Avrupa'da gelişen, gerici ve öznel edebiyatın karşısına, devrimci, nesnel edebiyatı kor. Çünkü ikisi de Belinski gibi gerçekçi kalıcı tiplerin yaratısını toplumsal süreçlerin doğru algılanmasına bağlar. Bunlar da sürekli tip yaratma sorununu öne almışlardır. Dobrolyubov şöyle der. "*Bir yazarın ya da bir kitabın değeri, bir çağın ya da halkın gerçek emellerini dile getirme ölçüsüyle belirlenir.*"(24) Kısacası onlar, şöyle der. Yaşamı gerçekliği içinde kavra, bugünün derin ve gerçekçi, tipik olaylarını ve tipik karakterini çıkar.

Alıntılar

15- Taner Timur, *Osmanlı-Türk Romanında Tarih Toplum ve Kimlik*, Afa. Yay. İstanbul, 1991.

16- A.g.e.

17- Lukacs, *Avrupa Gerçekçiliği*, Çev. M.H. Doğan, Payel Yay. İstanbul, 1977.

18- Andrzej Walicki. *Rus Düşünce Tarihi*, Çev. Alaaddin Şenel, V Yayın, Ankara, 1987

19- Lukacs. A.g.e.

20- Lenin, *Felsefe Defteri*, Çev. Atilla Tokatlı, Sosyal Yay. İstanbul, 1976.

21- A.g.e.

22- Dobrolyubov, *Oblomovculuk Nedir*, Çev. Mazlum Beyhan. Yön Yay. İstanbul, 1992.

23- Plehanov, *Toplum, Sanat, Eleştiri*, Çev. Asım Bezirci. Evrensel Yay. İstanbul, 1991.

24- Lukacs. A.g.e.

REZALETİN "SON SAHNE"Sİ

Coşkun BÜKTEL

1998 yılında, *Radikal* gazetesinin tiyatro muhabiri Şehnaz Pak, bir foto muhabiriyle birlikte evime gelip, gazetesi adına benimle bir röportaj yapmıştı. Bu röportaj (Coşkun Büktel okurlarının gayet kolay tahmin edebileceği nedenlerle) yayımlanmadı. Olay beni yeterince iğrendirmişti. Ama en çok iğrendiğim şey, röportajın yayımlanmaması değildi. Beni daha fazla iğrendiren şey, onca vaktimi alarak benimle röportaj yaptıktan sonra, hiç değilse röportajın yayınlanamayacağını haber vermek için, Şehnaz Pak'ın zahmet edip bana bir telefon bile açmaya gerek görmeyişiydi. Şehnaz Pak, olay için benden özür dilemek veya bana üzüntüsünü belirtmek gibi en sıradan bir insani inceliğin gereğini bile yerine getirmeye ihtiyaç duymayan, duyarsız ("küt") bir insandı ve ne yazık ki, ("Radikal" gibi iddialı bir isimle yayınlanan) bir gazetenin tiyatro editörü olabilmişti.

Geçtiğimiz Nisan ayında Barbaros adlı bir genç, telefonla arayarak *Son Sahne* dergisinde yayınlanmak üzere benimle bir röportaj yapmak istediğini belirttiğinde, ister istemez Şehnaz Pak'ı anımsamıştım. Derginin de, beni arayan şahsın da adlarını ilk kez duyduğum için, güvensizliğimi açığa vuran bazı sorular sordumsa da, fazla güçlük çıkarmadan, Barbaros'un röportaj teklifini kabul ettim ve bir akşam, Beyoğlu'da (Mefisto Kafe'de) buluştuk.

Son Sahne o güne dek yalnızca bir tek sayı çıkmış ve yalnızca Ankara'da dağıtılmıştı. Barbaros, yanlış anımsamıyorsam Dil Tarih mezunu, tiyatrocu bir gençti. Bana dediğine göre, Theope'yi seviyor, benim mücadelemi biliyor ve takdir ediyordu. Ama konuşmamız esnasında, onun, kitaplarımın tümünü okumak bir yana, bazılarının adlarını bile bilmediğini fark etmiştim. Konuşmamız, benim hiç hoşlanmadığım, sigaralı ve gürültülü bir ortamda, bir buçuk-iki saat kadar sürdü. Gürültü nedeniyle ses kaydının sağlığından endişelendiğim için Barbaros'a teybi kontrol etmesini söylemiştim. Teybi dinledi ve bana da dinletti. Evet, konuşmalar anlaşılıyordu.

Röportajdan sonra Barbaros'la İstiklâl Caddesi'nden Taksim'e kadar yürüdük. Ona, bu röportajın yayınlanabileceğinden emin olup olmadığını son bir kez daha sordum. Barbaros'un bana söylediklerinden çıkan özet şuydu; Benimle röportaj yapacağını söylediğinde dergideki arkadaşları pek fazla heyecanlanmamışlar, ama itiraz da etmemişlerdi. Barbaros, röportajın yayınlanacağını sanıyor, ama yüzde yüz emin olamıyordu. Ancak bana aynen şöyle demişti:

"Röportajın yayınlanacağını size garanti edemem, ama eğer röportaj yayınlanmazsa o dergide kalmayacağımı garanti ederim. Eğer yeni sayı çıktığında röportajı dergide göremezseniz, künyede benim adımı da göremeyeceksiniz."

Barbaros, röportajın bant çözümünü yaptıktan sonra, metnin bir kopyasını bana da göndermeye söz vermişti. Bir hafta, on gün içinde metin elimde olacaktı.

Aradan bir ay geçip de Barbaros'tan ses seda çıkmayınca, korktuğumun başıma geldiğini, yani yeni bir Şehnaz Pak olayı yaşadığımı kesinlikle anladım.

Röportaj dergide çıkmadı. Peki Barbaros, dergiden ayrılmış mıydı? Hiç olur mu? Ayrılmış olsa, bunca zamandır benimle temas kurmaktan kaçınmış olur mu? Hayır, Barbaros, dergiden ayrılmamıştı. Bizim Barbaros, verdiği sözü tutmak gibi, "onur" gibi, insanın hayatta ilerlemesine "ayak bağı" olan eski moda kavramlara pabuç bırakacak kadar enayi değildi. O yüzden, bu postmodern çağda telefon açıp da bana röportajın dergide yayınlanamayacağını haber vermek gibi eski moda bir enayiliğe kalkışmadı. Bana üzüntüsünü bildirmek nezaketine beni lâyık bulmadı. Bana verdiği sözü tutmaya, bu söz yüzünden dergiyi bırakmaya gerek duymadı. Evet, Barbaros enayi değildi. Hayatta çok ilerleyecekti.

Derginin yeni çıkan ikinci sayısını elime aldığımda, Barbaros'un adı belki de yoktur diye, cılız bir umutla, künyeye baktım;

Son Sahne / Haziran- Temmuz 2003 / iki aylık tiyatro dergisi / Toplumsal Araştırmalar Kültür ve Sanat için VAKIF / Ankara şubesi adına sahibi: **Yener Aksu**. Genel Yayın Yönetmeni: **T. Murat Demirbaş.** Yazı işleri Müdürü: **Rasih Ulaş Gün.** Yayın Koordinatörü: **Emre Şen, Şebnem Telci.** Araştırma Grubu: **Figen Adıgüzel, Barbaros Andiç, Ayşe Çetin, Elif Sarıgülle, Ahmet Selçuk.**

Türkiye'nin çorak tiyatro ortamında yayınlanan iki dergi (İstanbul Şehir Tiyatrosu'nun son dönem-

de üç yeni sayısıyla yeniden yayınlamaya başladığı *Türk Tiyatrosu* ve on yılı aşkın süredir yayınlanmakta olan *Tiyatro Tiyatro*) Coşkun Büktel'i zaten aforoz etmişti. Tiyatromuzdaki çoraklığın sorumluluğunda payı olan, çoraklığı her zaman desteklemiş olan bu dergiler, devletten nemalanmak amacıyla devletten nemalanan zevatı okşamayı misyon edinmişti. Tiyatromuzun bu biricik dergileri, tiyatromuzu kemiren köhne ilişkilerden kâr sağlamakla ve bu ilişkiler konusunda halkı yanıltmakla meşgulken, şimdi bu kirli, bu kokuşmuş, bu çorak ortamda yeni bir umut gibi yeni bir dergi filizleniyordu. Ama ne yazık ki, bu yeni dergi de, daha ikinci sayısında, Coşkun Büktel'i aforoz ederek işe başlıyor, o da diğer iki dergi gibi "umutsuz bir vaka" olduğunu daha ikinci adımda kanıtlıyordu.

Barbaros, dergiden ayrılmadığı gibi, dergiye bir yazı da yazmıştı. Şu satırlar o yazıdan (son sözcüklerin altını ben çizdim):

"(...) günümüz insanının çılgınlık derecesinde bağlandığı bu sihirli kutucuklardan, kan çanağına dönmüş gözlerini biraz olsun ayırıp 'radyasyon almaksızın' seyredebileceği eserler içinde ayın oyunu olabilecek bir yapımı belirlemek için ya çıtayı biraz düşürmek; ya günümüz öz biçim anlayışlarını - cahilliğin de artık bir anlayış olduğunu kabul ederek- yeniden gözden geçirmek; ya da inandığın her şeyden vazgeçip egemen sınıfın çıkarlarının koruyucusu ve gözeticisi olan popüler yaklaşımların yaratıcılığa ve zekaya karşı üstünlüğünü(!) kabul etmek gerekiyor."

(Barbaros Andiç, *Ağır Roman ya da Doğu Yakasının Hikayesi!*, *Son Sahne*, sayı 2, Haziran-Temmuz 2003, sayfa.18.)

Bizim Barbaros'un ve *Son Sahne*'nin, yukarıdaki alıntıda sıralanan seçeneklerden hangisinin üstünlüğünü "kabul ettiğini" anlamak zor değil.

Son Sahne'yi çıkaranlar da, belli ki, kendi yeteneklerine dayanarak değil, ancak "egemen sınıfın çıkarlarının koruyucusu ve gözeticisi" olanlarla ilişki kurarak, o "köhne ilişkilere" dayanarak ayakta kalabileceklerine inanıyorlar. Dergilerinde yalnızca, o köhne ilişkilerin köhne isimlerini besleyen sade suya tirit yazılarla yetinmeyi, belli ki, menfaatlerine daha uygun görüyorlar. Yazdığı yazılarda o köhne ilişkilerin vandal yapısını somut belgelerle ve daima vandalların "isimlerini vererek" ortaya koyan Coşkun Büktel'i, o nedenle dergiye sokmuyor, aforoz ediyorlar. Tiyatro esnafıyla kurdukları ilişkileri, "esnafın" baş düşmanı Coşkun Büktel yüzünden kaybetmek istemiyorlar. O nedenle haklıdan yana değil, suçludan yana olmayı, daha "rantabl" buluyorlar. Enayi değiller. İşi "kapmışlar" Coşkun Büktel'le değil, "tiyatro esnafıyla" iyi geçinmek gerektiğini kavramışlar. Anlamışlar ki, kahramanlığa gerek yok. Ya bu deve güdülüyor, ya bu diyardan gidiliyor. "Esnafla" işbirliği etmeyenin ensesinde boza pişiriliyor. O yüzden, adet yerini bulsun diye, okurlar eleştiri de görsün diye, eleştirir gibi yapılsa da, mevcut dergilerin tümünde olduğu gibi, onların *Son Sahne*'sinde de, gerçekte kimse kimseyi eleştirmiyor. Hepimiz esnafız! Esnaf esnafın ayıbını örtüyor. Çoraklık sürüyor. Bu ülkede işler böyle yürüyor.

Yazık! Çok yazık! Bu ülkede, yarının umudu olması gereken gençlerin bile bu denli özsüz ve omurgasız olabilmesi çok yazık! Bu ülkede tiyatro yapma iddiasındaki gençler bile artık cesur ve demokrat olamıyor. Bu ülkede cesur ve demokrat gençler tiyatro adına bir dergi çıkarmakla ilgilenmiyor. Meydanı boş bırakıyorlar. Boşlukları ise *Tiyatro Tiyatro*, *Türk Tiyatrosu*, *Son Sahne* dolduruyor. Onlar da tiyatro esnafının vandalizmini desteklemeyi, vandal düzenden pay alabilmek için "esnafın" suçlarını örtbas etmeyi, suçları açıklayanları aforoz etmeyi, gerçekleri halktan gizlemeyi, daha "hesaplı" buluyor. Bu ülkede tiyatro yapan, dergi çıkaran genç insanlar bile, idealist olmayı enayilik sayarak, tiyatro esnafına yakınlaşmayı, "esnaflaşmayı" tercih ediyor.

Son Sahne'ye hayırlı işler diliyorum!

KUYU

Sen hey
büyük kayada saklanan
derin kuyu
bağrında çalkanan
o suyu
bin yılda
biz işledik
ellerimizle

İşte kova
İşte ibrik
İşte çanak
doldur ki
bir ırmak boyu yarılmasın toprak
yok olmasın insan soyu

Hakan GÜGERCİNOĞLU

"AĞARAN DÜNYA"

Ali TAŞ

Ahmet Ayberk'in 'şiirin uzun soluklu koşucusu' Koşuyor *Müftü Köprüsü*'nden "*Orta Anadolu*'ya... "Ismarlanmış bulutlar"ı alıp arkasına.

Bu " *güney çocuğunun*" yarım yüzyılı aşkın sanat koşusu 'Toroslar'ı aşıp gider' ve ardında kilometre taşları olarak sayılabilecek dokuz kitap bırakır. 'Yaşamla fit olmanın' hesabını gören bir ozan olarak algılansa da; kendine özgü çizgisinde sade ve yalın şiirsellikle, yaşam direnci görülen coşkulu dizeleriyle doğurganlığını sürdürür.

Yaşam kesişmesinde, "*Doğum / Adil değil // Yaşamak / Hiç değil // Ölüm adil*" *(Adalet*-s.64*)* vurgulamasıyla, 'gerekçi bir düşünselliğin altını eleştirel bir duyarlılıkla çizen şair'; "*acılarla dantellenen günündeki / Orman yangınları gibi*" (s.62) çoğalan aydın ve toplumcu şair kimliğiyle, dizelerini sürdürür. "*İnsanlar susar // Onurgasızlar yani*" (s.54)

ŞAİRLİK
Ey bütün çağların
En yoksul şarkıcısı
ŞAİRLİK...

Ve umarsızlığın
Şemsiyesine gömülmüş
ŞAİR...

BİL Kİ: Sen sustuğun zaman
Dolaşır denizlerde
Korsan gemileri (s.60)

"*Dünya / Ki içimizde / Aynalı çarşı /* " (s.4) ve */ Gözlerimizin tetiği / Yaşama nişan düşürür*" (s.5) gibi dizeleri şiirselleştiren somut imgelemle yaşam-ölüm izlekleri arasında şiirlerini kuran Ayberkin; "*Pencarami / Karlar / Örterken*" (s.15) dizelerindeki karamsarlığa rağmen, Toroslar'la Akdeniz'in dar açısından Çukurova'ya uzanan bereketli bir üçgenin günlerinde, "*zamanın tuşlarına sessizce basmayı*" sürdürürken, */ Merhaba sana / Yaşam denilen kırbaç*" (s.33) coşumculuğundan da geri durmaz. "*Gördük ki yaşam / Kısa bir EVET'tir*" (s.19)

Kıyıların kucağında " */ Sedef köpüklü sesleri*" bir 'anı ninnisi' gibi algılayan şair, "*Bir sözcüğe*" benzettiği Mersin'de ufka bakarken, "*içinde sonbahar fülütleri çalan*" bir duygulanım aykınlığıyla "yaşama tapınır":

GÜNEYDE
1
Sessizlik
Mavidir
Güney'de
Ve sanki evler
Sessizlikte
Gemidir
/ Pencereyim ben artık / Senin yollarına bakan" (s.55) dizeleriyle sevi değinisinde bulunan Ahmet Ayberkin; "*Bir şarkı / ki zamanın doluluğu / Her sözcük / Erimişyürek*" (s.44) dizeleriyle ise, zaman sanki o güney kentinde dondurur.

Akşama çekilir kent
Portakal çürüğü bulutlarla
Vişne çürüğü dağlarla (s.30)

Ayberkin'in poetikasında ölümcül / eleştirel tematik bileşim net bir biçimde duyumsanır. Yoksulluk, işsizlik, savaş, vahşet vb. toplumsal olumsuzluklar yerilirken; barış, demokrasi, uygarlık, hümanizma ve yurtseverlik duyguları yüceltilir. Kuş, güvercin, türkü sözcükleri simgesel bir anlam kazanır. "*Ağlar türküler / Türkiyemde:*" (s.11) dizelerinin ardından söz hakkını 'olması gerekene' verir şair:

Savaşın bedeli
Gözyaşı / kan
Söz şimdi
Sende İNSAN (s.10)

"*Öylesine sevmeliyiz ki yaşamı /Ölüm inanmalı ölümsüzlüğümüze /* " (s.21) diyen şair. " *Gül yazısı bir yaz...*" ve "*Ozan bir güneş*" benzetmelerinden sonra, yaşam sevincini vurgulayan dizelerle seslenir.

Denizde ışır;
Binlerce dolunay,
Beyaza doğru büyürüm,
Işığa doğru büyürüm(s.24)

Ama hemen ardından, "*Siyah yazarsın / Sesimdeki çiçeğe*" (s.29) dizeleriyle ise de, 'duygusal ikileminin' yönünü renklerle çizer. "*İnsanı iki parçalı hamburger arasına*" benzetir. "*Atomun insana oranı; / İnsanın evrene / Oranına eşit*" (s.41) bilimsel-

AŞK BIKTI YALNIZLIKTAN

Adım kıpırdatmaya ille rüzgar mı esse
En güzel duyulacak tatlı söylenen sözse
Tatlılıkla dinleyin
Aşk bıktı yalnızlıktan

Yürüme sanısıyla adımları yukarı sonra dönüp aşağı
Atınmasa ayaklar
Tırmanışlar sürekli magmaya bakınmasa
Yine mi bıkılmadı komutla başlamaktan

Akılı adım yontar adımı akıl atar
Sıkılsa solukluklar ve sıçransa bulutlar
Kardelenin sır dolu direnci çözümlense
Yok sana damla gerçek adımı tartmıyorsan

Tek yürek yetmeyince perçinlense yürekler
Kestirmeyi yürüse yolu yürüyecekler
Ayaklar yere çarpıp alkış gibi ses verse
Adımlar sonsuzluğa yönelince güzelse
Adımları yönleyin
Aşk bıktı yalnızlıktan...

Numan EKŞİOĞLU

liğine değinir; "*SENİ tanıdıkça kendimi tanıyamıyorum*" (s.51) yakınısında bulunur. "*Şiirin ördüğü günleri saklar*", "*Şu dünyayı / Bir durduran / Olsa*" (s.37) iç geçirişiyle fırsat kollamanın yanında "*intihar*"ı hazırlar.

Dayadım / Alnıma / Namluyu
***
Ulan Dünya
***
Ben olmasam da dönersin ya (s.25)

Ahmet Ayberkin "*Ağaran Dünya*"da şiir çizgisine coşku ve yaşam sevinci getirirken, yer yer karamsarlığa düşerek, yaşam/ölüm çelişkisini, öznel bir duyarlılıkla şiirsellik noktasında buluşturur. "*Her doğumla / Bizim olan dünya // Her ölümle / Bizden sonrakinin*" (s.37) gibi 'felsefi ayrıntıları kuşatan aykırılıkları gerçekçi ve bilgece gözlemlerle' vurguladığı kinayeli göndermelerle şiirinin gücünü özgünce sınar.

SÜREKLİ
YAŞAR
ÖLÜM
Herkes ölecek
Her şey ölecek
***
Hiç ölmeyecek
Ölüm" (s.62)

Şiirini devingenleştiren, 'yalın çizgisini ussal yetkinlikle şiirselleştiren' Ahmet Ayberkin; insancıl duyarlılığını tümelleşen bir toplumsallığın yanı başına koyar:

Ne zaman bir dost
Ölüp ayrılsa
aramızdan
Yaşamak düşman bana (s.14)

Ağaran Dünya/kendi yayını/2001/64 sayfa.

Basından...

FELSEFE ve AŞK
Nail Güreli

İyi ki Dünya Felsefesi Kongresi İstanbul'da toplandı da felsefenin lafı edilir oldu. Dünyanın ve felsefenin sorunlarını işin erbabına bırakıp, bir felsefecinin aşk üzerine özdeyişleri arasında kısa bir gezinti yapalım.

Mimar Sinan Üniversitesi'nde felsefe profesörü olan **Ömer Naci Soykan**'ın 3 ciltlik **Türkiye'den Felsefe Manzaraları**, 2 ciltlik **Arayışlar-Felsefe Konuşmaları** ve **Gönülden Dile Öz Sözler** kitapları *İnsancıl Yayınları*'nca yayımlandı. **Soykan**'ın son kitabındaki aşk ve sevgi üzerine özdeyişlerinden birkaçını, araya girip ukalalık etmeden sizlerle paylaşalım.

• **"Sevinç aşkı sığlaştırır, acı derinleştirir. Sevinç gülümsemeye, acı hüzne dönüştüğünde, aşk olgunlaşır. Her ikisinde de yüz çizgileri yumuşamış, bedenselden ruhsala geçilmiştir."**

• "Sanal sevişmenin verdiği zevk, örneğin Ayışığı sonatının üzerimizdeki etkisini bir hap almakla edinmek gibidir. Müziği ya da herhangi bir sanat yapıtını, bıraktığı fizyolojik etkiyle özdeşleştirmeyeceğimiz gibi, aynı şeyi sevişmede de yapamayız."

• **"Aşk, hangi yaşta olurlarsa olsunlar, aşıkların yaşını eşitler."**

• "Aşk nefrete, nefret aşka dönüşür derler. Öyle de olsa, başlangıçta aşk var idiyse de bu nefrete dönüşmüşse, bir daha geri gelmez. Ama başlangıçta nefret var idiyse bu aşka dönüşebilir. O zaman da onun başlangıçta nefret olmadığı anlaşılır."

• **"Arzu yönelidiği şeyde yani bedende tükenir. Evlilik ya da birlikte yaşama, karşı bedenin arzu edilmesinin sonucu olursa, istenen şey artık istenmez olduğunda sonuç da varlık nedenini yitirir."**

• "Aşkın insanda birbirine zıt iki etkisi vardır, köleleştirme ve özgürleştirme. Birine aşkla tutulmakla onun kölesi olursunuz, sevgili de efendi değildir, o da sizinle ilgileniyor sizin için güç ve zaman harcıyorsa, ortada efendisiz iki köle var demektir. Ama aşk her an size yeni tatlar veriyorsa, yaşadığınız bireysellikleri çoğaltıyorsa, sizi özgürleştiriyor demektir."

• **"Sevdiğimiz insanı içene yerleştirdiğimiz evrendir bizde büyü etkisi yapan. Kendimizin oluşturduğu bu hale ile kendi kendimizi büyüleriz. Sevgi büyü aracıdır."**

• "Bakışlar arzulanan tende gezinirken dudaklar bakışları izler. Yalnız dudaklar mı! Tüm bedeni ardı sıra sürükler bakışlar."

Bir not

Ulaştırma Bakanı Binali Yıldırım'ın geçen haftaki yazımıza ilişkin açıklamasını, Felsefe Kongresi nedeniyle Bakan'ın hoşgörüsüne sığınarak, haftaya bırakıyoruz.

Bir Not

Can Yücel'in dün ölümünün 4. yıldönümüydü; Sevgi Duvarı'dan dizelerle arıyoruz.

"Bir gece Sevgi duvarını aştık / Düştüğüm yer öyle açık öyle seçik ki / Başucumda bi sen varsın bi de evren / Saymıyorum ölüp ölüp dirilttiklerimi / Yalnızlığım benim çoğul türkülerim / Ne kadar yalansız yaşarsak o kadar iyi"

Milliyet, 13.08.2003

FELSEFE ÜSTÜNE (1)
Ruşen Hakkı

İnsancıl Yayınları, Ömer Naci Soykan'ın tükenen kitaplarını, dört cilt halinde yeniden yayımladı:

"**Türkiye'den Felsefe Manzaraları-1**" (4. Baskı: Haziran 2003, 255 sayfa).

"**Türkiye'den Felsefe Manzaraları-2**" (2. Baskı: Haziran 2003, 280 sayfa).

"Arayışlar '**Felsefe Konuşmaları'-1**' (2. Baskı: Haziran 2003, 334 sayfa).

"Arayışlar '**Felsefe Konuşmaları'-2**' (1 Baskı: Haziran 2003, 206 sayfa).

Kitaplardan önce, yazarı tanıtmak istiyorum.

Ömer Naci Soykan (doğ. Rize 1945), Mimar Sinan Üniversitesi'nde felsefe profesörü, ulusal ve uluslararası çeşitli felsefe dernekleri üyesidir. Türkçe, Almanca, İngilizce sözlü yazılı yayın etkinliklerini yurt içinde ve dışında sürdürmektedir. Onun üstünde kitap, yüz elli dolayında makale yayımlamıştır. Başlıca çalışma alanları, bilgikuramı, varlıkbilim, tarih, toplum, dil felsefesi, etik ve estetiktir.

Türkiye'de Felsefe Manzaraları'nın ilk kitabındaki yazılar, şu başlıkları taşıyor: Neden "Felsefe Manzaraları" / Resim Felsefesine Kuramsal Bir Giriş / Filozof Tanrı Misafiridir / Ontoloji ve Türk Düşüncesindeki Yeri / Türkiye'de Estetik Düşünce / Türkiye'de Schopenhauer / Türkiye Kültür Gerçekliği Üstüne Çözümlemeler / Postmodern Tartışmanın Neresindeyiz / Evimiz Dünya / Eleştiri ve Biz / Acı Yaşantısının Dilsel-Fenomenolojik Çözümlemesine Önsöz.

İkinci kitabın yazı başlıkları: Bilgi Tarzlarını Bölümleme Denemesi / Ernst Mach'ta Bilginin Biyolojik-Antropolojik Temeli / Wittgenstein'in "Felsefe ve Metafizik" Karşısındaki Tutumu / Beden Fenomenolojisi İçin Düşünceler / Kimlik; Ama Nereye Kadar / Ütopyalarda Sanat-Toplum İlişkisi / Sanat-Kitle İletişimi ve Ahlâksal-Toplumsal Boyut / İmge ve Gerçek / Seyirlik Dünya / Usun, Bilimin ve Aydınlanmanın Yeniden Sorgulanması Üstüne / Hangi Akla Veda / Din Karşısında Yaşamdan Yana Çıkmak / Eğitimci Ezbercilik ve Yaratıcılık Üstüne / Görüşme ve Soruşturmalar / Neden Tartışırız / "Felsefe Nedir, Nasıl Olmalıdır" Sorusu Üstüne Yapılan Tartışmalara Yönelik Birkaç Saptama / Mektup, Eleştiri ve Tartışmalar / Yazarlara İlişkin Bilgiler.

Türkiye Felsefe Manzaraları için şöyle deniliyor:

"Söz insanın neresine dokunur? Gözün önünde duran işaret olarak söz neye işaret eder? İşaretten işaret edilene hangi yollardan gidilir? Söz 'bakılan' bir şey olarak nedir? Söz nasıl 'resim' olur? Siz hiç duvarlarında tablo yerine sözler asılı bir galeriye gittiniz mi; hani sözleri okuduğunuzda resme bakar gibi olduğunuz? Bu kitap, kendi ölçülerinde böyle bir galeri olmak savında..."

Yarın **Felsefe Konuşmaları**'na değineceğim.

FELSEFE ÜSTÜNE (2)
Ruşen HAKKI

Dün, Ömer Naci Soykan'ın *İnsancıl* Yayınları arasında çıkan "**Türkiye'den Felsefe Manzaraları**" adlı iki kitabına değinmiştim. Bugün de aynı yazarın gene *İnsancıl* yayını olan "**Arayışlar-Felsefe Konuşmaları**" adlı iki kitabını tanıtmaya çalışacağım. Önce kitaptan bir arka kapak yazısı sunmak istiyorum.

"Kitabın adını 'Felsefe Konuşmaları' koymak bile belki fazla. Çünkü felsefe, zaten konuşmak, belli bir tarzda konuşmayı sürdürmek demektir; kimi zaman raydan çıkılsa da. Dil kazası deriz; olur bazen böyle şeyler. Sonuçta katarımız yolunu sürdürmekte, çok şükür. 'Raylar' dediğim, gerçekliktir, dünyadır. Her dil dünyada oturur, Heidegger tersini söylemiş ise de. Dünya dilden büyüktür. Dil onun içinde yol almaktadır, git git bitmiyor yollar. Dil biter yol bitmez. Dilin tıkandığı yerde yolu açan ama yine dildir. Bu dil bizim için Türkçe'dir. Biz Türkçe'nin dünyada döşediği yollarda yürüyoruz. Böyle bir yolculuğa hazırsa okur, buyursun, katılsın aramıza."

Bu yolculuğa katıldığımızda, ilk kitapta karşımıza çıkan, ana başlıklarla, şunlar oluyor: Dil ve Dil-Dünya İlişkisi / Türkçe / Bilgi ve Bilim / Sanat / İletişim ve Ahlâk-Sanat Bağıntısı / Tarih ve Kültür / Eğitim / Felsefe / Konuşmalara İlişkin Bilgiler.

Bir ilk [illegible] olan ikinci kitapta ise, ana başlıklarıyla şu k[illegible]r işleniyor: Dünya Sorunlarına Felsefeden Kısa Bir Bakış / İnsanın Dünyadaki Yerinin Yeniden Sorgulanması Üstüne / İnsanın Hakları Olması Ne Demektir / Aydınlanmanın İnsan Kavramı ve Türkiye Gerçeği / Felsefede Gelenek Oluşturmak / Türk Diliyle Felsefe Yapmanın Olanakları / Hayatımızı Felsefece Nesneleştirmek / Kimlik ve Kişilik / Kendine Egemen Olmak ve Özgürlük / Ben Bilinci ve Değer Verme / Saatsiz Yaşanır mı / Sanat Öldü, Yaşasın Sanat / Mimarlık / Felsefe İlişkisinin Biçim-Kavram Ekseninde Temellendirilmesi / Mimarlıkta Etik-Estetik Bağıntısı / "Beğeni Yargısı Özneldir" / Konuşmalar'a İlişkiler Bilgiler / Notlar.

Türkiye ve dünya edebiyatının yanısıra kültür, estetik ve felsefe kitapları da yayımlayan *İnsancıl* Yayınlarının adresi: Küçükparmakkapı, İpek Sokak Zafer Han, No. 10 Beyoğlu İstanbul.

Tel-Fax: 0212 249 80 19.

18-19.08.2003, Özgür Kocaeli

Felsefe Manzaraları İçindeki Arayışlar
İsmet ALICI

İnsancıl Yayınları'ndan Ömer Naci Soykan'ın felsefe kitapları çıktı. Bunlardan iki cilt 'Arayışlar' adlı Felsefe konuşmaları iken, diğer üç cilt ise Türkiye'den Felsefe Manzaraları bunun yanında bir cilt ise özlü sözler olarak çıktı. Sizinle bu kitaplar hakkında sohbet etmek istiyorum.

Kuşkuyla yaşamak, dural bilinçle yaşayan insanın korktuğu olgulardan biridir. Kuşku dural bilinci rahatsız eder. Dural bilinçle yaşayan insan bu kuşkudan kaçmaya çalışır. O, huzur ister sürekli. Huzur, hareketli canlı bir dünyada aranmamalı aslında. Eğer kişi cennete, cehenneme inanıyorsa, huzur toprak altında, öte dünyadadır. Bu dünyada huzuru bulamazsınız. Bunun nedeni yaşamın sürekli değişmesi ve çelişkilerden oluşmasından gelir. Bu topraklar üzerinde Osmanlı'dan dolayı felsefe, sanat, bilim, estetik, pek kök salmadı. Osmanlı dural bir bilinç oluşturdu. Bu yüzden düşünce korkağı yığınla insanla iç içe yaşarız. Düşünce korkağı bir soruna karşı eylemlikli olmaz. Kendine ve dünyaya karşı köktenci bir tavır alamaz. Bundan dolayı değişimin karşısında inat eder, gericileşir. Kendini var olan nesnellikle var edeceğine, o dural bilinciyle varolmaya çalışır. Böyle kişiler sistemin güvencesidir. Öncelikle bilmeliyiz ki, Ömer Naci Soykan'ın *İnsancıl Yayınları* arasında çıkan kitapları bu anlamda önemli. O dural bilince ve düşünce korkaklarına karşı savaşım halindedir.

Dogmalarla yaşayan kişi, felsefe dünyasını ne kadar merak ediyor gibi görünse de, aslında felsefe dünyası onun bilincinde bitmiştir. O her soruya kendince, doğru cevabı bulmuştur. Bu kişi Lenin'in

'Marksizm eylemler klavuzudur' sözünden hiçbir şey anlamaz. Bugün çoğu Marksist 1850'lerde kalmıştır hâlâ, Marks ve Engels'in gerisinde. Oysa felsefe dünyası sürekli gelişir... köprülerin altından sular geçer. Bugün Marks, Engels, Lenin, Mao'yu yadsımadan yeniden felsefe dünyasını sorgulama, anlama, kavrama sorunu önümüzde duruyordur. Çünkü felsefe durağan değil... yaşamın sorunları üzerinden sürekli var eder kendini. Ömer Naci Soykan'ın kitaplarında bir bakarsınız nasıl bir çevre felsefesi ya da nasıl bir eğitim felsefesi sorununu tartışır bizimle. Estetik'e, sanat felsefesine geniş bir şekilde bakmamızı sağlar. Bilmek lazım ki, felsefeyi yeniden yaşama katma sorunu önümüzde yakıcı bir şekilde duruyor. Ömer Naci insanı, insanlığın sorunlarını, felsefenin sorunlarını tartışıyor bizimle.

Bu kitaları okudukta, Ömer Naci Soykan'ın bir çabasını algılarız. Ömer Naci felsefenin kendisine verdiği özelliğin farkındadır. O üç boyutlu bir dünyada yaşar. Tek boyutlu 'an'ı yaşayan insanın bilincini kırmaya çalışır. Onun bu savaşımının ardında insanlık sevgisi vardır. Bu anlamda felsefeyi erdemli olmanın ön koşulu olarak görür. Böylece, geçmişi, 'an'ı ve geleceği birlikte yaşayan, üç boyutlu insanı oluşturmaya çalışır. Bütünlüklü bir bilinç vermeye çalışır alımlayıcısına. Bütün yazılarında bu duyarlılık yüzümüze çarpar.

Yetersizliğimizi aşma, sürekli yetersizliklerimizle savaşma, insan olabilmenin koşuludur. Ömer Naci Soykan'ın *İnsancıl*'dan çıkan kitapları, beni yetersizlikler içinde boğdu. Yüzlerce sorun önümüzde duruyor şimdi. Ama insan... insan şimdiye kadar milyonlarca sorunu aştı. Bunu aşacağız, hep birlikte.

Ömer Naci bir sohbet havasıyla yazılarını yazar. O sözünü sakınmaz. Yeri gelmişken 'ha' bunu da söyleyeyim der. Bu bize kopukluk gibi gelmesin... ince ince oyasını yapar yazısının. Bir ırmağın çoğala çoğala biriktiğini, kükrediğini duyarız. O ırmak yüksek bir dağı aşacaktır sanki. Sağı solu kurcalayarak... didik didik ederek... yüzlerce soru, cevap bırakarak ilerler o. Yazı bittiğinde, ırmak dağı aştı mı deriz? Öyle soru ve cevapla dolmuşuz ki, kuşku içimizi kemirir... kabarır büyür. Dağ aşıldı mı acaba? Evet aşıldı, dağı aşan biziz aslında. Yüzlerce soru ve cevapla. Artık bazı olgulara daha net bakabiliyoruz... bazı sorulara cevap bulamıyoruz, bunun kuşkularını yaşıyoruz. Ömer Naci, insana yazmıştır yazısını... insan cevabı almıştır. O ırmağın üzerindeki en güzel damladır. Yeni bir insan girmiştir felsefe dünyasının sorunlarının içine. Belki o başka sorunları aşacaktır felsefe dünyasının. Hem felsefe yapmak, insan araştırması yapmak değil midir? Kendimizi anlamak, anlamlandırmak, kavramak değil midir? Felsefenin gökten yere inme hikayesi bu değil midir? Ömer Naci bu anlamda hedefine varıyorlar yazılarında.

Ömer Naci üzerine bol bol sohbet etmek isterdim. Ama böyle bir görevi, neden ben üstleneyim ki, kitaplarını okuyarak sohbet edebilirsiniz Ömer Naci'yle.

Halk İçin Devrimci Demokrasi,
16-31 Ağustos 2003

Koca Çınar

C.Gündoğdu ve B.Taş'a

Bir çınar ağacı
Asırlık
Ağaçların arasından
En bilgini
Fırtınalar gördü
Eğmedi boyun
Kavrulmadı
Kızgın güneşte

Savurdu kendinden
Kendine benzer
Tohumlarını
Yayılmak
Saçılmak
Yaşatmak için...

Gölge etti kimi zaman
Kimi zaman da kucak açtı
Kuşa karıncaya... sevdalılara...
Bir de yorgunluktan bitkin düşmüş
Sırtını dayadığı dervişe...

Nefes aldı
Nefes verdi
Büyütecek etrafındaki
Asırlık çınarları...

Medet TURAN

HİÇBİRİ

Rahime HENDEN

Gömüp de gözlerimi
gönlümün yarasına,
göç katarlarını çoktan uğurladım.
Sonra... Bir yalnızlık şarkısı mırıldandım,
uzaklarda ağlarken yavru kedim.
Ben O siyam kedisini yalnızlığıma
süsledim.
Gözlerini sürmeledim.
Tüylerinde dansa durdu
parmaklarım.

Bil ki "ben sana mecbur" değilim.
Ben O siyam kedisini yalnızlığıma
süsledim.
Mavi atlasa yol sürdüm.
Tuttum çetelesini aşklarımın.
Hiç biri paylaşım değildi...
Yüreğimi akıttım da / sevgi ırmaklarına,
bentler örüldü yollarıma.
Ben şimdi ne diyeyim / eski aşklarıma?
Hiçbiri paylaşım değildi.
HİÇBİRİ

Bir yanılsamaydı göz kamaştıran.
Kaldırınca başımı yukarıya
masmavi bir buluttu...
Yüreğim sizleri çoktan unuttu.
Kaldınız, simsiyah kuytularda.
Adımlarınız sisli bir kuyuya çeker...
Siz gidin...
Ben sevdayım, umuda yazgılı.
Bir adım yalnızlıksa;
özgürlüktür diğeri...
Siz gidin...
Ben sevdayım, umuda yazgılı.

Öykü

IŞIKLA YIKANAN İKİ KİŞİ

Nafia ALTINOK İREN

Hamileyim. O bunu bilmiyor.

Varlığını benden başka kimsenin bilmediği bir bebeği bedenimde taşıyarak iki kişilik bir yalnızlığı sürdürüyorum. Şehrimin dinmeyen uğultusu içinde, derin suların sessizliği ile sarılmış, sürekli yürüyorum. Gözlerim bir başka boyutu gözlüyormuş gibi bakıyor adımlarıma. Kaç gecenin içinden geçtim bilmiyorum. Sokaklarda, parklarda, alanlarda iz sürercesine yürümek; bedenimin suskunluğundaki gizi yakalamak istiyorum.

Birkaç gün içinde kendimi bir "anne" olarak algılamama neden olan kan pıhtısının gizemi, tüm hücrelerimi ele geçirivermişti. Erkeğim, kendisine oğul doğurmamakta direnen beni, ıssız bir gece saatinde, yol kenarında terk ederek, adımlarını oğul doğuracak yeni kadınlara çevirmişti. Her geçen an yeryüzü benim için daha da soğurken, o yeni sıcaklıklara sığınma telaşındaydı.

Dışımdaki dünya beni görmeden, ben ona dokunmadan, bir sinema perdesinde yürüyorum. Günlerdir hüznüme eşlik eden yağmur beni ıslatmıyor, akasya tomurcukları, erguvanlar içimde kıpırtı yaratmıyor.

Eskitilmiş bir günün gecesinde adımlarım beni yıllar öncesinin bir evine getirdi. Penceresine baktım, ışığı var. Kapı önünde sigara yaktım, karnımı elleyip, yarıda söndürdüm. Bir sigara daha yaktım, o da yarım...

Zilini iki kısa, bir uzun çaldım, anında kapı otomatiğine basıldı. Ben asansörü beklerken, merdivenlerden aşağı koşturan ayak seslerini duydum, yanımdaydı. İnanamayan şaşkın gözlerle baktı, yıllar öncesinden bu yana koşuyormuş gibi soluk, soluğa, *"Sensin, tanrım, sensin"* diye fısıldadı, elleri saçlarıma gitti, hemen çekti. Bir buğunun arkasından *"Geliyor musun yukarıya?"* diye sorunca gülümseyerek başını salladım...

Evi her zamanki sıcak dağınıklığı ile karşıladı beni. Pencere kenarında menekşeler, raf sayısı artmış kütüphanesi, iskemle arkalarına atılıvermiş giysiler, tepeleme dolu kül tablası, düğüm yapılmış da savrulmuş gibi kirli çoraplar, çalışmayan bir saat, daktilonun yerinde bilgisayar, koltuğunun yanında boş bira şişeleri, yerde ters dönmüş bir kitap... Kitabı baktığımı görünce, *"Az önce... zil çalınca..."* diyerek aldı, masanın üzerine bıraktı.

"Kimin bu çalan eser?"

"Schönberg, Nur'lanan Gece"

İki kişi çıplak, soğuk koruya doğru gidiyorlar
Ay yürümelerine eşlik ediyor
Ona bakıyorlar
Ay ulu meşelerin üzerinden koşuyor
Gökyüzündeki ışığı kararacak
Tek bir bulut bile yok ve
Göğün ışığı tepelere uzanıyor...

Çay getiriyor, çiçek desenli kalın çay fincanına bakıyorum, boğazımda bir düğüm...

-Dayan arkana, rahatla, hiçbir şey sormuyorum, buradasın ya. Yorgunsun, uzanmak ya da uyumak ister misin?

-Evet çok yorgunum, biraz uzansam...

Kılıfsız bir yastık getirdi, iyice kabarttı, iki kişilik koltuğun kenarına koydu, hemen uzandım. Üzerime de ince bir battaniye örttü, sırtımın iyice örtülmesi için kenarlarını sıkıştırdı, müziğin sesini ve ışığı kıstı. Tüm eşyalar, duvarlar yumuşak ve sıcak bir dokuyla kaplanmış gibiydi... Başımı omzuna dayayarak, kedi gibi uyumayı nasıl da istiyordum, söyleyemezdim.

Uzun bir geceydi, o gece... Karşımdaki koltukta oturduğunu gördüm puslu görüntüler arasında. Müzik sabaha dek çaldı. Arada kendi sesime uyanır gibi oluyordum, gözümü her aralamaya çalıştığımda, loş ışıkta bana doğru iki parıltı vardı. İki kişilik gecemde ürperten karaltılar ve sesler yoktu, sırtım da hiç üşümedi...

Bir kadın sesi duyuluyor
Bir çocuk taşıyorum, senden değil
Hem senin yanındayım hem de
Bir günah işledim
Hiç bir mutluluğa inanmıyordum
Ve büyük bir güçle yaşam için
Bir anlam istiyordum
Büyük bir cesaretle
Bir yabancıya ürpererek kendimi verdim

Üstelik bundan mutluluk duydum
Ve işte şimdi yaşam öcünü alıyor...

Sabah uyandığımda, başucumda oturmuş, saçlarımı okşuyordu. Gözleri kepkırmızıydı. Demlenmiş çayın kokusu sarmıştı odayı. İşe geç kaldığını söyledi, hemen çıkmalıymış.

Ardından çekinerek,

-Bu gece var mısın, yani, şey için, yiyecek bir şeyler alırım... diye sordu.

Ben de bilmiyordum ama,

-Varım, istersen, dedim.

Yüzü ışıldadı. Evin anahtarını verdi, yedeği yokmuş, bir darbe daha... Yedeğinin yıllar önce denize savrulmuş olduğunu da söyleyemezdim.

"Her şeyin yerini biliyorsun, bu evde bir şey değişmedi" dedi, gözlerimiz geçmişte kalan bir anda buluştu; yıpranmış çantasını aldı, evden ayrıldı.

Ardından pencereye koştum, apartman kapısından çıkışını bekledim, parke taştan asfalta dönüştürülmüş yolda yürüyüşünü izledim. Bir fincan çay daha aldım ve onun koltuğuna oturdum. Oradan baktım odaya, kitaplara, duvardaki yelelerini savurarak dörtnala koşan eyersiz kısrak fotoğraflarına ve sedef kakmalı kılıca, gece uyuduğum uzun koltuğa, yerdeki çantama... Olmadı... Oturulan koltukta değildi sır...

Odasına girmeden, çekinerek de olsa, evinde dolandım. Duvarlara, kapılara yapıştırılmış fotoğraflara, posterlere, takvim ve dergilerden kesilmiş sayfalara baktım. Vietnam savaşında bombalardan kaçan çocukların, kendisine doğrultulmuş silahın namlusuna çiçek uzatan kadının, altıncı filo karşıtı gösterilerin, '78'deki 1 Mayıs'ın, karlar altındaki mitleşmiş Zap köprüsünün ve Mayıs ayında iğde ağaçları arasında Dikili kasabasının görüntüleri... benim çok sevdiğim siyah beyaz bir fotoğraf... kırlar arasında, toprak bir yolda, küçücük bisikletiyle giderken, serpiştiren kar taneciklerini ağzıyla yakalamaya çalışan neşe içinde bir çocuk. Fotoğrafın altında da bir tümce, *"Bir daha o an ki kadar mutlu olabilecek misiniz?"*

Dün gece, tutunacak bir şeyler ararken, yıllar öncesinden kalmış ayak izlerinin ardı sıra geldiğim ev, yaşamındaki insanları tüketmeyen bir erkeğin mekanıydı. Bu evde sevgiler yıllar önce sindikleri yerlerde bekleşiyordu. Günlerdir bocaladığım boşlukta, tutunacağım bir şeyler beliriyor... Benden sonra, beni silecek bir şey yaşanmamıştı... Yaşamını kıskandım.

Bunca yılın ardından evin kıyısında köşesinde gördüklerim, onun yaşamının derinliklerine çekmeğe başladı beni, vurgun yiyebilirdim. Salona döndüm; kütüphanesinde çok sevdiğim iki fotoğrafı duruyordu; Cennet Cehennem Mağarası'nın önünde, demir korkuluklara sıkıca tutunmuş, yüksek numaralı gözlüklerinin ardından, gülümsüyor. Saçları daha beyazlanmamış... Bir de arkadaşının akıtmalı atı Black Hawk'ın sırtında iç ısıtan gülüşüyle... Gülümseyen fotoğraflar da hüzün veriyor bana. Bilgisayarın yanında dosyalar vardı; en üsttekini okudum, *"Tanzimat Sürecinde Taşradaki Adli ve İdari Boşlukların İstismarı: Milli Halil Bey Olayı"*

Toprak saksılardaki menekşelerin, pencere dışındaki sakız sardunyalarının kuruyan yapraklarını temizledim, su verdim. Çiçekler filizlenmişti. Bahar gelmiş, bahar... Şimdi görüyorum; gökyüzü okşayan mavi, ağaçlar tomurcuklanmış, sokaklarda cıvıltı var, bebek arabalı anneler yollarda, içimde kıpırtılar, şarkı söylemek istiyorum, üstelik bağıra bağıra, coşkulu şarkılar... Günlerdir ağlayan gökyüzü sıkıntısını atmış, yeryüzünü yıkamış, her şey aydınlanmış... Mutluluk da insanı yorar mı? Uzanmak, dinlenmek istiyorum.

Ben bu evde 'kimim?' bilmiyorum. Dahası, yeni bir kimliğim mi olacak, bunu da bilmiyorum. Kapıları ana kucağı gibi açılan vefalı evde kaç gün daha sığınacağım? Çok önemi de yok bundan böyle, bugün renklerini görebiliyorum yaşamın kokusunu, sıcaklığını, yumuşaklığını duyuyorum. *"Siyah renk yok olmuş yeryüzünden"* diyorum, camdaki yansımama gülerek. Bebeğim ve ben hazırız yaşamaya... Bize bu gücü veren yeryüzü tanrımızın evinde, ona şükran duyarak salona dönüyorum.

Salondaki koltuğa uzandım. Solgun fotoğraflar yığılmaya başladı eşyaların üzerine. Gözlerimin önündeki çocukluğumun benden bu kadar uzak olması, tenlerinin kokusunu bile duyduğum insanlara dokunamamak içimi burkuyor. Duvarlardaki deprem çatlaklarına bakarak, kaç yılın içinde yolculuk yaptım, kaç kişiye dokunacak dek yakınlaştım, bilemiyorum. Yangınımdan kurtulamıyordum, içim titreyerek, kollarımı umutsuzca anneme uzatırken, kapının zili tüm fotoğrafları geri savuruverdi, sisin içine.

'Ve işte şimdi sana, evet sana
Rastladım...
Kadın sarsak adımlarla yürüyor
Bakışlarını göğe yöneltiyor
Ay yürümelerine eşlik ediyor
Kadının gölgelerle yüklü bakışı
Işıkla yıkanmış...

Kapının arkasında durdum, açamadan. Beni dün gece yaşamına sorgusuz alıveren kişiye kapıyı şimdi ben açacaktım... açtım...

Elleri poşetlerle dolu, gülümseyerek girdi içeriye. Poşetleri almak istedim, tam uzatıyordu, birden geri çekti;

- Sakın, ağır kaldırma sen..

Bir şey söyleyemedim, adım atamadım, kolalanmış bir beden gibi kaldım orada.

Poşetlerden çıkanlar, sözcüklerinden de ilginçti; çeşitli markalarda sekiz, on kutu süt, meyveler, meyveli yoğurtlar, eczaneden vitamin ve kan yapıcı ilaçlar, bu ayın edebiyat dergileri...

-Sen buna otur canım, diyerek mutfak taburesini uzattı. Söylediği hiçbir şeye karşı çıkamıyordum.

Poşetleri boşalttı, yerlerine kaldırdı, kocaman bir tabak salata hazırladı, tavuk parçalarını elektrik ızgarasında kızarttı, ekmeği dilimledi, bunları yaparken de bir yandan bu gününü, işyerindeki matrak olayları neşeyle anlattı. Arada göz ucuyla bana bakıyordu.

Sofraya oturduk, bana meyve suyu uzatıp, kendine de bira alınca, dayanamadım,

-Neler oluyor herhalde bana bir şeyler açıklayacaksın, dedim.

-Senin sağlığına özen göstermemiz gerekiyor.

Başımı öne eğdim, yüzüne bakacak gücü topladım.

-Sen nasıl anladın, diye sordum...

Dün gecemizi anlattı... Karnımdaki bebeğimi, sabaha dek, kucağındaki bebeğini seven bir anne gibi okşamışım. Gök gürültülerinde, endişeyle karnıma sarılıyormuşum. Gözlerimden süzülen pırıltıları, parmak uçlarıya silmiş usulca, incitmeden. Gözlerine baktım, bu kadarına hakkım olmadığını düşündüm. Onun sevgisi yalnız bana değildi, doğmamış çocuğuma, yaşama, insanlara açıktı yüreği. Acılarını damıtarak sevgiye dönüştürüyordu.

Meyveleri dilimleyerek küçük bir tabakta uzattı ve;

-Uykularımda, uykusuzluklarımda o kadar çok düşlerimdeydin ki, gerçek gibiydin. Şimdi alnındaki ter damlacıklarını görebiliyorum, yine de bir düş gibisin.

Yıllar ötesindeki bir gecemizi anımsadım. Elektriklerin kesildiği, lodosun azdığı bir geceydi, çocukluğunu anımsamıştı. Çocukluğunun geçtiği kasabayı, iş yaparken şarkılar söyleyen annesini, yüzünü zor anımsadığı babasını, mutluluğun onları hiç terk etmeyecek bir şeymiş gibi algılandığı günlerini anlatmıştı titrek mum ışığında. Babasının uzak topraklarda, Baltık kıyısında bir kasabada yalnız ve yoksunluk içinde yaşama veda ettiğini, onun kucağının tadını hiç anımsamadığını, küçük kardeşininse onu görmediğini, amcalarının onları okutabilmek için gündüzleri öğretmenlik, geceleri fabrikada bekçilik yaptıklarını, dedesinin '70'li yıllarda, Mamak kapısına madalyalarını savurarak, *"Alın madalyalarınızı, verin çocuklarımızı"* diye haykırdığını; gözleri duvardaki sedef kakmalı kılıca düğümlü, derin soluklarla bölünen fısıltılı bir sesle anlatmıştı. *"Aslında..."* demişti, *"Dedemle aynı savaşı veriyoruz, onlar ulusça özgürlüklerine kavuştular, bizlerin payına düşense, soğuk ranzalar, taş odalar, görüş günleri oldu."*

Birden sustu, bir uykudan uyanırcasına gözlerini kırpıştırdı, keskin bakışları gözlerimi delip geçerken, esir eden bir sesle,

-Bebeğini doğurmayı çok istediğini biliyorum, o senin, hiçbir güç onu senden koparamaz, izin vermeyeceğiz... o babasız da doğmayacak... yani... onu... ikimiz için doğuracaksın... büyüleyici bir şey bu... senin çocuğun... inanamıyorum, bizim çocuğumuz olacak... Seni yaşamda ikinci kez yitiremem. Sen benim ne yüreğimi, ne de beynimi terk ettin. Onu, seni, ben ikinizi de çok ama çok...

Bir yanılsama değildi bu, sesi, mutluluğun sesiydi. Sevgisini koşulsuz sunuyordu yanı başımda, bir soluk kadar yakın ve gerçek. Işıltılı bir gülüş, sıcacık bir ses, benim için endişelenen bir yürek, sorgusuz ve sevinçle kabulleniş, anneliğimi doyasıya yaşayabilmem için bana sunulan pişmanlıklardan uzak bir yaşam. Mutluluğa dokunabiliyorum. Yaşamımdaki her şey, ışıldayarak gerçek boyutlarına ve sıcaklığına kavuşuyor.

O beni, iç ürperten bir sevgiyle seviyordu. O beni, benim hiçbir zaman ulaşamayacağım bir enginlikte seviyordu. Çocukluğundan bu yana yüreğinde büyüttüğü tüm sevgiler, çılgıncasına fışkırıyordu yaşama. Bir erkekle kurabildiğim en derin, en yumuşak yakınlığımla, onun saçlarını okşadım, kokladım ve alnından öptüm...

Sözcüklerim beni yansıtamayacak, korkuyorum konuşmaya...

-Ben bir kör müydüm, sence? diye sordum.

-Hayır, ne şanssızlık ki, sen her şeyi fazlasıyla görüyordun, dedi.

KAYIP

Kaybedenler
Kaybettikleri için
Bir varmış
Bir yokmuş diyorlar
Hayır
Bir varmış
Sonra yok olmamış
Bitmeyen kavgaya ışık
Geleceğe yol olmuş.

Dilek YILMAZ

YILDIZ GÜNCESİ

Cengiz GÜNDOĞDU

4 Ağustos Pazartesi

Anladım. Kimilerinin " o kafa" dediği *İnsancıl kafası*, bir türlü sistemle uyuşmuyor. Sistemle uyuşanlar, bu yüzden "O kafa" diye bizi küçümsüyor.

Şimdi bakın, n'oldu. Hırsız girdi ya *İnsancıl*'a, Berrin Taş'ın kalemleri çalınmış. Bir gazete muhabiri bunu duymuş. Bir hırsız, şairin kalemini çalıyor. Son derece "ilginç" bir haber. Koşa koşa *İnsancıl*'a geliyor muhabir. Ama ilk elde muhabir "o kafa" Şadiye Güle'ye tosluyor. Şadiye Güle, *"Biz kültür sanat dergisiyiz. Hırsızdan değil, İnsancıl'dan söz edin"* diyor. Berrin Taş'ın odasını göstermiyor.

Muhabir, işi bırakmıyor. Berrin Taş'ı arıyor telefonla. Öneri şu. Berrin Taş'ın fotoğrafı çekilecek. Hırsızın şair kalemi çalması haber yapılacak. Ama Berrin Taş'ın kafası da "o kafa" olduğu için muhabirin önerisi geri çevriliyor.

Oysa *İnsancıl*'ın kafası, küçümsenen "o kafa" değil de, içinde taşıdığı beyni, insani kültüre karşı çalışan, bencil, fırsatçı, sistemle uyuşan kafa olsaydı, olay şöyle gelişirdi.

Şadiye Güle, güler yüzlü bir teşekkürle muhabiri oturtur, muhabirin isteğine göre oturtur, bu arada Berrin Taş'a haberi de uçurturdu. Tabii Berrin Taş yıldırım hızıyla gelirdi *İnsancıl*'a.

İlkin fotoğraf çekilirdi. Berrin Taş, koltuğa bağdaş kurarak oturur, kucağına Pamuk'la iki yavrusunu alır, omuz askısının birini kaydırır, kırıtarak poz verirdi.

Muhabirle Berrin Taş, düş güçlerini çalıştırır, okkalı bir haber oluştururlardı.

Şöyle başlıklar da atılabilirdi. *"Mahzun şair, kalemlerini özlüyor"* ya da *"Hırsız hayranı olduğu şairin kalemlerini çaldı"* ya da *"Kalemi çalınan şair, kedileriyle avunuyor"* ya da *"Şaire büyük darbe. Vicdansız hırsız, şairin kalemlerini çaldı."*

Böylece Berrin Taş, starlaşma yolunda ilk adımını atardı.

Ama Berrin Taş'ın kafası "o kafa" olduğu için ayağına kadar gelen bu fırsatı tepti. Sorun Şadiye Güle'de başlıyor. Kafası "o kafa" olduğu için ilk elde Berrin Taş'ın starlaşmasını engelliyor.

N'apmalı "o kafa"larımızı.

Feridun Andaç sana soruyorum. N'apalım "o kafa"larımızı. Görüyorsun işte bir türlü sistemin kanallarına girmiyor.

Kessek mi "o kafa"ları Feridun Andaç, ne dersin.

5 Ağustos Salı

Dün akşam Atölye'de Berrin Taş, Eliot'dan yola çıkarak şiir üstüne konuşurken, aklıma noterler geldi.

Biliyorsunuz Türkiye Noterler Birliği, Berrin Taş'la, B. Sadık Albayrak için suç duyurusunda bulundu. Kimi noterler bununla yetinmemiş. Ankara 10. Asliye Hukuk Mahkemesi'nde 7 milyarlık manevi tazminat davası açmışlar.

Dava bitene kadar, dava üstüne konuşmak yasak.

6 Ağustos Çarşamba

Dün akşam *İnsancıl Atölyesi*'nde *40 Kuşağı*'nı anlattım. Şöyle başladım seminere.

Onlar çok acı çektiler. Hapishanelere atıldılar. İşkence gördüler. Sürüldüler. Aç bırakıldılar. Ama hiçbir gün insandan umudu kesmediler.

Onlar çok acı çektiler, ama acılarını paraya dönüştürmediler.

Şu hiçbir zaman unutulmamalı. Onlar bizim için acı çektiler. Bizim daha esenlikli yaşamamız için acı çektiler.

Şimdi acı çekme sırası bizde. Tabii bizler de gelecek kuşalar daha esenlikli yaşasın diye acı çekiyoruz.

Bu düşünce insanı acılara, sistemin vuruşlarına karşı dirençli kılar.

Özetle böyle dedim dün akşam.

40 Kuşağı'nın üstünde tek tek duramazdım zaman nedeniyle. Genel bir bakıştı benim söylediklerim.

Umarım, ilerde arkadaşlar tek tek ele alırlar *40 Kuşağı*'nı.

Akşamüstü yazıyorum *İnsancıl*'da. Islanmış kitaplar kurusun diye götürüldü *Atölye*'ye. Kağıt hamuruna dönüşmüş kitaplara baktıkça içim eziliyor. Maddi açıdan değil bu. Kitaba gelen zarar içimi eziyor.

Kıtabın yakılması, kitabın kesilmesi bir yazarın içini ezer her zaman.

Kimileri anlamıyor bunu.

7 Ağustos Perşembe

Önceki hafta devingendi *İnsancıl*. Hırsızlık... kırılmış kapılar... su baskını... polisler, eksperler...

Gelip gidenlerden biri, felsefe kitaplarını gördükte; *"Felsefeyle uğraşanlar kafayı yermiş, doğru mu"* dedi. *"Doğru"* dedim, *"yalnız kendisinin kafasını değil, başkasının da kafasını yer, felsefeyle uğraşanlar."*

Ömer Naci Soykan'ın *Filozof Tanrı Misafiridir* adlı yazısını okurken, bu "kafayı yeme"yi anımsadım. (Ömer Naci Soykan, *Türkiye'den Felsefe Manzaraları I, İnsancıl Yayınları*, İstanbul, 2003.)

Ömer Naci, Tanrı misafiriyle filozof arasında, güzel, canlı bir ilişki kurmuş. Tanrı misafirini biliyorsunuz o, beklenmedik anda gelir. Ömer Naci'nin belirttiği gibi Tanrı misafiri, bize özgü bir deyiş.

Ömer Naci, filozofa neden Tanrı misafiri dediğini şöyle açıklıyor, *"... biz 'filozof'un Türkçesini arıyorduk, karşımıza 'Tanrı misafiri' çıktı. Eğer biz Türkçe'de düşüneceksek, Türkçe'yle felsefe yapacaksak, bu dilin kendine özgü renklerini felsefe anlayışımıza katmamız gerekir, daha doğrusu o renkler doğrudan doğruya, kendiliğinden felsefe yapmalarımıza girmelidir."*

Önemli bir saptama bu. Evet, bu böyle olmalıdır. Ama felsefecilerimiz, edebiyatçılarımız "dilin kendine özgü renklerini" anlayışlarına katmadılar.

Felsefecimizde, edebiyatçımızda, kültürüne karşı bir güvensizlik var. Bir başka kültürün deyişleri, kahramanları bize daha uygar, daha üstün görünüyor.

Bu sorunu, usturayla deşti diye Ömer Naci'ye tepki gelmiştir, gelecektir. Ama Türkiye'de "felsefi yorgunluğun" önemli nedenlerinden biridir, kendi dilimizle felsefe yapmamak.

Tanrı misafiriyle, kendi dilinde felsefe yapmak doğrudan ilişkili. Sorunun önemi de bu.

Şimdi Tanrı misafiriyle filozofu nasıl ilişkilendiriyor Ömer Naci, bunu görelim. *"'Tanrı misafiri' deyiminin sözlük anlamı yanında, bu ad verilen kişiye bakıldığında, onun çat kapı bir orada bir burada görülen, görüldüğü yerde pek fazla kalmayan biri olduğu söylenebilir. Bu doğrultuda düşünmeyi biraz daha sürdürürsek, onun kendi belli bir yurdu, daimi konağı olmayan evi omuzunda "(haneberduş") ömrü yolda geçen, yol bilir-iz bilir-yordam bilir biri olduğunu gördüğümüzde, Saspers'in 'Felsefe yolda olmaktır' sözünü hemen anımsarız. Felsefe yolda olmaksa, filozof da yolda olandır; yani Tanrı misafiri."*

Neymiş, filozof yolda olandır. Ama biz oturmayı severiz. Bir 'bilgi konağı' bulup, hayat boyu orda oturmak, "dilsiz bilgiyi" yineleyip durmak ne güzeldir. Hayat değişmiştir, insanlar değişmiştir, konak çökmek üzeredir, bizimki oralı olmaz. "Bilgi konakçısı" için bir sorun daha var. Ömer Naci'nin önerdiği yol, beri benzer değil. *"O, sözgelişi, bir gece boyu kadar konaklamak amacıyla arada bir bir fizikçinin, matematikçinin, dilbilimci, toplumbilincinin vb. kapısını çalabilir, ama orada yerleşmemek, misafirliğini bilmek, zamanı gelince yine yola düşmek ve yine başka kapıları çalmak üzere."*

Peki, dur durak bilmeden ne diye dolaşacak bu kişi. Ömer Naci şöyle söyler. *"Evi omuzunda bu aylak kişi, filozof, böyle aylak aylak dolaşarak ne yapar? Gezip gördüğü, uğradığı yerlerden üstüne başına, ayaklarına ne bulaşmışsa onunla ve de bunu 'iyi saatlerde olsunlar'dan aldığını katarak ördüğü bir ağ. Böylece bu tembel kişi, matematikten fiziğe, dilbilimden toplumbilimine ne denli çok yerde bulunmuşsa, o denli çok ve çeşitli ağ iplikleriyle resimler çizer, çizgi ve renk yerine sözcüklerin kullanıldığı resimler Her felsefe, kendi resimlerinin oluşturduğu bir albümdür. Türk felsefesi de Türkçe'de oluşturulmakta olan bir albüm.*

Ömer Naci bir kez daha bastırıyor. *"Türk felsefesi de Türkçe'de oluşturulmakta olan bir albüm.* Bunun neden önemli olduğunu daha sonra ele almayı düşünüyorum. Şimdi başta söylediğim kafayı yemeye geliyorum.

Ömer Naci bu konuda şöyle der, *"Üçüncü kişi, yani sokaktaki adam, bazen safdil, bazen değil ve bilim adamı ama kesinkes safdil olmaksızın sağduyuyu temsil eder, filozof ise hem sağduyuyu hem de cinneti. Belki bilimde değil ama, felsefede mutlaka fıttırmaya izin olmalıdır; meğer ki bu, yeni bakış açıları getire. (...) Filozof yolunda giderken, yani felsefe yaparken arada şeytana uyup yoldan çıkmaktan çekinmez. (...) Felsefe düzyolda yürümek değildir. Bu yoldan çıkmalarla edineceği yeni bakış açılarıyla filozof, kendi yolunu aydınlık kılar."*

Bütün bunlardan sonra şunu söylemek gerekiyor. Ömer Naci Soykan Tanrı misafiridir. Ardına düşelim bakalım, bizi nelere götürecek.

11 Ağustos Pazartesi

Türkiye İnsan Hakları Raporu 2002'yi karıştırıyorum günlerdir. *Türkiye İnsan Hakları Vakfı* hazırlamış raporu.

Rapor, büyük boy 438 sayfa. Bu bile, daha raporu incelemeden şunu gösteriyor. Türkiye, insan hakları dendi mi, sık sık tökezliyor.

İnsanın hakkı olduğunu bir türlü kavrayamadık. Sözgelimi, düşünme, düşündüğünü söyleme hakkı. Bu konuda durum şöyle. Devlet, dernekler, sendikalar, kişiler, birinin düşüncesini söylemesini bekliyor. Düşüncede eleştiri varsa, ya devlet, ya sendikalar, ya dernekler, ya da kişiler, o kişiyi susturmak, yıldırmak, hayatından bezdirmek için mahkemelere başvuruyor.

Mahkemeye başvurmak mümkün değilse gelsin aşağılama, gelsin sövgü.

Herkes alıkıran baş kesen.

Tabii bu işin sınıfsal temeli var. Marksist klasikler niçin yıllarca yasaktı Türkiye'de. Sömürü öğrenilmesin, kavranılmasın diye.

Sınıfsal temelin yanında düşünmeme durumunun getirdiği sağlıksız bir ortam var. Düşünmeyen, düşünmemenin ne kadar can sıkıcı olduğunu bilmez. Bu bir yana düşünce, önünde sonunda dışlaşmak ister.

Rapor incelendikte şu çıkıyor ortaya, yaşama hakkı, kişi güvenliği hakkı açısından tekin bir ülke değil Türkiye. Her an başımıza bir iş gelebilir.

Devlet örgütleri üstüne gelmezse, başka tehlikeler var. Yolda giderken bir taşıt çarpabilir. Bir kapkaççı, ya da tinerci tam yüreğine bıçak saplayabilir. Diyelim, bütün bunlar olmadı. Yolda giderken bir yapının tepesinden taş düşebilir kafana.

Tam burda Abdera halkıyla bir benzetme yapacaktım, zeki biri bunu kabul etmez, dava açar diye durdum.

Abderalılar, *"Aptallıkta, kimse onları geçemez"* diye anılır. Zeki halkımıza hakeret sayılabilir bu.

Bilgesu Erenus, ne güzel söylüyor, *"Arada bir 'amma da düşüncesizsiniz' dediklerine bakmayın, kendi içinize döndüğünüzde, kendi içinizde neler olduğunu anlamaya çalıştığınız anlarda hemen şöyle karşılanırsınız, 'Ne oldu, ne düşünüyorsun' Merakın ötesinde bir sorudur bu, yakınlarınız kaygılanır birden, 'Eyvah düşünüyor!' Okul ilişkilerinde de öyle, sizden beklenen çoğu zaman düşünmeden tekrarlamanızdır, düşünür durumda görüldüğünüzde, müfredat dışı eğilimlere meraklı damgasıyla özel bir dikkatle izlenmeye alınırsınız."*

İşte bu izlenmenin sonucu, büyük boy, 438 sayfalık *Türkiye İnsan Hakları Raporu 2002*'de.

14 Ağustos Perşembe

Kant'ın estetiğe önemli bir katkısı vardır. Kant, güzel yargısını, hoşa gidenle, ahlaki yargıdan ayırır. Hoşa giden özneldir, temellendirilmesi gerekmez. Ayrıca değişkendir hoşa giden. Bugün hoşumuza giden, yarın gitmeyebilir.

Hoşa gidenin bir özelliği daha var. Tartışılmaz hoşa giden. Hani, "Zevkler, renkler münakaşa kabul etmez" derler ya, öyle.

Şimdi bu dediklerimi edebiyata uygularsak şu çıkar. Biri, "Ben tarihi konu edinen romanlardan hoşlanıyorum" derse, "Temellendir bu yargını" denmez. Ama biri kalkıp da "Tarihi konu edinen romanlar güzeldir" derse, biz ondan bu yargısını temellendirmesini isteriz. İstemek zorundayız.

Burdan şuraya geliyorum. Bir yazı işçisi hoşa giden yargısını yazıyla dillendirmemeli. Hele konu son derece tartışmalı bir durumdayken.

Sorunu deşmeden önce olayı anlatayım. Puşkin'in *Yevgeniy Onegin* adlı eseri Kanşaubiy Mizi-ev-Ahmet Necdet Türkçesiyle Mayıs 2003'te Everest yayınlarından çıktı. Bir ay sonra aynı eser, bu kez Azer Yaran'ın çevirisiyle *Yapı Kredi Yayınları*'ndan çıktı.

Buraya kadar sorun yok. Sorun *Yapı Kredi*'nin kendi yayınlarından çıkan *Yevgeni Onegin*'i *"tam ve doğru"* çeviri diye duyurmasıyla başladı. Bu noktadan sonra bir yazı işçisinin iki çeviriyi de okuduktan sonra yargı vermesi gerekir. Ama bakın Gültekin Emre ne diyor, *"Fakültede Ruscasından okumuştum ünlü şiir-romanı 'Yevgeni Onegin'i. Kâzım Taşkent Klasik Yapıtlar Dizisi'nin bir kitabı olarak karşıma çıkınca, hele Azer Yaran'ın güvenilir çevirisiyle önümde durunca bu özgün kitabı bir kez daha okuyorum sindire sindire. Bu önemli yapıtın başarıyla dilimize kazandırılmasının sevincini benim gibi duyanlar da olmuş mudur acaba?"*

Baştan şunu söyleyeyim. Gültekin Emre'nin duyduğu sevinci ben duymadım, Azer Yaran'ın çevirisini okurken. Ama Gültekin Emre'nin sevinç duyduğuna inanıyorum. Bakın ne diyor, dikkatle okuyun Gültekin Emre, *"Kâzım Taşkent Klasik Yapıtlar Dizisi'nin bir kitabı olarak karşıma çıkınca, hele Azer Yaran'ın güvenilir çevirisiyle önümde durunca..."*

Ne olmuş. *Yevgeni Onegin*, Gültekin Emre'nin karşısına çıkınca, önünde durunca....

Zavallı Türkçe...

Türkçesi böyle olan Gültekin Emre, Türkçesi böyle olan Azer Yaran'ın çevirisini başarılı bulur.

Baştan şunu söyleyeyim. Azer Yaran'nın *Yevgeni Onegin* çevirisi başarısız. Ama ben Gültekin Emre gibi yargımı söyleyip, susmayacağım. Bu yargımı temellendireceğim. Tabii Rusça bilmiyorum ben. Temellendirmem Türkçe söyleyiş, doğa betimlemeleri, canlandırma açısından olacak.

Temellendirme sürecinde iki eser karşılaştırılacak.

Azer Yaran çevirisi için şöyle diyor, *'Yevgeni Onegin şiir-romanını meydana getiren ve Puşkin tarafından yaratılmış olan Onegin kıtaları on dört dize ve dörtlü duraklarla yazılan 'yamb' vezninde şiirdir. Bu, eski Yunan'daki 'iambos' vezin kalıbının Rusçaya uyarlanmışıdır. Uyak düzeni abab cc dd effe gg biçimindedir. Şiir çevirisinde vezin ikinci dile yansıtılamaz"* dedikten sonra şöyle devam ediyor, *"İlk evrede her bir dize ve kıta için sözlük çalışması yapılmış, şiir-romanın anlamının eksiksiz olarak yansıtıldığı ve alternatif sözcüklerin metne yığıldığı bir ilk çeviri gerçekleştirilmiştir. İkinci evrede, özgün kıtalar Rusça metnin sayfalarında nasıl duruyorsa öyle şiir kuruluşları gerçekleştirilmiştir. Bu yapılırken özgün dildeki uyak düzenini yaratmaya*

özen gösterilmiştir; bazen en doğrudan uyaklardan da kaçınmaksızın, ama kaba ve çiğ uyaklara başvurmaksızın, yarım uyaklar ve ses anıştırmalarıyla özgün yapıdaki uyak düzenine yakışan bir yapı gerçekleştirmeye yönelinmiş ve bu çağdaş Türkçe şiir okurunun algısına ve Türkçede özgün yapıta göre bir şiir düzeyine uygun sayılmıştır. (...) Söz dizimi üzerinde, şiirde daima gereken bir ritm ve tempo sağlayarak dize tonlaması yaratmaya yönelinmiş, söz dizimimde sessel uyum gözetilmiş, tümsel bir şiir etkisi için çevirmenin var olabilen sessel ve ritimsel duyuş yetilerinin zemini üzerinde çalışılmıştır."

Çapraşık Türkçeyle şunu demek istiyor Azer Yaran, bu çeviri için iki çalışma yaptım. İlk çalışma kelime düzeyinde oldu. Çeşitli kelimeler seçtim. İkinci çalışmada şiir-romanı kurdum. Kurma sürecinde yarım uyakları, dolaylı sesleri kullandım. Tümsel şiir etkisi yaratmak için, kendi sessel, ritimsel duyuş yetilerime dayandım.

Azer Yaran'ın Onegin Kıtası'yla ilgili verdiği bilgi son derece yeterli.

Kanşuabiy Miziev'le Ahmet Necdet, bakalım bu konuda ne diyor, *"Puşkin, Yevgeniy Onegin şiir-romanını yazarken yepyeni bir şiir kıtası yaratır. Edebiyatçılar bunu 'Onegin Kıtası' diye adlandırırlar. Söz konusu kıtaya belirli bir ölçekle yazılan, çeviride bizim de bağlı kaldığımız: ABAB CC DD EFFE GG uyak şeması ve hece sayısına bağlı 14 dize girmektedir."*

Onegin Kıtası'nın açılımı şöyle, A, C, E dizelerinde 9 hece B, D, F, G dizelerinde 8 hece var. Bu açılımı, Miziev'le Sezer *Sunuş*'ta, örnek bir şiirle gösteriyorlar. Şöyle, *"A/9 Amcam katı kuralcı idi/B/8 Hastalık vermedi aman,/A/9 Saygı gösterilsin istedi,/B/8 Bir bunu düşündü o an. /C9 N'olur Tanrı'm, sabır ver bana,/D/8 Gece gündüz hasta ile,/D/8 Uğraşmak bir büyük çile!/E/9 Ne kadar sinsi ve hainse,/F/8 Yarı-ölü eğlendirmek,/F/8 Asık yüzle ilaç vermek, E/9 Yastıklarını düzeltmek ve G/8 Oh çekip fikir üretmek./G/8 Azrail'i davet etmek!"*

Miziev'le-Sezer, benim bulabildiğim dört dize dışında Onegin Kıtası'na uymuşlar. Kayan dört dizeden biri şöyle *"Kıyının granitinde"* (Bölüm I, şiir XXXII) sekiz hece olması gerekirken, yedi hece var. *"Kent haberleri, moda üstüne."* (Bölüm II şiir XXVII) dizesi, dokuz hece olması gerekirken, on hece olmuş. *"Gençken düşkündü romana,* (Bölüm II, şiir XXIX) dizesi, on hece olması gerekirken dokuz hece olmuş.

Azer Yaran'da böyle bir sorun yok. Kimi dizeler yirmi heceli. Böylece ilk elde biçim açısından zedeleniyor *Yevgeni Onegin*, Azer Yaran'da.

15 Ağustos Perşembe

Yevgeni Onegin'e Türkçe söyleyiş açısından bakarsak, ne görürüz. Bugün bu sorunu ele almak istiyorum. Bu sorun fazla alıntılı olacak, umarım okurlarım sıkılmaz.

Başlıyorum.

Azer Yaran, *"Onun örneği varsın başkalarına ibret olsun;"* (Bölüm I, Şiir I)

Bu bölümde sözü edilen kişi amca. Bundan ötürü Azer Yaran çevirisinden amcanın örneği, örnek olsun çıkıyor.

Miziev-Necdet Türkçesi, *"Örnek olsun başkalarına."* (Bölüm I, Şiir I)

Azer Yaran çevirisi, *"Pek yetkince ve dürüst bir hizmet verip, / Babası onun yaşadı borç içinde gırtlağına kadar,"* (Bölüm I, Şiir III)

Ben bu dizeyi okurken Sultanahmet'deki gezici satıcıları anımsadım. Yabancılara mal satmak isteyen bu satıcılar, şöyle konuşurlar, "Var almak havluyu... almak var resimleri bu" böylece yabancıyla anlaştıklarını sanırlar. Azer Yaran da öyle yapmış, *"Babası onun"* demiş.

Miziev-Necdet Türkçesi, *"Babası iyi bir memurdu, / Yaşadı borç batağında,"* (Bölüm I, Şiir III)

Azer Yaran çevirisi, *"Yevgeni sığmayan kabına / Gençlik çağına girdi zamansa, / O umutlar ve ince hüzünler çağına, / Monsieur'yü yurtluktan çıkardılar. / İşte benim Onegin'im erdi özgürlüğe; / Saçları kesilmiş son modaya göre; / Londralı bir dandy gibi giyinmişti / Ve ensonu yüksek topluma erişmişti."* (Bölüm I, Şiir IV)

"Yüksek topluma erişmişti" diyor Azer Yaran. Yüksek toplum ne anlama geliyor burda.

Miziev-Necdet Türkçesi, *"Yevgeniy'in âsi olduğu / Günler gelir gelmez hemen, / O ümit ve hüzün çağı, / Monsieve'yu kovdular evden. / Onegin özgürlüğü tattı, / Kendini Dandy'ye eş tuttu, / Saçı son derece şıktı, / İlk kez sosyeteye çıktı."* (Bölüm I, Şiir IV)

Bu bölümde iki çeviride de sorun var bence. Onegin'in delikanlılığı, uçarılığı şiirle verilememiş. Ama Azer Yaran'ın yüksek toplum dediği yerin sosyete olduğu anlaşılıyor.

Azer Yaran çevirisi, *"Biz hepimiz öğrendik azar azar / Bir şeyleri ve derme çatma / Demek eğitimle Tanrıya şükür / Bizde pek zor iş ışık saçmak. / Onegin, düşüncesine göre birçoklarının / (Düşüncesine göre kesin ve özenli yargıçların)/ Yetersiz bilgiliydi, bilgiçti ama, / Konuşması sırasında hiç zorlanmadan, / Herşeye değinmek gibi kolaylıkla, / Takınmak bir allemenin bilginliğini, / Korumak önemli bir tartışmada suskunluğunu, / Ve beklenmedik epigramların alazıyla, / Ateşlemek gibi gülümsemesini hanımların, / Pek uğurlu yetenekleri vardı."* (Bölüm I, Şiir V)

Puşkin'in burda söylemek istediği azar azar öğrenmek değil. Karakterin çizgilerini veriyor Puşkin. Azer Yaran kelimelerin içinde boğulmuş.

Miziev-Sezer Türkçesi, *"Şöyle böyle, yarım yamalak, / Az öğrenip, çok bilmişiz, / Bizde kolaydır hava atmak, / İyi ki eğitilmişiz. / Onegin çok kişiye göre, / Ukalâ dümbeleğiydi ve, / Tarihi yâver giderdi, / Üstünkörü laf ederdi, / Her sohbette zora düşmeden, / Ondan bundan söz açardı, / Suskunluğa da kaçardı, / O bilgiç edâsıyla bazen, / Sivri nükteleri vardı, / Boy hedefi hanımlardı."* (Bölüm I, Şiir V)

Şu anlaşılıyor. Azer Yaran, eserin Ruscasına sadık kalmak istemiş. Bu sadakat *Yevgeniy Onegin*'i Türkçe'de aldatılmış duruma sokmuş. Miziev'le Sezer, "Biz bunu Türkçede nasıl söyleriz" ilkesiyle yola çıkmışlar. Çeviride doğru ilke budur.

Şimdi dize üstünde bu dediklerimi göstereceğim.

Azer Yaran çevirisi, *"Hâlâ sürmekte alkışlar Onegin giriyor, / Yürüyor koltuklar arasında ayaklar boyunca,"* (Bölüm I, Şiir XXI)

Görüyorsunuz, ne diyor Yaran, *"Yürüyor koltuklar arasında ayaklar boyunca."* Güzel bir söyleyiş değil bu.

Miziev-Sezer Türkçesi, *"Büyük alkış. Onegin girdi: / Yürüyerek baştan sona."* (Bölüm I, Şiir XXI)

Azer Yaran çevirisi, *"Ah, bacaklar, bacakcağızlar / neredesiniz şimdi? / Deviniyorsunuz nerede ilk yaz çiçeklerince? / Doğunun rehavetinde ninnilenerek yetiştirilmiştiniz."* (Bölüm I, Şiir XXXI)

Türkçe söyleşiye taban tabana zıt bu söyleyiş. Söyleyiş bir yana okunması bile zor. Biz hiçbir zaman bacakcağızlar demeyiz. Ayacığım deriz, ayacıklar deriz. Hem sonra ninnilenerek yetiştirilmek ne demek.

Miziev-Sezer Türkçesi, *"Onları ne zaman bir çölde, / Çılgın, unutur gidersin? / Ah! Ayacıklar! Şimdi nerde? / Çiçekleri nerde çiğnersin? / Nazla büyütüldünüz ama."*

Azer Yaran çevirisi, *"Yazıklanmalarla dopdolu tiniyle, / Dayamış bir granite gövdesini,"* (Bölüm I, Şiir XLVIII) Bu söyleyiş hiçbir çağrışım uyandırmıyor.

Miziev-Sezer Türkçesi, *"Gönlü pişmanlık ile dolu, / Granite yaslanarak,"* (Bölüm I, Şiir XLVIII)

Azer Yaran çevirisi, "Az sonra birden gerçekten de amcasının / Ölmek üzere bulunduğunu yatağında / Ve onunla vedalaşmaktan mutlu olacağını / Açıklayan bir bildirim aldı kahyasından." (Bölüm I, Şiir LII)

Buna kuş dili mi, tarzanca mı desem acaba.

Miziev-Sezer Türkçesi, *"Ve çıkıp geldi gerçekten de / Çiftlik kâhyasından haber, / Amcası ölüm döşeğinde, / Ona veda etmek ister."* (Bölüm I, Şiir LII)

Azer Yaran'ın *"Ölmek üzere bulunduğunu yatağında"*, dizesi şiirsel mi. Bu dize için kim şiirsel diyebilir. Ya bildirime ne demeli. Miziev'le Sezer'in ölüm döşeği, haber demeleri hem sağlıklı, hem şiirsel.

22 Ağustos Cuma

Günlerdir yazamadım. Su baskınından sonra günler geçti, tam toparlanamadık. *İnsancıl*'da ortalık karmakarışık.

Şimdi Onegin'e devam ediyorum. Azer Yaran çevirisi, *"Ama bizim aramızda o dostluk da yok. / Son verirken tüm boş inançlarımıza, / Biz saygı duyuyoruz herkese birer sıfır olarak, / Bir olaraksa saygı duyuyoruz-kendimize."* (Bölüm II, Şiir XIV)

Burda, *"Biz saygı duyuyoruz herkese birer sıfır olarak / Bir olaraksa saygı duyuyoruz-kendimize"* ne demek.

Miziev-Sezer Türkçesi, *"Ama dostluk yok ki bizde. / Kör inancı yok ederiz, / Herkes sıfırdır nezdimizde, / Bir, bizim içindir deriz."* (Bölüm II, Şiir XIV)

Azer Yaran çevirisi, *"Uysal hayranları arasında / Bu ayrıksın kadınların gördüm bazı, / Daha önce aldırmaz duranları özsaygısıyla, / Tutkulu iç çekişlere ve ilgiye karşı."* (Bölüm III, Şiir XXIII)

Miziev-Sezer Türkçesi, *"Uysal sevgililer içinde / Kaprisli olanlar vardı, / Kendini beğenenler de,* (Bölüm III, Şiir XXIII)

Şimdi bu konuda son örnek. Ama kitaptaki son örnek değil bu. Azer Yaran'ın Türkçesi beni çok sıktı. Bakın şimdi, *"Gün iniyordu; masada ışıldaya ışıldaya, / Fışırdıyordu akşam için konulmuş semaver, / Çin porseleni çaydanlığı ısıtarak; / Altında yumaklanıyordu hafif bir buhar. / Doldurulmuş Olga'ının elleriyle / Fincanlarda koyu bir huzme halinde / Çoktan güzel kokulu çay koşuyordu,"* (Bölüm III, Şiir XXXVI)

Görüyorsunuz değil mi, *"Çoktan güzel kokulu çay koşuyordu"* diyor. Ne demek çay koşuyor.

Miziev-Sezer'in Türkçesiyle bu bölüm şöyle, *"Karanlık bastı; masada parlak / Akşam semaveri kaynar, / Çin demliğini ısıtarak; / yumak yumak buhar çıkar. / Olga'nın eliyle ulaşan / O demli ve kokulu çaydan..."* (Bölüm III, Şiir XXXVI)

Ataol Behramoğlu'nun bir çalışması var Puşkin'le ilgili. *Rus Edebiyatında Puşkin Gerçekliği* (Ataol Behramoğlu, *Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları*, İstanbul 2001). Ataol Behramoğlu, Onegin için şöyle der, *"Puşkin, Yevgeni Onegin'de belirli bir dönemde Rus toplumsal yaşamının geniş, gerçekçi bir tablosunu çiziyor Rus toplumunun bütün kahramanlarını (başkentler, taşralar, köyler), belli başlı tiplerini (aydınlar, soylular, taşralı toprak sa-*

hipleri, halk insanları), günlük yaşam ilişkilerini ve Rus doğasını, ayrıntılarıyla, incelikleriyle betimliyor."

Ataol Behramoğlu'nun bu saptaması son derece önemli. Ataol Behramoğlu'nun belirlediği bu nokta Azer Yaran'ın çevirisi yüzünden ortaya çıkmıyor.

İlk bölümün XXXV. şiiri için şöyle der Behramoğlu, *Petersburg'un apansız bir sabah görünümüyle karşılaşırız."* Ataol Behramoğlu'nun belirttiği gibi, bu şiirde tekdüze yaşam, çalışan insanların karşıtlığı gösterilir. Onegin uyumaya giderken çalışanlar işlerinin başına gider.

Bakın Azer Yaran nasıl anlatıyor bu bölümü. *"Peki ne oldu benim Onegin'im? Yarı uyurca / Yatağına dönüyor bir balodan: / Hiç sesi dinmeyen Petersburg ise / Şimdi bir silindir gibi devindirilen."*

Hemen sorular başlıyor anlamak için. Uyurca ne demek, hiç sesi dinmeyen ne demek, devindirilen kim.

Miziev-Sezer Türkçesi şöyle, *"Ya Onegin'im na'par? Doğru / Balodan yatağa kaçar: /Kıpırdak bir Petersburg'dur bu. / Davulla gözünü açar."*

Ataol Behramoğlu'nun çevirisi şöyle, *"Onegin mi? Yarı uykulu / Yatağa gidiyor bir balodan: / Yorulmak bilmez Petersburg'sa / Davul sesiyle uyandırılmıştır uykusundan."*

Azer Yaran için kuş diline çevirmiş Türkçeyi demiştim ya, bu şiirde de bunu bir kez daha göstermek istiyorum. *"Pencere kanatları açık; duman baca üzerinde / yükseliyor mavi bir sütun halinde,"* diyor Azer Yaran.

Miziev-Sezer'de bu şöyle, *"Pancurlar tek tek açılır, / Bacadan duman saçılır,"* Ataol Behramoğlu'nda şöyle, *"Tezgâhlar açıldı; bacalardan / Yükseliyor dimdik, mavi bir duman "*

Azer Yaran'ın *"duman baca üzerinde"* demesi şiiri bozuyor, Puşkin'i bozuyor.

Doğa betimlemesinden bir örnek. *"Yevgeni'nin bun içinde yaşadığı köy, / Üstün güzellikte bir yeryüzü köşesiydi; / Burada, erden tatlardan yana olanlar / Gökyüzüne şükranlarını sunabilirdi. / Bir bey evi duruyordu ayrı başına,"* diyor Azer Yaran (Bölüm 2, Şiir I)

Ayrı başına deyince kopuyor şiir.

Doğa betimlemesine bir örnek daha. Azer Yaran çevirisi, *"Seviyordu durup balkonda / Doğuşunu şafağın haber vermeyi, / Solgun gökkube boyunca / Yıldızların kaybolurken halayı, / Ve yeryüzünün kıyısı usulca ağarırken / Ve, sabahın habericisi rüzgar solurken, / Ve yükselirken yavaş yavaş gün / Ve kış vakti gölgesi gecenin / Yarım dünyaya uzun süre sahip olduğu / Ve avare bir ıssızlıkta uzun süre / Ay puslara büründüğü sıra, / Uyurken yatağında tembel doğu, / Tatyana uyanmış oluyordu alıştığı anda, / Yatağından kalkıyordu mum ışığında."* (Bölüm II, Şiir XXVIII)

Şimdi bu şiirde *"Doğuşunu şafağın haber vermeyi... yıldızların kaybolurken halayı... Yarım dünyaya uzun süre sahip olduğu..."* dizeleri ne anlama geliyor.

Miziev-Sezer Türkçesiyle bu şiir şöyle, *"Severdi balkona çıkmayı, / Tan yeri atmadan önce, / Yıldızlar gökte dans etmeye / Teker teker bitirince, / Ve yollar ışığa kesince, / Ve sabah yelleri esince, / Gün yavaş yavaş doğarken, / Gecenin gölgesi varken / Kışın dünyanın yarısında, / Bir bayram ıssızlığında, / Ayın puslu ışığında, / Tembel Doğu uyuduğunda, / Uyanırdı sabah erken / Ve kalkardı mum yanarken."*

Şiirleri okurken şöyle düşündüm. Acaba Azer Yaran, Puşkin'i sevmiyor mu. Kimi şiirler nerdeyse hecelenerek okunacak durumda. Rastgele açtığım kitabın 124. sayfasındaki şiirde *"yanaklarınıysa, işitiminde, uyumamaktadır"* kelimeleri, diksiyon çalışmalarında dil alışkanlığı için kullanılabilecek durumda.

Canlandırmaya vereceğim bir örnekle konuyu bitiriyorum. Azer Yaran çevirisi, *"Ve bu arada içinde ruhu sızlıyordu, / Ve doluydu süzgün bakışı gözyaşıyla. / Ansızın ayak sesleri! damarında kanı dondu. / İşte daha yakındalar! sıçrıyorlar... ve avluya / Dalıyor Yevgeni! 'Ah.. deyip gölgeden hafif..."* (Bölüm III, Şiir XXXVIII)

Hiçbir canlılık yok bu dizelerde. Miziev'le Sezer Türkçesi, canlandırmayı başarmış, *"Bu arada yüreği yandı, / Baygın gözlerinde yaşlar... / Ve bir kişneme! / Kanı dondu. / Bak dörtnala giriyorlar... / Avluya. Yevgeniy ! 'Ah' birden...* (Bölüm III, Şiir XXXVIII)

Son kez çevirmenlere sözüm şu. Kimi şiirlerde çok değişik anlam var. Bu konuda açıklama yaparlarsa *İnsancıl* sayfaları açıktır.

Azer Yaran çevirisi, *"Çarkentin kehribardan bacaları, / Porselen ve bronz masa üzerinde,"* Miziev-Sezer Türkçesi, *"Türk çubuklarında kehribar, / Masada bronz, porselen ve."* (Bölüm I, Şiir XXIV)

Azer Yaran'da *"Çarkentin kehribar bacaları"* Miziev-Sezer'de, *"Türk çubuklarında kehribar"* olmuş.

Azer Yaran çevirisi, *"Esneyerek dinlerken uykulu halk, / Sevecence gündoğumunun bir huzmesi üzerine / Bunlar üç damla gözyaşı düşürürlerdi."*

Miziev-Sezer'de bu dizeler şöyle, *"Duaya kulak verdiği an, / Gözyaşı damlardı yine / Ot demeti üzerine;"* (Bölüm II, Şiir XXXV)

Gözyaşı, gündoğumunun huzmesi üzerine mi, ot demetinin üstüne mi damlıyor.

Azer Yaran çevirisi, *"Ateş söndü; usul örtülmek üzere / Bir kül tabakasıyla altın kor; / Zar zor göz-*

lenebilen bir huzmeyle / Kıvrılıyor buhar, ve güçlükle soluyor / Sıcaklığı şömine. Borulardan geçerek / Bacaya uzanıyor duman. Duru bir kadeh / Henüz ışıldamakta ortasında masanın. / Akşam karanlığı tutuyor her yanı... / (Severim palavraları dost dosta atılan / Ve dost dosta bir kadeh şarabı / Bir zamanda kurt ile köpek arası / Dendiği türden bir zamanda tam, / İşte bundan gözlerimin benim görmediği.) / Dostlar söyleşiyorlar şimdi:" (Bölüm 4, Şiir XLVII)

Bu çeviride, dumanın borulardan geçerek bacaya uzandığını anlıyorum. Ama şömînede boru olmaz. Sobada olur boru. Bu, bir yana *"kurt ile köpek arası"* zaman ne demek.

Bu şiir Miziev'le-Sezer'de şöyle, *"Ateş söndü kül az da olsa / kapladı altın kömürü; / Buhar yükseliyor bak orda / Bir akıntıdan ötürü, / Şömine az soluk alıyor. / Pipolar bacayla soluyor / Altın kupa ise hâlâ / Bir masanın ortasında. / Alacakaranlık inerken... / (Severim çene çalmayı / Ve kadehi dost bilmeyi / Gecenin bu saatinde ben, / Zaman nasıl da geçiyor!) Bak iki dost neler diyor;"* (Bu şiirin numarasında dizgi hatası var. Şiir XLVII olması gerekirken XLVIII olmuş.)

Miziev-Sezer çevirisinde boru yok, pipo var. Azer Yaran'da pipo yok. Azer Yaran'da duru bir kadeh, Miziev-Sezer'de altın kupa olmuş. Azer Yaran *"dost dosta bir kadeh şarabı"* demiş bu Miziev-Sezer'de şöyle *"Ve kadehi dost bilmeyi"*

Azer Yaran'daki *"kurt ile köpek arası"*, Miziev-Sezer'de yok. Azer Yaran *"Dostlar söyleşiyorlar şimdi"* dizesi, Miziev-Sezer'da şöyle, *"Bak iki dost neler diyor."*

Bitirmeden Azer Yaran'a öğrenmek için soruyorum. Birinci bölümünün ikinci şiirinin son dizesinde bir not var. Bu notta Azer Yaran şöyle diyor, *"Genç Puşkin güney sürgünlüğündeydi; kuzeye, yani Petrograd'a dönmesi yasaklanmaştı. (ç.n.)"*

Öğrenmek istediklerim şunlar. *"Güney sürgünlüğü"* ne demek. Puşkin *"güney sürgünlüğündeyken"* Petrograd adlı bir kent var mı.

27 Ağustos Çarşamba

Günlerdir Puşkin'leyim. Her iki eserde de Puşkin'le ilgili bilgiler yetersiz. İkinci baskılarda bu yetersizlik giderilmeli. Miziev-Sezer'in Türkçeleştirdiği eserde Puşkin'in sürülmesi şöyle anlatılıyor. " *İlk bölümlerini Güney'in sürgün yeri olan Moldavya'da yazmaya başlayan Puşkin..."*

Puşkin'in sürüldüğü, neden sürüldüğü söylenmiyor.

Azer Yaran şöyle diyor, *"Siyasal içerikli ve din karşıtı şiirleri Çar I. Aleksandr'ı öfkelendirdi ve hükümdar onu Sibirya'ya sürmeye karar verdi. Genç şairin kişiliğinde Rus yazınının bir umudunu görmekte olan şair Jukovski'nin ve tarihçi yazar Karamzin'in çar nezdinde çabalarıyla yazgısı kolaylaştırıldı ve hizmet ataması görünümünde Güney Rusya'ya sürülmesine karar verildi."*

Puşkin'le ilgili bir başka eserde daha ayrıntılı bilgi var. (Prof. Dr. V. İvanoviç Kuleşov, *Puşkin*. çev. Birsen Karaca, Multilingual Y. İstanbul. 2000)

Bu eserden şunları öğreniyoruz. Puşkin *Köy* adlı şiirinde toprak köleliğini eleştirir. Köy'de Çar I. Aleksandr'a övgü de vardır. Çar Puşkin'e teşekkürlerini gönderir, ama hükümet nokta koyar şaire. Puşkin şöyle anlatılır eserde, *"Kovuşturmanın nedeni Çaadayev için yazılmış olan ve 'Aşkın, umutların, sessiz şöhretin... (1818) sözleriyle başlayan gönderme olmuştu. Bu eser de nüshalar halinde yayılıyordu: 'Yoldaş, inan; doğacak, / Büyüleyici mutluluğun yıldızı, / Rusya kalkacak uykudan. Otokrasinin yıkıntısı üzerine / Yazacaklar adlarımızı!' 'Otokrasinin yıkıntısı' ifadesi oldukça ağır bir suçtur: Otokrasi şairi affetmedi.*

Bunları niçin yazıyorum. Puşkin çevresindeki kişilerin kıskançlıkları yüzünden, sıkıntı çekti, acı çekti. Bakın, n'oluyor. Kişinyov'dan Odessa'ya geçiyor Puşkin. Sözünü ettiğim eserde şöyle deniyor. *"Bu yaşam Kişinyov'dakinden daha fazla masraf. Petersburg'daki dönemle kıyaslandığında ise daha fazla esneklik ve daha fazla ihtiyatlılık gerektiriyordu. Hâlâ sürgündü. Vorontsov'un şakası olmazdı.*

Vorontsov, bölgenin valisi. Bir başka eserde (Emile Hautmant, *Puşkin*, Çev. Attila Tokatlı, Düşün Y. İstanbul, 1998) şöyle deniyor, *başlangıçta Vorontzof'un Puşkin konusunda tavrı olumluydu. Puşkin'i 'kurtarmak' için Aleksandr Turyenyef'le birlikte ayrıntılı bir plan hazırlamıştı. Şairi sıkı bir disipline tabi tutacaklardı. Her şeyden önce kendisine doğru düzgün bir iş bulunacak, davranışları, giyimi kuşamı hale yola koyulacak (İngiliz hayranı olan Vorontzof bu konunun üzerinde özellikle duruyordu) bunlar hallolunca terfi etmesi sağlanacak. sonra da kendi kendine geçmişi unutacaktır (...) Kontumuz ince planlarını yaparken Puşkin'in de en az kendisi kadar hinoğluhin olduğunu unutmuşa benziyordu (...) O sırada Odesa'da bulunan Prenses Viyazemskaya, 'Bütün hata Puşkin'de. Düşüncesizliğin, patavatsızlığın, dedikoduculuğun bu derecesine ilk kez rastlıyorum' diyordu.*

Alaycı, ele avuca sığmaz. deli dolu bir insan Puşkin... Dilimize çevrilen iki *Yevgeni Onegin*'de Puşkin'in hayatının ayrıntılı anlatımını beklerdim.

Bu konuda son sözüm şu. Azer Yaran'ın çevirdiği *Yevgeni Onegin* başarılı değil. Özellikle Türkçe söyleyiş açısından Puşkin'le ilgisi yok. Buna karşılık Miziev-Sezer'in Türkçeleştirdiği *Yevgeni Onegin* başarılı. Türkçe söyleyiş açısından Puşkin'e yaklaşmış.

PELİN,
Seni Unutmadık

Pelin'in Şiir Defteri'nden;

Sonsuz yaşam
bizi arar mı
biz neyi arıyoruz

PELİN

Cengiz Gündoğdu'nun *Yıldız Günceşi*'nden
(İnsancıl, Sayı:12, Tarih 2002)

22 Ekim Salı

Akşamüstü... 16.00 suları...

Hiç beklenmedik, çok ağır, çok acı bir vuruşla sarsıldık dün. 17.00 sularında *İnsancıl*'dayız... Leman hanımla eşi Anıl bey *İnsancıl*'dalar. Ataköy Karakolu'ndan telefon. Berrin Taş aranıyor. Berrin Taş'ın, insanı sarsan "Kızıma bir şey mi oldu" sesi... Telefonu ben aldım. Berrin hanımın kızı, *İnsancıl*'ın en genç şairi 12. kattan atlamış.

Sonrası bütün iplerin karıştığı... hayatın insana kinin gibi acı geldiği bir süreç.

Pelin, bir yıldır psikolojik sağaltım görüyordu. İyileşme sürecine girmişti. Olmadı.

Pelin, kendini öldürdüğü için işlemler uzun sürüyor. Gömme iznini bugün saat 15.00'te alabildik.

Bir arkadaşımla... Medet'le Yapraklı Ev'e geldik.

23 Ekim Çarşamba

Sabah...

Derin bir üzüntüyle uyandım... Dışarı çıktım, daha üç gün önce Pelin'le birlikte çıktığımız merdivenler...

Sonra kahvaltı. Zorlukla yutulan lokmalar... Dün gece doldu taştı bu ev... Şarap içtik, rakı içtik, şurdan burdan konuştuk. Hep acımızı unutmak için... Ama acı, dolaştı geldi yine...

Herkes gittikten sonra Epiktetos'u okudum. Şöyle der Epiketos, *"Bir çömleği seviyorsan. topraktan yapılmış bir çömleği sevdiğini bil. Kırılırsa üzülmezsin. Çocuğunu, karını seviyorsan kendi kendine geçici bir varlığı seviyorum de. Ölüverirlerse acıya katlanırsın."*

Pelin, bugün toprağa veriliyor.

Gece.

Pelin, bugün öğle sularında doğa ananın kucağına verildi...

Acının, üzüntünün sınırlarımızı zorladığı bir gün yaşandı. Şimdi direnme, acıya katlanma zamanı. Böyle günlerde zaman, tank zincirleri gibi ezici bir yavaşlıkta geçer. Gökteki güneş, insanı üşütür, bugün bende olduğu gibi...

Söyledim. Direnme, katlanma sürecini yaşıyoruz şimdi...

27 Ekim Pazar

Ölüm, hayatın durduğu noktadır biz insanlar için. İşte o noktada duran hayatı ittirmek gerekir. Bizde pazartesiden beri hayatı ittiriyoruz.

İnsancıl Gülümsüyor...

Ömer Naci Soykan'ın İnsani Kültüre Katkı Yapan Eserleri, İnsancıl Yayınları'nda Çıktı...

8.000.000 TL.

8.500.000 TL.

7.500.000 TL.

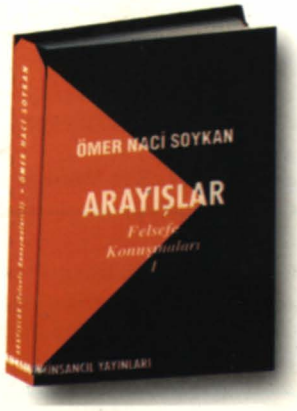

9.500.000 TL.

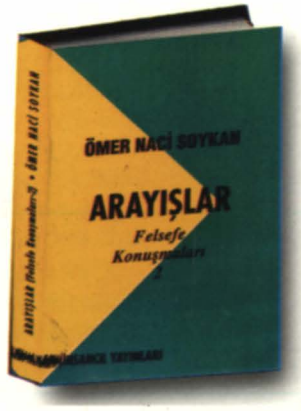

7.000.000 TL.

6.500.000 TL.

insancıl

TÜYAP KİTAP FUARINDA
25 Ekim - 2 Kasım 2003
5 No.lu Salon